

Lucretius Carus, Titus

De rerum natura

Amstelodamum 1626

A.lat.a. 23#Beibd.1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10241043-0

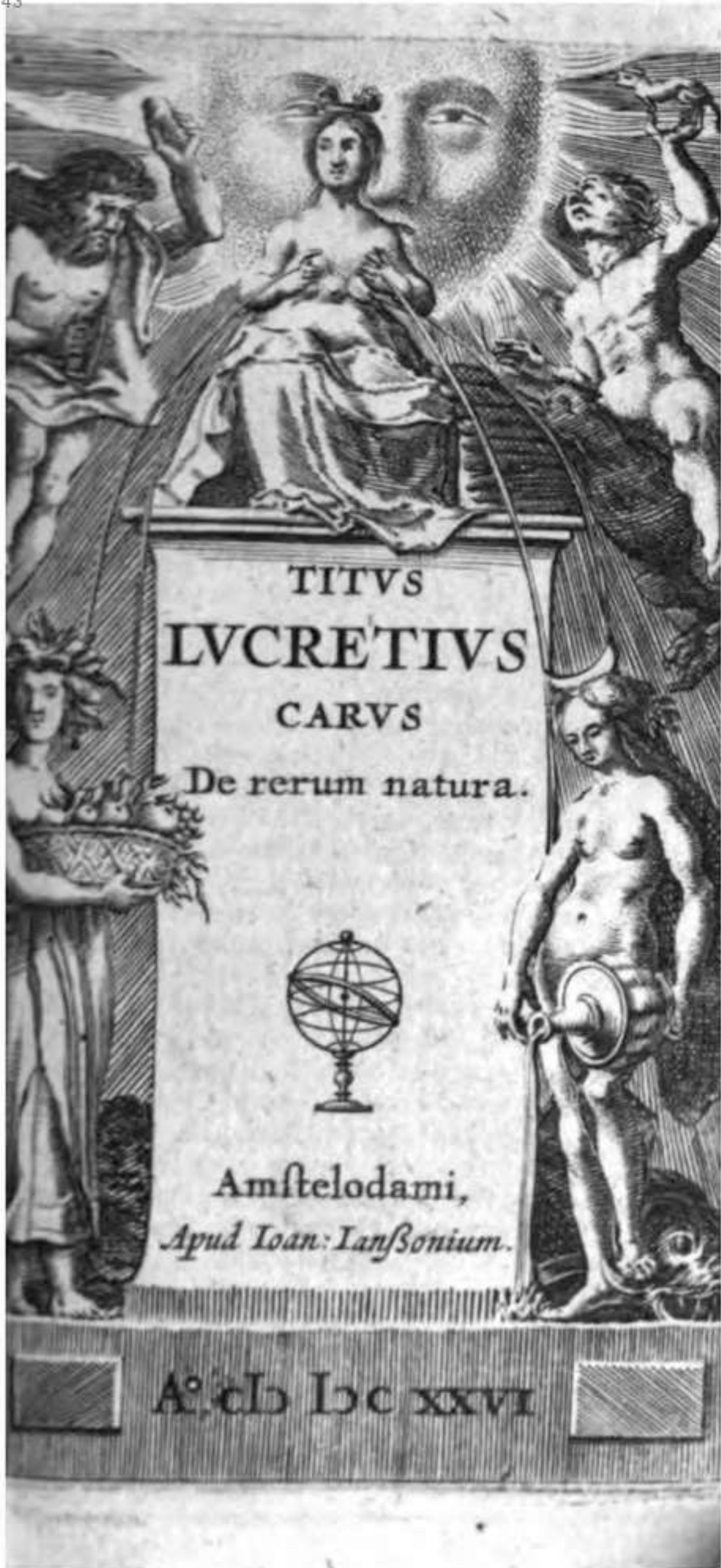
Copyright

Das Copyright für alle Webdokumente, insbesondere für Bilder, liegt bei der Bayerischen Staatsbibliothek. Eine Folgeverwertung von Webdokumenten ist nur mit Zustimmung der Bayerischen Staatsbibliothek bzw. des Autors möglich. Externe Links auf die Angebote sind ausdrücklich erwünscht. Eine unautorisierte Übernahme ganzer Seiten oder ganzer Beiträge oder Beitragsteile ist dagegen nicht zulässig. Für nicht-kommerzielle Ausbildungszwecke können einzelne Materialien kopiert werden, solange eindeutig die Urheberschaft der Autoren bzw. der Bayerischen Staatsbibliothek kenntlich gemacht wird.

Eine Verwertung von urheberrechtlich geschützten Beiträgen und Abbildungen der auf den Servern der Bayerischen Staatsbibliothek befindlichen Daten, insbesondere durch Vervielfältigung oder Verbreitung, ist ohne vorherige schriftliche Zustimmung der Bayerischen Staatsbibliothek unzulässig und strafbar, soweit sich aus dem Urheberrechtsgesetz nichts anderes ergibt. Insbesondere ist eine Einspeicherung oder Verarbeitung in Daten systemen ohne Zustimmung der Bayerischen Staatsbibliothek unzulässig.

The Bayerische Staatsbibliothek (BSB) owns the copyright for all web documents, in particular for all images. Any further use of the web documents is subject to the approval of the Bayerische Staatsbibliothek and/or the author. External links to the offer of the BSB are expressly welcome. However, it is illegal to copy whole pages or complete articles or parts of articles without prior authorisation. Some individual materials may be copied for non-commercial educational purposes, provided that the authorship of the author(s) or of the Bayerische Staatsbibliothek is indicated unambiguously.

Unless provided otherwise by the copyright law, it is illegal and may be prosecuted as a punishable offence to use copyrighted articles and representations of the data stored on the servers of the Bayerische Staatsbibliothek, in particular by copying or disseminating them, without the prior written approval of the Bayerische Staatsbibliothek. It is in particular illegal to store or process any data in data systems without the approval of the Bayerische Staatsbibliothek.

0241043

T. LUCRETII
CARI
DE RERVM NATVRA
LIBER PRIMVS.

ÆNEADVM genetrix, hominum, divum-
que voluptas,
Alma Venus, cæli subter labentia signa,
Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentis
Concelebras: per te quoniam genus omne animan-
Concipitur, visitque exortum lumina solis: (tum
Te Dea, te fugiunt venti, te nubila cæli,
Adventumque tuum: tibi suaveis Dadala tellus
Summittit flores, tibi rident æquora ponti,
Placatumque niter diffuso lumine cælum.
Nam simul ac species patefacta est verna diei,
Et reserata viget genitalis aura Favoni:
Aëriæ primum volucres te, diva, tuumque
Significant initum percussæ corda tua vi:
Inde feræ pecudes persultant pabula læta,
Et rapidos tranant amneis: ita capta lepore,
Illecebrisque tuis omnis natura animantium
Te sequitur cupidè, quo quamque inducere pergis.
Denique per maria, ac monteis, fluviosq; rapaceis,
Frondiferasq; domos avium, camposque virentis,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficis, ut cupidè generatim sæcla propagent.
Quæ quoniam rerum naturam sola gubernas:
Nec sine te quidquam dias in luminis oras
Exoritur, neq; fit lætum, neq; amabile quidquam:
Te sociam studeo scribundis versibus esse,
Quos ego de rerum natura pangere conor
Memmiadæ nostro: quem tu, dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluisti excellere rebus.
Quo magis æternum da dictis diva leporem:
Effice, ut interea fera mœnura militiai
Per maria, ac terras omneis sopita quiescant.
Nam tu sola potes tranquilla pace juvare
Mortaleis: quoniam belli fera mœnura Mavors
Ænipotens regit, in gremium qui sæpe tuum se
Rejicit, æterno devinctus volnere amoris:
Arque ita suspiciens tereti cervice reposta

Pascit amore avidos inhians in te, dea, visus:
 Equè tuo pendet resupini spiritus ore.
 Huuc tu, diva, tuo recubantem corpore sancto
 Circumfusa super, suaveis ex ore loquelas
 Funde, petens placidam Romanis inclyta pacem.
 Nam neque nos agere hoc patriâ tempore iniquo
 Possumus æquo animo: neque Memmî clara propa-
 Talibus in rebus communi de' sse saluti. (go
 Quod superest, vacuas aureis mihi Memmiada, & te
 Semotum a curis adhibe veram ad rationem,
 Ne mea dona tibi studio disposta fideli,
 Intellecta prius quàm sint, contempta relinquo.
 Nam tibi de summa cæli ratione, Deûmque,
 Dillere incipiam: & rerum primordia pandam:
 Vnde omneis natura creet res, auctet, alatque:
 Quove eadem rursus natura peremta resolvat:
 Quæ nos materiem, & genitalia corpora rebus
 Reddunda in ratione vocare, & semina rerum
 Appellare suemus: & hæc eadem usurpare
 Corpora prima, quod ex illis sunt omnia prinis.
 Omnis enim per se divûm natura necesse' sit
 Immortali ævo summa cum pace fruatur,
 Semota ab nostris rebus, sejunctaque longè.
 Nam privata dolore omni, privata periclis,
 Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
 Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Humana ante oculos fœdè cum vita jaceret
 In terris oppressa gravi sub religione:
 Quæ caput à cæli regionibus ostendebat,
 Horribili super aspectu mortalibus instans:
 Primum Græjus homo mortaleis tollere contra
 Est oculos ausus, primusque obsistere contra:
 Quem nec fama Deûm, nec fulmina, nec minitanti
 Murmure compressit cælum, sed eo magis acrem
 Virtutem inritât animi, confringere ut arcta
 Naturæ primus portarum claustra cupiret.
 Ergo vivida vis animi pervicit, & extra
 Processit longè flammantia moenia mundi:
 Atq; omne immensum peragravit mente, animoque:
 Vnde refert nobis victor quid possit oriri,
 Quid nequeat: finita potestas denique cuique
 Quanam sit ratione, atque altè terminus hærens.
 Quare religio pedibus subjecta vicissim
 Obtrahitur, nos exæquat victoria cælo.

Illud in his rebus vereor ne forte rearis
 Impia te rationis inire elementa, viamque

Endogredi sceleris; quod contra sæpius olim
 Relligio peperit scelerosa, atque impia facta:
 Aulide quo pacto Triviai virginis aram
 Iphianassai turparunt sanguine foedè
 Ductores Danaum delecti, prima virorum.
 Cui simul insula virgineos circumdata comtus
 Ex utraque pari malorum parte profusa est:
 Et mæstum simul ante aras adstare parentem
 Sensit, & hunc propter ferrum celare ministros:
 Aspectuque suo lacrimas effundere civeis:
 Muta metu, terram genibus summissa petebat:
 Nec miseræ prodelle in tali tempore quibat,
 Quod patrio princeps donârat nomine regem.
 Nam sublata virum manibus tremebundaq; ad aras
 Deducta est, non ut solenni more sacrorum
 Perfecto, posset claro comitari Hymenæo:
 Sed casta incestè nubendi tempore in ipso
 Hostia concideret mactatu mæsta parentis:
 Exirus ut classi felix faustusque daretur.
 Tantum relligio potuit suadere malorum.

Tutemet à nobis jam quovis tempore, vatum
 Terri loquis victus dictis desciscere quæres.
 Quippe etenim quàm multa tibi jam fingere possum
 Somnia, quæ vitæ rationes vertere possint,
 Fortunasque tuas omneis turbare timore?
 Et merito. nam si certam finem esse viderent
 Æmnam homines: aliqua ratione valerent
 Relligionibus, atque minis obistere vatum.
 Nunc ratio nulla est restandi, nulla facultas.
 Æternas quoniam pœnas in morte timendum.
 Ignoratur enim quæ sit natura animai;
 Nata sit, an contra nascentibus insinuetur:
 Et simul interea nobiscum morte diremta:
 An tenebras Orci visat, vastasque lacunas,
 An pecudes alias divinitus insinuet se,
 Ennius ut noster cecinit, qui primus amœno
 Detulit ex Helicone perenni fronde coronam:
 Per genteis Italas hominum quæ clara clueret.
 Est præterea tamen esse Acherusia templa
 Ennius æternis exponit versibus edens:
 Quo neque permānent animæ, neq; corpora nostra;
 Sed quædam simulacra modis pallentia miris:
 Unde sibi exortam semper-florentis Homeri
 Commemorat speciem, lacrimas & fundere salvas
 Coepisse, & rerum naturam expandere dictis.
 Quapropter bene cum superis de rebus habenda

Nobis est ratio; solis lunæque meatus
 Qua fiant ratione, & qua vi quæque gerantur
 In terris: tum cum primis ratione sagaci
 Vnde anima, atq; animi constet natura videndum:
 Et quæ res nobis vigilantibus obvia menteis
 Terrificet, morbo affectis somnoque sepultis,
 Cernere uti videamur eos, audireque coram,
 Morte obita quorum tellus amplectitur ossa.
 Nec me animus fallit, Grajorum obscura reperta
 Difficile inlustrare Latinis versibus esse:
 Multa novis verbis præsertim cum sit agendum,
 Propter egestatem linguæ, & rerum novitatem,
 Sed tua me virtus tamen, & sperata voluptas
 Suavis amicitia quemvis perferre laborem
 Suadet: & inducit nocteis vigilare serenas,
 Quærentem dictis quibus, & quo carmine demum
 Clara tuæ passim præpandere lumina menti,
 Res quibus occultas penitus convisere possis.

Hunc igitur terrorē animi, tenebrasq; , necesse est
 Non radii solis, neque lucida tela diei
 Discutiant, sed naturæ species, ratioque:
 Principium hinc cuius nobis exordia sumet:
 Nullam rem è nihilo gigni divinitus unquam.
 Quippe ita formido mortaleis continet omneis:
 Quod multa in terris fieri, cæloque tuentur:
 Quorum operum causas nulla ratione videre
 Possunt, ac fieri divino numine rentur.
 Quas ob res, ubi viderimus, nil posse creari
 De nihilo: tum, quod sequitur, jam rectius inde
 Perspiciemus, & unde queat res quæque creari,
 Et quo quæque modo fiant operâ sine divûm.
 Nam si de nihilo fierent; ex omnibu' rebus
 Omne genus nasci posset: nil semine egeret.
 E mare primum homines, è terra posset oriri
 Squammigeru' genus, & volucres: erumpere cælo
 Armenta, atque aliæ pecudes: genus omne ferarum
 Incerta partu culta ac deserta teneret:
 Nec fructus iidem arboribus constare solerent,
 Sed mutarentur: ferre omnes omnia possent.
 Quippe, ubi non essent genitalia corpora cuique,
 Quî posset mater rebus consilire certa?
 At nunc feminibus quia certis quidque creatur:
 Inde enascitur, atque oras in luminis exit,
 Materies ubi inest cujusque & corpora prima.
 Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
 Quod certis in rebus inest secreta facultas.

Præterea, cur vere rosam, frumenta calore,
 Viteis autumnno fundi sudante videmus:
 Si non, certa suo quia tempore semina rerum
 Cum confluxerunt, pateat quodcumque creatur,
 Dum tempestates adsunt, & vivida tellus
 Tutò res teneras effert in luminis oras?
 Quod si de nihilo fierent, subito exorirentur
 Incerto spatio, atque alienis partibus anni:
 Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
 Concilio possent arceri tempore iniquo.
 Nec porro augendis rebus, spatio foret usus
 Seminis ad coitum, è nihilo si crescere possent.
 Nam fierent juvenes subito ex infantibus parvis:
 E terraque exorta repente arbuta salirent.
 Quorum nil fieri manifestum 'st, omnia quando
 Paullatim crescunt (ut par est) semine certo:
 Crescendoque genus servant, ut noscere possis
 Quæque sua de materia grandescere aliquæ.

Huc accedit, uti sine certis imbribus anni
 Lætificos nequeat foetus summittere tellus:
 Nec porro secreta cibo natura animantium
 Propagare genus possit, vitæque tueri:
 Ut potius multis communia corpora rebus
 Multa putes esse, ut verbis elementa videmus:
 Quam sine principiis ullam rem existere posse.
 Denique cur homines tantos natura parare
 Non potuit, pedibus qui pontum per vada possent
 Transire, & maguos manibus divellere monteis,
 Multaque vivendo vitalia vincere sæcla:
 Si non materies quia rebus reddita certa 'st
 Gignundis, è qua constat quid possit oriri?
 Nil igitur fieri de nilo posse fatendum 'st:
 Semine quando opus est rebus, quo quæque creatæ
 Aëris in teneras possint proferrier auras.

Postremo quoniam incultis præstare videmus
 Culta loca: & manibus meliores reddi foetus:
 Esse videlicet in terris primordia rerum:
 Quæ nos foecundas vertentes vomere glebas,
 Terræque solum subigentes cimus ad ortus.
 Quod si nulla forent: nostro sine quæque labore
 Sponte sua multo fieri meliora videres.
 Huc accedit, uti quæque in sua corpora rursus
 Dissolvat natura: neque ad nihilum interimat res.
 Nam si quid mortale è cunctis partibus esset:
 Ex oculis res quæque repente erepta periret.
 Nulla vi foret usus enim, quæ partibus ejus

T. L V C R E T I I

Discidium parere, & nexus exsolvere posset.
 At nunc, æterno quia constant semine quæque,
 Donec vis obeat, quæ res diverberet ictu,
 Aut intrus penetrat per inania, dissolvatque;
 Nullius exitium patitur natura videri.

Præterea, quæcumque vetustate amover ætas,
 Si penitus perimit consumens materiem omnem?
 Vnde animale genus generatim in lumina vitæ
 Redducit Venus? aut reductum dædala tellus
 Vnde alit, atque auget, generatim pabula præbens?
 Vnde mare, ingenui fontes, externaque longè
 Flumina suppeditant? unde æther sidera pascit?
 Omnia enim debet, mortali corpore quæ sunt,
 Infinita ætas consumere anteaucta, diesque.
 Quod si in eo spatium, atque anteaucta ætate fuere,
 E quibus hæc rerum consistit summa resecta:
 Immortali sunt natura prædita certè.
 Haud igitur possunt ad nilum quæque reverti.
 Denique res omneis eadem vis causaque volgo
 Conficeret: nisi materies æterna teneret
 Inter se nexas minus aut magis endopeditè.
 Tactus enim lethi satis esset causa profecto:
 Quippe, ubi nulla forent æterno corpore, eorum
 Contextum vis deberet dissolvere quæque.
 At nunc, inter se quia nexus principiorum
 Dissimiles constant, æternaque materies est:
 Incolumi remanent res corpore, dum satis acris
 Vis obeat pro textura cujusque reperta.
 Haud igitur redit ad nihilum res ulla: sed omnes
 Discidio redeunt in corpora materiai.
 Postremo pereunt imbres, ubi eos pater æther
 In gremium matris terrai præcipitavit.
 At nitidæ surgunt fruges, ramiq; virescunt
 Arboribus: crescunt ipsæ, foetuque gravantur.
 Hinc alitur porro nostrum genus, atque ferarum;
 Hinc latus urbeis pueris florere videmus:
 Frondiferasque novis avibus canere undiq; silvas.
 Hinc fessæ pecudes pingues per pabula læta
 Corpora deponunt: & candens lacteus humor
 Vberibus manat distentis: hinc nova proles
 Artubus infirmis teneras lasciva per herbas
 Ludit, lacte mero menteis percussa novellas.
 Haud igitur penitus pereunt quæcumq; videntur:
 Quando aliud ex alio reficit natura: nec ullam
 Rem gigni patitur, nisi morte adjutam aliena.
 Nunc age, res quoniam docui non posse creari

De nihilo, neque item genitas ad nil revocari:
 Ne qua forte tamen coeptes diffidere dictis,
 Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni:
 Accipe præterea, quæ corpora tute necesse est
 Constatere esse in rebus, nec posse videri.
 Principio, venti vis verberat incita pontum,
 Ingenteisque ruit naveis & nubila differt:
 Interdum rapido percurrrens turbine campos
 Arboribus magnis iterit, monteisque supremos
 Silvifragis vexat flabris: ita perfurit acri
 Cum fremitu, sævitque minaci murmure pontus.
 Sunt igitur venti nimirum corpora cæca:
 Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli
 Verrunt, ac subito vexantia turbine raptant.
 Nec ratione fluunt alia, stragemque propagant,
 Ac cum mollis aquæ fertur natura repente
 Flumine abundanti quod largis imbribus auget
 Montibus ex altis magnus decursus aquarum,
 Fragmina conjiciens silvarum, arbustaque tota:
 Nec validi possunt pontes venientis aquarum
 Vim subitam tolerare: ita magno turbidus imbris
 Molibus incurrens validis cum viribus annis,
 Dat sonitu magno stragem, volvitque sub undis
 Grandia saxa, ruit qua quidquid fluctibus obstat.
 Sic igitur debent venti quoque flamina ferri:
 Quæ, veluti validum flumen, cum procubuerit
 Quamlibet in partem trudent res ante, ruuntque
 Imperibus crebris: interdum vertice torto
 Conripiunt, rapidoque rotantia turbine portant.
 Quare etiam atque etiam sunt venti corpora cæca:
 Quandoquidem factis ac motibus, æmula magnis
 Annibus inveniuntur, aperto corpore qui sunt.
 Tum porro varios rerum sentimus odores:
 Nec tamen ad nareis venientis ceruimus nunquam:
 Nec calidos æstus tuimus, nec frigora quimus
 Vsurpare oculis, nec voces cernere suemus:
 Quæ tamen omnia corporea constare necesse est
 Natura: quoniam sensus impellere possunt.
 Tangere enim & tangi, nisi corpus, nulla potest res.
 Denique fluctifrago suspensæ in littore vestes
 Vvescunt, eadem dispansæ in sole serefcunt.
 At neque quo pacto perfederit humor aquarum
 Visu est, nec rursus quo pacto fugerit æstu.
 In parvas igitur parteis dispergitur humor,
 Quas oculi nulla possunt ratione videre.
 Qui etiam multis solis redeuntibus annis

Annulus in digito subterrēnuatur habendo:
 Stillicidī casus lapidem cavat: uncus aratri
 Ferreus oculiē decrescit vomer in arvis:
 Strataque jam volgi pedibus detrita viarum
 Saxea conspiciamus: tum portas propter athena
 Signa manus dextrās ostendunt attenuari
 Sæpe salutantum tactu, præterquē meantum.
 Hæc igitur minui, cum sint detrita, videmus:
 Sed quæ corpora decedant in tempore quoque,
 Invida præclūsit speciem natura videndi.
 Postremo, quæcumque dies, naturaque rebus
 Paullatim tribuit moderatim crescere cogens:
 Nulla potest oculorum acies contenta tueri:
 Nec porro quæcumque ævo, macieque senescunt:
 Nec, mare quæ impendent vesco sale saxa peresa,
 Quid quoque amittant in tempore, cernere possis.
 Corporibus cæcis igitur natura gerit res.

Nec tamen undique corporea stipata tenentur
 Omnia natura. namque est in rebus inane,
 Quod tibi cognosse in multis erit utile rebus:
 Nec sinet errantem dubitare, & quærere semper
 De summa rerum, & nostris diffidere dictis.
 Quapropter locus est intactus inane, vacansque.
 Quod si non esset: nulla ratione moveri
 Res possent. namque officium, quod corporis extat
 Officere, atque oblatre, id in omni tempore adesset
 Omnibus. haud igitur quidquam procedere posset,
 Principium quoniam cedendi nulla daret res.
 At nunc per maria, ac terras, sublimaque coeli,
 Multa modis multis varia ratione moveri
 Cernimus ante oculos: quæ, si non esset inane,
 Non tam sollicito motu privata carerent:
 Quàm genita omnino nulla ratione fuissent:
 Undique materies quoniam stipata quiesset.

Præterea quamvis solidæ res esse putentur:
 Hinc tamen esse licet raro cum corpore cernas:
 In faxis, ac speluncis permanat aquarum
 Liquidus humor, & uberibus flent omnia guttis.
 Dissipat in corpus sese cibus omne animantium.
 Crescunt arbusta, & foetus in tempore fundunt:
 Quod cibus in totas usque ab radicibus imis
 Per truncos, ac per ramos diffunditur omnis:
 Inter septa meant voces, & clausa domorum
 Transvolitant: rigidum permanat frigus ad ossa.
 Quod, nisi inania sint qua possent corpora quæque
 Transire, haud ulla fieri ratione videres.

Denique cur alias aliis præstare videmus
 Pondere res rebus, nihilo majore figura?
 Nam si tantundem 'st in lanæ glomere, quantum
 Corporū in plumbo 'st: tantundem pendere par est;
 Corporis officium est quoniam premere omnia de-
 orsum:

Contra autem natura manet sine pondere inanis.
 Ergo quod magnum 'st æquè, leuiusque videtur,
 Nimirum plus esse sibi declarat inanis.
 At contra gravius plus in se corporum esse
 Dedicat, & multo vacui minus intus habere.
 Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci
 Quærimus, admistum rebus, quod inane vocamus.

Illud in his rebus, ne te deducere vero
 Possit, quod quidam fingunt, præcurrere cogor.
 Cedere squamigeris latices nitentibus ajunt,
 Et liquidas aperire vias: quia post loca pisces
 Linqunt, quo possint cedentes confluere undæ:
 Sic alias quoque res inter se posse moveri,
 Et mutare locum, quamvis sint omnia plena.
 Scilicet id falsa totum ratione receptum 'st.
 Nam quo squamigeri poterunt procedere tandem,
 Ni spatium dederint latices? concedere porro
 Quo poterunt undæ, cum pisces ire nequibunt?
 Aut igitur motu privandum 'st corpora quæque;
 Aut esse admistum dicendum rebus inane:
 Vnde init'um primum capiat res quæque movendi.

Postremo duo de concursu corpora lata
 Si cita dissiliant: nempe aër omne necesse 'st
 Inter corpora quod fiat possidat inane.
 Is porro, quamvis circum celerantibus auris
 Confluat: haud poterit tamen uno tempore totum
 Compleri spatium. nam primum quemq; necesse 'st
 Occupet ille locum, deinde omnia possideantur.
 Quod si forte aliquis, cum corpora dissiluerent,
 Tum putat id fieri, quia se condenscat aër,
 Errat: nam vacuum tunc fit, quod non fuit ante,
 Et repletur item, vacuum quod constitit ante,
 Nec tali ratione potest densari aër:
 Nec si jam posset, sine inani posset, opinor,
 Se ipse in se trahere, & parteis conducere in unū.
 Quapropter quamvis causando multa moreris,
 Esse in rebus inane tamen fateare necesse 'st.

Multaque præterea tibi possum commemorando
 Argumenta, fidem dictis contradere nostris.
 Verum animo satis hæc vestigia parva sagaci

Sunt, per quæ possis cognoscere cetera tute,
 Namque canes ut montivagæ persæpe feraï
 Naribus inveniunt intactas fronde quieres,
 Cum semel institerunt vestigia certa viaï:
 Sic alid ex alio per te tute ipse videre
 Talibus in rebus poteris, cæcasque latebras
 Insinuare omneis, & verum protrahere inde:
 Quod si pigraris, paulumve abscelleris ab re,
 Hoc tibi de plano possum promittere Memmi:
 Vsq̃ue adeo largos hautus de fontibu' magnis
 Lingua meo suavis diti de pectore fundet,
 Vt verear, ne tarda prius per membra senectus
 Serpat, & in nobis vitaï claustra resolvat,
 Quàm tibi de quavis una re versibus omnis
 Argumentorum sit copia missa per aureis.
 Sed nunc jam repetam cœptum pertexere dictis.

Omnis ut est igitur per se natura, duabus
 Constitit in rebus. nam corpora sunt, & inane,
 Hæc in quo sita sunt, & quo diversa inveniuntur.
 Corpus enim per se communis deliquat esse
 Sensus: quo nisi prima fides fundata valebit:
 Haud erit oculis de rebus quo referentes
 Confirmare animi quicquam ratione queamus.
 Tum porro locus, ac spatium quod inane vocamus,
 Si nullum foret; haud usquam sita corpora possent
 Esse, neque omnino quaquam diversa meare:
 Id quod jam supera tibi paullo ostendimus ante.

Præterea nihil est, quod possis dicere ab omni
 Corpore sejunctum, secretumque esse ab inani:
 Quo quasi tertia sit rerum natura reperta.
 Nā quodcumq; erit, esse aliquid debet id ipsum
 Augmine vel grandi, vel parvo denique, dum sit.
 Cui si tactus erit quamvis levis, exiguisque,
 Corporum augebit numerum, summamq; sequetur.
 Siu intactile erit, nulla de parte quod ullam
 Rem prohibere queat per se transire meantem:
 Scilicet hoc id erit vacuum, quod inane vocamus.
 Præterea per se quodcumque erit, aut faciet quid:
 Aut aliis fungi debet agentibus ipsum:
 Aut erit ut possint in eo res esse, gerique.
 At facere & fungi sine corpore nulla potest res:
 Nec præbere locum porro, nisi inane vacansque,
 Ergo præter inane, & corpora, tertia per se
 Nulla potest rerum in numero natura relinqui:
 Nec, quæ sub sensus cadat ullo tempore nostros:
 Nec, ratione animi quam quisquam possit apisci,

Nam

Nam quaecumque cluent, aut his conjuncta duabus
 Rebus ea invenies, aut horum eventa videbis.
 Conjunctu' est id, quod numquam sine pernicali
 Discidio potis est sejungi, seque gregari:
 Pondus uti saxi calor ignibu', liquor aquai,
 Tactus corporibus cunctis, intactus inani.
 Servitium contra, libertas, divitiæque,
 Paupertas, bellum, concordia, cætera, quorum
 Adventu manet incolumis natura, abituque:
 Hæc soliti fumus, ut par est, eventa vocare.
 Tempus item per se non est: sed rebus ab ipsis
 Consequitur sensus, transactum quid sit in ævo:
 Tum quæ res instet, quid porro deinde sequatur.
 Nec per se quemquam tempus sentire fatendu' est
 Semotum ab rerum motu, placidaque quiete.
 Denique Tyndaridem raptam, belloque subacta s
 Trojugas genteis cum dicunt esse, videndu' est,
 Ne forte hæc per se, cogant nos, esse fateri:
 Quando ea sæcla hominum, quorum hæc eventa
 fuere,

Inrevocabilis abstulerit jam præterita ætas.
 Namque aliud rebus, aliud regionibus ipsis
 Eventum dici poterit, quodcumque erit actum.
 Denique materies si rerum nulla fuisset,
 Nec locus, ac spatium, res in quo quæque geruntur:
 Numquam Tyndaridis formæ conflatus amore
 Ignis Alexandri Phrygio sub pectore gliscens
 Clara accendisset sævi certamina belli:
 Nec clam durateus Trojanis Pergama partu
 Inflammasset equus nocturno Grajugarum.
 Perspicere ut possis res gestas funditus omneis,
 Non ita uti corpus per se constare, nec esse:
 Nec ratione cluere eadem, qua constat inane:
 Sed magis ut merito possis eventa vocare
 Corporum, atque loci, res in quo quæq; gerantur.
 Corpora sunt porro partim primordia rerum:
 Partim concilio quæ constant principiorum.
 Sed quæ sunt rerum primordia, nulla potest vis
 Stringere: nam solido vincunt ea corpore demum.
 Esi difficile esse videtur credere, quicquam
 In rebus solido reperire corpore posse.
 Transit enim fulmen cæli per septa domorum:
 Clamor ut, ac voces: ferrum candescit in igne:
 Dissiliuntque fero ferventi saxa vapore:
 Conlabefactus rigor auri solvitur æstu:
 Tum glacies æris flamma devicta liquefit:

Præterea, nisi materies æterna fuisset,
 Ante hac ad nihilum penitus res quæque redissent,
 De nihilo quoque nata forent quæcumque videmus.
 At quoniam supera docui nil posse creari
 De nihilo, neque quod genitum est ad nil revocari:
 Esse immortalis primordia corpore debent,
 Dissolvi quod quæque supremo tempore possit,
 Materies ut suppediet rebus reparandis:
 Sunt igitur solida primordia simplicitate,
 Nec ratione queunt alia servata per ævum
 Ex infinito jam tempore res reparare.

Denique, si nullam finem natura parasset
 Frangendis rebus, jam corpora materialia
 Usque redacta forent, ævo frangente priore,
 Ut nihil ex illis a certo tempore pollet
 Conceptum, summum ætatis pervadere finem.
 Nam quidvis citius dissolvi posse videmus,
 Quam rursus refici: quapropter longa diei
 Infinitæ ætas anteacti temporis, omne,
 Quod fregisset adhuc disturbans, dissolvensque,
 Id nunquam reliquo reparari tempore posset.
 At nunc nimirum frangendi reddita finis
 Certa manet, quoniam refici rem quamque videmus,
 Et finita simul generatim tempora rebus
 Stare, quibus possint ævi contingere florem.

Huc accedit, uti solidissima materialia
 Corpora cum constant, possint tamen omnia reddi
 Mollia, quæ fiant, aer, aqua, terra, vapores,
 Quo pacto fiant, & qua vi quæque gerantur:
 Admittum quoniam simul est in rebus inane.
 At contra si mollia sint primordia rerum:
 Vnde queant validi filices, ferrumque creari,
 Non poterit ratio reddi. nam funditus omnis
 Principio fundamenti natura carebit.
 Sunt igitur solida pollentia simplicitate,
 Quorum condensa magis omnia conciliatu
 Arrari possunt, validasque ostendere vires.
 Denique jam quoniam generatim reddita finis
 Crescendi rebus constat, vitamque tuendi:
 Et quod quæque queant per fœdera naturæ,
 Quid porro nequeant, sancitū quandoquidē exstat:
 Nec commutatur quidquā: quando omnia constant;
 Usque adeo, vario volucres utin ordine cunctæ
 Ostendant maculas generaleis corpori inesse:
 Immutabile materię quoque corpus habere
 Debent nimirum, nam si primordia rerum

16 L V C R E T I I
Communitari aliqua possent ratione revicta:
Incertum quoque jam constet, quid possit oriri,
Quid nequeat: finita potestas denique cuique
Quanam sit ratione, atque altè terminus hærens:
Nec toties possent generatim sæcla referre
Naturam, motus, victum moresque parentum.
Tum porro, quoniam extremum cuiusque cacumen
Corporis est aliquod, nostri quod cernere sensus
Iam nequeunt: id nimirum sine partibus exstat,
Et minima constat natura: nec fuit umquam
Per se secretum, neque posthac esse valebit:
Alterius quoniam 'st ipsum pars, primaque, & ima,
Inde aliæ, atque aliæ similes ex ordine partes
Agmine condense naturam corporis explent.
Quæ quoniam per se nequeunt constare: necesse 'st
Hære, ut nequeant ulla ratione revelli.
Sunt igitur solida primordia simplicitate:
Quæ minimis stipata cohærent partibus arctè,
Non ex ullorum conventu conciliata,
Sed magis æterna pollentia simplicitate:
Vnde neque avelli quidquam, neque deminui quid
Concedit natura reservans semina rebus.
Præterea nisi erit minimum: parvissima quæque
Corpora constabunt ex partibus infinitis,
Quippe ubi dimidiæ partis pars semper habebit
Dimidiam partem: nec res perfiniet ulla.
Ergo rerum inter summam minimamq; quid esset?
Nil erit, ut distent. nam quamvis funditus omnis
Summa sit infinita: tamen parvissima quæ sunt,
Ex infinitis constabunt partibus æquè.
Quoi quoniam ratio reclamât vera, negatque
Credere posse animum, victus fateare necesse 'st,
Esse ea quæ nullis jam prædita partibus extent,
Et minima constant natura: quæ quoniam sunt,
Illa quoq; esse tibi solida, atque æterna fatendum.
Denique si minimas in parteis cuncta resolvi
Cogere consuesset rerum natura creatrix,
Iam nihil ex illis eadem reparare valeret:
Propterea, quia quæ nullis sunt partibus aucta,
Non possunt ea, quæ debet genitalis, habere,
Materies, varios connexus, pondera, plagas,
Concursus, motus, per quæ res quæque geruntur.
Porro si nulla 'st frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quædam
Nunc etiam superare necesse 'st corpora rebus,
Quæ nondum clueant ullo tentata periclo.

At quoniam fragili natura prædita constant,
Discrepat æternum tempus potuisse manere
Innumerabilibus plagis vexata per ævum.

Quapropter, qui materiem rerum esse putarunt
Ignem, atque ex igni summam consistere solo,
Magnopere a vera lapsi ratione videntur.
Heraclitus init quorum dux prælia primus,
Clarus ob obscuram linguam magis inter inaneis,
Quamde graveis inter Graios, qui vera requirunt.
Omnia enim stolidi magis admirantur, amantque
Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt:

Veraque constituunt, quæ bellè tangere possunt
Aureis, & lepido quæ sunt fucata sonore.
Nam cur tam variæ res possent esse, requiro,
Ex vero si sunt igni, puroque creatæ.

Nil prodesset enim calidum denserier ignem,
Nec rareferi, si partes ignis eandem
Naturam, quam totus habet suus ignis, haberent.

Acrior ardor enim conductis partibus esset:

Languidior porro disiectis, disque supatis.

Amplius hoc fieri nihil est, quod posse rearis

Talibus in causis: nedum variantia rerum

Tanta queat densis rarisque ex ignibus esse,

Atque hi si faciant admistum rebus inane:

Denserier poterunt ignes, rarique relinqui.

Sed quia multa sibi cernunt contraria esse,

Et fugitant in rebus inane relinquere purum,

Ardua dum metuunt, amittunt vera viai.

Nec rursus cernunt exempto rebus inani,

Omnia denserier, fierique ex omnibus unum

Corpus, nil ab se quod possit mittere raptim.

Ætifer ignis uti lumen jacit, atque vaporem:

Vt videas non è stipatis partibus esse.

Quod si forte ulla credunt ratione potesse

Ignis in coetu stringi mutareque corpus:

Scilicet ex ulla facere id si parte reparcent:

Occidit ad nihilum nimirum funditur ardor

Omnis, & ex nihilo fiunt quæcumque creantur.

Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,

Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.

Proinde aliquid superare necesse est incolume ollis.

Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes,

De nihiloque renata virescat copia rerum.

Nunc igitur, quoniam certissima corpora quædā

Sunt, quæ conservant naturam semper eandem:

Quorum abitu, aut aditu, mutatoque ordine, mutant

Naturam res, & convertunt corpora sese:
 Scire licet non esse hæc ignea corpora rerum.
 Nil referret enim quædam decedere, abire,
 Atque alia attribui, mutarique ordine quædam:
 Si tamen ardoris naturam cuncta tenerent.
 Ignis enim foret omnimodis, quodcumq; crearet.
 Verùm, ut opinor, ita est: sunt quædam corpora,
 quorum

Concurfus, motus, ordo, positura, figuræ,
 Efficiunt igneis: mutatoque ordine mutant
 Naturam: neque sunt igni simulata, neque ulli
 Prætereà reii, quæ corpora mittere possit
 Sensibus, & nostros adjectu tangere tactus.

Dicere porrò ignem res omneis esse: neq; ullam
 Rem veram in numero rerum constare, nisi ignem.
 Quod facit hic idem, perdelirum esse viderur.
 Nam contra sensus ab sensibus ipse repugnat:
 Et labefactat eos, unde omnia credita pendent:
 Vnde hic cognitus est ipsi, quem nominat ignem.
 Credit enim sensus ignem cognoscere verè:
 Cætera non credit, nihilo quæ clara minus sunt:
 Quod mihi cum vanum, tum delirum esse viderur,
 Quo referemus enim? quid nobis certius ipsis
 Sensibus esse potest, quo vera ac falsa noverimus?
 Præterea, quare quisquam magis omnia tollat:
 Et velit ardoris naturam relinquere solam,
 Quàm neget esse igneis, summam tamen esse relin-
 quat?

Æqua videtur enim dementia dicere utrumque.
 Quapropter qui materiem rerum esse putarunt
 Ignem, atque ex igni summam consistere posse:
 Et qui principium gignendis aëra rebus
 Constituere: aut humorem quicumque putarunt
 Fingere res ipsum per se: terramve creare
 Omnia, & in rerum naturas vertier omneis:
 Magnopere à vero longè deerrasse videntur.
 Adde etiam, qui conduplicant primordia rerum,
 Aëra jungentes igni, terramque liquori:
 Et qui quattuor ex rebus posse omnia rentur,
 Ex igni, terra, atque anima procreescere, & imbri:
 Quorum Acirgentinus cum priinis Empedocles est:
 Insula quem triquetris terrarum gessit in oris:
 Quam fluitans circum magnis anfractibus æquor
 Ionium glaucis aspergit litus ab undis:
 Angustoque fretu rapidum mare dividit undis
 Italiæ terræ oras à finibus ejus:

Hic est vasta Charybdis : & hic Ætnæa minantur
 Murmura flammæ rursus se conligere iras :
 Faucibus eruptos iterum vis evomat igneis :
 Ad cælumque ferant flammæ fulgura rursus :
 Quæ cum magna modis multis miranda videtur
 Gentibus humanis regio, visendaque fertur,
 Rebus opima bonis, multa munita virum vi :
 Nil tamen hoc habuisse viro præclarius in se,
 Nec sanctum magis, & mirum, carminque videtur :
 Carmina quin etiam divini pectoris ejus
 Vociferantur, & exponunt præclara reperta :
 Ut vix humana videatur stirpe creatus.
 Hic tamen, & supera quos diximus, inferiores
 Partibus egregiè multis, multoque minores,
 Quamquam multa bene, ac divinitus inventientes
 Ex adyto tanquam cordis responsa dedere
 Sanctius, & multo certa ratione magis, quam
 Pythia quæ tripode ex Phœbi, lauroque profatur ;
 Principiis tamen in rerum fecere ruinas :
 Et graviter magni magno cecidere ibi casu :
 Primum, quod motus exempto rebus inani
 Constituunt, & res molleis, raræque relinquunt,
 Aëra, solem, ignem, terras, animalia, fruges :
 Nec tamen admiscent in eorum corpus inane.
 Deinde quod omnino finem non esse secandis
 Corporibus faciunt, neque pausam stare fragori :
 Nec prorsus in rebus minimum consistere quidquā :
 Cum videamus id extremum cuiusque cacumen
 Esse, quod ad sensus nostros minimum esse videtur :
 Conjicere ut possis ex hoc, quod cernere non quis,
 Extremum quod habent, minimū consistere rebus.

Huc accedit item, quoniam primordia rerum
 Molliora constituunt : quæ nos nativa videmus
 Esse, & mortali cum corpore funditis. atqui
 Debeat ad nihilum jam rerum summa reverti :
 De nihiloque renata virefcere copia rerum :
 Quorum utrumque quid à vero, jam, distet, habebas.
 Deinde inimica modis multis sunt, atque venena
 Ipsa sibi inter se. quare aut congressa peribunt,
 Aut ita diffugient, ut tempestate coorta,
 Fulmina diffugere, atque imbreis ventosque videmus.

Denique quattuor ex rebus si cuncta creantur,
 Atque in eas rursus res omnia dissolvuntur,
 Quis magis illa queunt rerum primordia dici,
 Quam contra res illorum, retroque putari ?
 Alterius gignuntur enim, mutantque colorem,

Et totam inter se naturam tempore ab omni.
 Sin ita forte putas, ignis, terræque coire
 Corpus, & ærias auras, roremque liquorum;
 Nil in concilio naturam ut mutet eorum:
 Nulla tibi ex illis poterit res esse creata:
 Non animans, non ex animo quid corpore, ut arbor.
 Quippe suam quidque in coetu variantis æcervi
 Naturam ostendet: multusq; videbitur ær
 Cum terra simul, atque ardor cum rore manere,
 At primordia gignundis in rebus oportet
 Naturam clandestinam, cæcamque adhibere,
 Emineat nequid, quodd contra pugnet, & obftet.
 Quo minùs esse queat propriè quodcumq; creatur.
 Quia etiam repetunt à cælo, atque ignibus ejus,
 Et primum faciunt ignem se vertere in auras
 Aëris: hinc imbrem gigni, terramque creari
 Ex imbri, retroque à terra cuncta reverti,
 Humorem primum, post æra, deinde calorem;
 Nec cessare hæc inter se mutare, meare
 De cælo ad terram, de terra ad sidera mundi:
 Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
 Immutabile enim quiddam superare necesse est;
 Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
 Nam quodcumque suis mutatum finibus exit:
 Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
 Quapropter quoniam quæ paullo diximus ante,
 In commutatum veniunt: constare necesse est
 Ex aliis ea, quæ nequeant convertier unquam.
 Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes;
 Quin potius tali natura prædita quædam
 Corpora constituas, ignem si forte crearint,
 Posse eadem demtis paucis, paucisque tributis,
 Ordine mutato, & motu, facere aëris auras:
 Sic alias aliis rebus mutarier omneis.

At manifesta palam res indicat (inquis) in auras.
 Aëris è terra res omneis crescere, aliquæ;
 Et nisi tempestas indulget tempore fausto,
 Imbribus, & tabe nimborum arbusta vacillent,
 Solque sua pro parte fovet, tribuitq; calorem:
 Crescere ne possint fruges, arbusta, animantes.
 Scilicet & nisi nos cibus aridus, & tener humor
 Adjuvat; amisso jam corpore, vita quoque omnis
 Omnibus è nervis atque ossibus exsoluatur.
 Adjutamur enim dubio præcui, atque alimur nos
 Certis ab rebus, certis aliæ atque aliæ res:
 Naturam quia multa modis communia multis
Minutarum

Multarum rerum in rebus primordia mista
 Sunt : idèd variis variæ res rebus aluntur.
 Atque eadem magni refert primordia sæpe
 Cum quibus, & quali positura contineantur:
 Et quos inter se dent morus, accipiantque.
 Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem
 Constitunt : eadem fruges, arbuta, animanteis:
 Verum aliis, alioque modo commista moventur.
 Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
 Multa elementa vides multis communia verbis:
 Cum tamen inter se versus, ac verba necesse'lt
 Confiteare & re, & sonitu distare sonanti:
 Tantum elementa queunt perinurato ordine solo,
 At rerum quæ sunt primordia, plura adhibere
 Possunt, unde queant variæ res quæque creari.

Nunc & Anaxagoræ scrutemur homöcomeriam,
 Quam Græci memorant, nec nostra dicere lingua
 Concedit nobis patrii sermonis egestas:
 Sed tamen ipsam rem facile'lt exponere verbis,
 Principium rerum quam dicit homöcomeriam:
 Ossa videlicet paucillis atque minutis
 Ossibu', sic & de paucillis atque minutis
 Visceribus viscus gigni, sanguenque creari,
 Sanguinis inter se multis coëuntib' guttis:
 Ex aurique putat micis consistere posse
 Aurum, & de terris terram concrefcere parvis:
 Ignibus ex ignem, humorem ex humoribus esse;
 Cætera consimili fingit ratione, putatque.
 Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane
 Concedit : neque corporibus finem esse secandis.
 Quare in utraque mihi pariter ratione videtur
 Errare, atque illi, supera quos diximus ante.

Adde quod imbecilla nimis primordia fingit.
 Si primordia sunt, simili quæ prædita constant
 Natura, atque ipsæ res sunt ; æquæque laborant,
 Et pereunt, neque ab exitio res ulla refrenat.
 Nam quid in oppressu valido durabit eorum,
 Ut mortem effugiat leti sub dentibus ipsis?
 Ignis ? an humor ? an aura ? quid horum ? sanguen ?
 an ossa ?

Nil, ut opinor, ubi ex æquo res funditus omnis
 Tam mortalis erit, quàm quæ manifesta videmus
 Ex oculis nostris aliqua vi victa perire.
 At neque recidere ad nihilum res posse, neq; autem
 Crescere de nihilo, testor res antè probatas.

Præterea quoniam cibus auget corpus, alitque:

Scire licet, nobis venas, & sanguinem: & ossa,
 Et nervos alienigenis ex partibus esse:
 Sive cibos omneis commisto corpore dicent
 Esse, & habere in se nervorum corpora parva,
 Ossaque, & omnino venas, parteisque cruoris:
 Fiet, uti cibus omnis & aridus, & liquor ipse,
 Ex alienigenis rebus constare putetur,
 Ossibus, & nervis, venisque, & sanguine misto.
 Præterea quæcumque è terra corpora crescunt,
 Si sunt in terris: terras constare necesse 'st.
 Ex alienigenis, quæ terris exoriuntur.
 Transfer idem; totidem verbis utare licebit:
 In lignis si flamma later, fumusque, cinisque:
 Ex alienigenis consistant ligna necesse 'st.

Linquitur hîc tenuis latitandi copia quædam:
 Id quod Anaxagoras sibi sumit, ut omnibus omne is
 Res putet immistas rebus latitare: sed illud
 Apparere unum, cuius sint pluria mista,
 Et magis in promptu, primaque in fronte locata:
 Quod tamen à vera longè ratione repulsum 'st.
 Conveniebat enim fruges quoque sæpè minutas
 Robore cùm saxi franguntur, mittere signum
 Sanguinis: aut aliquid, nostra quo corpora alimur:

Cùm lapidi lapidem terimus, manare cruorem:
 Consimili ratione herbas quoque sæpè decebat,
 Et latices, dulcibus guttas, similique sapore
 Mittere, lanigeræ quali sunt ubera lactis:
 Scilicet & glebis terrarum sæpè friatis
 Herbarum genera, & fruges, frondeisque videri
 Dispertitè, atque in terris latitare minutè:
 Postremò, in lignis cinerem fumumque videri,
 Cum perfracta forent, igneisque latere minutos,
 Quorum nil fieri quotiam manifesta docet res;
 Scire licet non esse in rebus res ita mistas:
 Verùm semina multimodis immista latere
 Multarum rerum in rebus communia debent.

At sæpè in magnis sit montibus (inquis) ut altis
 Arboribus vicina cacumina summa terantur
 Inter se, validis facere id cogentibus austris,
 Donec fulserunt flammæ fulgore coorto:
 Scilicet. & non est lignis tamen insitus ignis.
 Verùm semina sunt ardoris multa: terendo
 Quæ cùm confluxere, creant incendia silvis.
 Quod si tanta foret silvis abscondita flamma:
 Non possent ullum tempus celatier ignes:

Conficerent

Conficerent volgò filvas, arbuſta cremarent.
 Iamne vides igitur, paullo quod diximus antè,
 Permagni referre eadem primordia ſæpe
 Cum quibus, & quali poſitura contineantur?
 Et quos inter ſe dent motus, accipiantque?
 Arque eadem paullo inter ſe mutata creare
 Igneis è lignis? quo pacto verba quoque ipſa
 Inter ſe paullo mutatis ſunt elementis,
 Cum ligna, atque igneis diſtincta voce notemus.
 Denique jam quæcumque in rebus cernis apertis,
 Si fieri non poſſe putas, quin materiai
 Corpora conſimili natura prædita ſingas,
 Hac ratione tibi pereunt primordia rerum:
 Fiet uti riſu tremulo concuſſa cachiinent,
 Et lachrymis ſaliſ humectent ora, genasque.
 Nunc age, quod ſuperest, cognoſce, & clariùs
 audi.

Nec me animus fallit, quàm ſint obſcura: ſed acri
 Percuſſit thyſo laudis ſpes magna meum cor:
 Et ſimul incuſſit ſuavem mî in pectus amorem
 Muſarum: quo nunc inſtinctus, mente vigenti
 Avia Pieridum peragro loca, nullius antè
 Trita ſolo: juvat integros accedere fonteis,
 Arque haurire, juvatque novos decerpere flores:
 Inſignemque meo capiti petere inde coronam,
 Vnde prius nulli velarint tempora Muſæ:
 Primùm quodd magnis doceo de rebus: & arctis
 Religionum animos nodis exſolvere pergo:
 Deinde quod obſcura de re tam lucida pango
 Carmina, muſæo contingens cuncta lepore.
 Id quoque enim non ab nulla ratione videtur:
 Sed veluti pueris abſinthia tetra medentes
 Cùm dare conantur, priùs oras pocula circum
 Contingunt mellis dulci, flavoque liquore,
 Ut puerorum ætas improvida ludificetur
 Labrorum tenuis: interea perpotet amarum
 Abſinthii laticem, deceptaque non capiatur,
 Sed potiùs tali factò recreata valeſcat:
 Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumq; videtur
 Triftior eſſe, quibus non eſt tractata, retroque
 Volguſ abhorret ab hac: volui tibi ſuaviloquenti
 Carmine Pierio rationem exponere noſtram,
 Et quaſi muſæo dulci contingere melle,
 Si tibi forè animum tali ratione tenere
 Verſibus in noſtris poſſem, dum perſpicias omnem
 Naturam rerum, qua conſtet comta figura,

84
Sed quoniam docui, solidissima material
Corpora perpetuo volitare invicta per ævum:
Nunc age summa ecquænam sit finis eorum,
Necne sit, evolvamus: item, quod inane repertum est,
Seu locus, ac spatium, res in quo quæq; gerantur.
Pervideamus utrum finitum funditus omne
Constet, an immeusum pateat vel adusq; profundum.

Omne quod est, igitur, nulla regione viarum
Finitum est: namque extremum debebat habere.
Extremum porro nullius posse videtur
Esse, nisi ultra sit quod finiat, ut videatur,
Quo non longius hæc sensus natura sequatur.
Nunc extra summam quoniam nihil esse faten-
dum est,

Non habet extremum: caret ergo fine, modoque:
Nec refert quibus assistas regionibus ejus:
Usque aded quem quisq; locum possedit, in omneis
Tantumdem parteis infinitum omne relinquit.

Præterea, si jam finitum constitutur
Omne quod est spatium: si quis procurrat ad oras
Ultimas extremas, jaciatque volatile telum:
Id validis utrum contorum viribus ire,
Quod fuerit missum mavis, longèquæ volare:
An prohibere aliquid censes, obstareque posse?
Alterutrum fatearis enim, sumasq; necesse est,
Quorum utrumq; tibi effugium præcludit, & omne
Cogit ut exempta concedas sine patere.
Nam sive est aliquid, quod prohibeat, officiatque
Quo minu' quod missum est, veniat, finique locet se,
Sive foras fertur, non est ea fini' profectò.
Hoc pacto sequar, atque oras ubicumque locaris
Extremas, quæram quid telo denique fiat.
Fiet, uti nusquam possit consistere finis:
Effugiumque fugæ prolatet copia semper.

Præterea spatium summa totius omne
Undique si inclusum certis consisteret oris,
Finitumque foret: jam copia material
Undique ponderibus solidis conflueret ad imum:
Nec res ulla geri sub cæli tegmine posset:
Nec foret omnino cælum, neque lumina solis:
Quippe ubi materies omnis cumulata jacêret
Ex infinito jam tempore subidendo.
At nunc nimirum requies data principiorum
Corporibus nulla est: quia nil est funditus imum,
Quo quasi confluere, & sedes ubi ponere possint,
Semper & assiduo motu res quæque geruntur

Partibus

Partibus in cunctis, æternaque suppeditantur
 Ex infinito cita corpora materiali.
 Postremò ante oculos rem res finire videtur:
 Aër dissepit colleis, atque aëra montes;
 Terra mare, & cōtra mare terras terminat omneis.
 Omne quidem verò nihil est quod finiat, extra:
 Est igitur natura loci, spatiumque profundi,
 Quod neque clara suo percurrere flumina cursu
 Perpetuo possint ævi labentia tractu:
 Nec prorsum facere, ut restet minus ire, meando:
 Vsq̃ue aded passim patet ingens copia rebus
 Finibus exeuntis in cunctas undique parteis.

Ipsa modum porrò sibi rerum summa parare
 Ne possit, natura tenet: quia corpus inani,
 Et quod inane autem 'st, finiri corpore cogit:
 Vt sic alternis infinita omnia reddat.
 Aut etiam alterutrum nisi terminat alterum eorū,
 Simplicem natura pateat tamen immoderatum:
 Nec mare, nec tellus, nec cæli lucida templa,
 Nec mortale genus, nec divum corpora sancta
 Exiguum possent horai sistere tempus.
 Nam dispulsa suo de coetu materiali
 Copia ferretur magnum per inane soluta.
 Sive aded potius numquam concreta creasset
 Vllam rem, quoniam cogi disiecta nequisset.
 Nam certè neque consilio primordia rerum
 Ordine se quæque, atque sagaci mente locarunt:
 Nec quos quæq; darent motus pepigere profecto:
 Sed quia multa modis multis mutata per omne
 Ex infinito vexantur percita plagis,
 Omne genus motus, & coetus experiundo
 Tandem deveniunt in taleis disposituras,
 Qualibus hæc rerum consistit summa creata:
 Et multos etiam magnos servata per annos,
 Vt semel in motus coniecta 'st convenienteis.
 Efficit, ut largis avidum mare fluminis undis
 Integrent amnes, & solis terra vapore
 Fota novet foetus, summissaque gens animantium
 Floreat, & vivant labentes ætheris ignes,
 Quod nullo facerent pacto, nisi materiali
 Ex infinito suboriri copia posset,
 Vnde amissa solent reparari in tempore quoque.
 Nam veluti privata cibo natura animantium
 Diffluit amittens corpus: sic omnia debent
 Dissolvi, simul ac defecit suppeditare
 Materies recta regione averfa via.

Nec plagæ possent extrinsecus undique summam
 Conservare omnem, quæcumque' sit conciliata.
 Cudere enim crebrò possunt, partemque morari,
 Dum veniant aliæ, ac suppleri summa queatur.
 Interdum resiliire tamen coguntur, & una
 Principiis rerum spatium, tempusque fugæ
 Largiri, ut possint à coetu libera ferri.
 Quare etiam atq; etiam suboriri multa necesse' sit.
 Et tamen ut plagæ quoque possint suppetere ipsæ,
 Infinita opus est vis undique materiai.

Illud in his rebus longè fuge credere, Memmi,
 In medium summæ (quod dicunt) omnia, niti,
 Atque ided mundi naturam stare sine ullis
 Ictibus externis, neque quoquam posse resolvi
 Summa atq; ima, quod in medium sint omnia nixa,
 (Ipsam si quicquam posse in se sistere credis:)
 Et quæ pondera sunt sub terris, omnia sursum
 Nitier, in terramque retrò requiescere posta:
 Ut per aquas quæ nunc rerum simulacra videmus
 Et simili ratione animalia subtu' vagari
 Contendant, neque posse è terris in loca cæli
 Recidere inferiora magis, quàm corpora nostra
 Sponte sua possint in cæli templa volare:
 Illi cum videant solem, nos sidera noctis
 Cernere, & alternis nobiscum tempora cæli
 Dividere, & nocteis pavileis agitare, diesque.
 Sed vanus stolidis hæc omnia fixerit error,
 Amplexi quod habent perversè prima viai.
 Nam medium nihil esse potest, ubi inane, locusque
 Infinita: neque omnino, si jam medium sit,
 Possit ibi quidquam hac potius consistere causa,
 Quàm quavis alia longè regione manere.
 Omnis enim locus, ac spatium, quod inane voca-
 mus,

Per medium, per non medium concedat oportet
 Æquè ponderibus, motus quæcumque feruntur.
 Nec quisquam locus est, quod corpora cum venere,
 Ponderis amissa vi possint stare in inani:
 Nec quod inane autem sit, illis subsistere debet,
 Quin sua quod natura petit, concedere pergat.
 Haud igitur possunt tali ratione teneri
 Res in concilio medii cuppedine victæ.
 Præterea quoque jam non omnia corpora fingunt
 In medium niti, sed terrarum, atque liquorum,
 Humorem ponti, magnisq; è montibus undas,
 Et quasi terreo quæ corpore continuantur:

At contra tennis exponunt aëris auras,
 Et calidos simul à medio differrier igneis;
 Atque ided tantum circumtreinere æthera signis,
 Et solis flammam per cœli cœrula pasci,
 Quod calor à medio fugiens ibi conligat igneis,
 Quippe etiam vesci è terra mortalia sæcla,
 Nec prorsum arboribus summos frondescere ramos
 Posse, nisi à terris paullatim quodque cibatur:
 Ne volucrum ritu flammarum, mœnia mundi
 Diffugiant subitò magnum per inane soluta:
 Et ne cætera confimili ratione ferantur:
 Nève ruant cœli tonitralia templa supernè,
 Terraq; se pedibus raptim subducat, & omnes
 Inter permistas terræ, cœlique ruinas
 Corpora solventes, abeant per inane profundum,
 Temporis ut puncto nihil extet reliquiarum,
 Desertum præter spatium, & primordia cæca,
 Nam quacumque prius de parti corpora celsè
 Constitues, hæc rebus erit pars janua lethi,
 Hac se turba foras dabit omnis materiai.
 Hæc si pernosces parva perfunctus opella,
 (Namque alid ex alio clarescet) non tibi cæca
 Nox iter eripiet, quin ultima naturai
 Pervideas. ita res accendunt lumina rebus.

T. LUCRETII

C A R I

De R E R V M N A T V R A

L I B E R S E C V N D V S.

S Vave, mari magno turbantibus æquora ventis
 E terra magnum alterius spectare laborem;
 Non quia vexari quemquam est jucunda volu-
 ptas: (ve'it.
 Sed quibus ipse malis careas, quia ceruere sua,
 Suave etiam belli certamina magna tueri,
 Per campos instructa tua sine parte pericli:
 Sed nil dulcius est, bene quàm munita tenere
 Editæ doctrina sapientum templa serena:
 Despicere unde queas alios, passimque videre
 Errare, atque viam palanteis quærere vitæ,
 Certare

Certare ingenio, contendere nobilitate,
Nocteis atque dies niti præstante labore
Ad summas emergere opes, rerumque potiri.

O miseras hominum menteis, ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periclis
Degitur hoc ævi, quodcunque est! nōne videre est
Nil aliud sibi naturam latrare, nisi ut cum
Corpore sejunctus dolor absit, mente fruatur
Iucundo sensu, cura semota, metuque?
Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
Esse opus omnino, quæ demant quemq; dolorem.
Delicias quoque uti nullas substernere possint
Gratius interdum, neque natura ipsa requirit.
Si non aurea sunt juvenum simulacra per ædeis
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur,
Nec domus argento fulget, auroque renidet,
Nec citharis reboant laqueata aurataque templa:
Quin tamen inter se prostrati in gramine molli
Propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ
Non magnis opibus jucundè corpora curant:
Præsertim cum tempestas arridet, & anni
Tempora conspergunt viridanteis floribus herbas,
Nec calidæ citius decedunt corpore febres.
Textilibus si in picturis, ostroque rubenti
Iactaris, quam si plebeia in velle cubandum est.
Quapropter quoniam nil nostro in corpore gazæ
Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni:
Quod superest, animo quoq; nil prodesse putandū:
Sic nam forte tuas legiones per loca campi
Fervere cum videas belli simulacra cienteis:
His tibi cum rebus timefactæ relligiones
Effugiunt animo pavidæ, mortisque timores:
Tum vacuum pectus relinquunt, curaque solutum.
Quod si ridicula hæc, ludibriaque esse videmus:
Re veraque metus hominum, curæque sequaces
Nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela;
Audacterque inter reges, rerumque potenteis
Versantur: neque fulgorem reverentur ab auro,
Nec clarum vestis splendorem purpureæ:
Quid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas?
Omnis cum in tenebris præferim vita laboret?
Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntq; futura.

Hunc igitur terrorem animi, tenebrasq; necesse est
 Non radii solis, neque lucida tela diei
 Discutiant : sed naturæ species, ratioque.

Nunc age, quo mota genitalia materia
 Corpora res varias gignant, genitasq; resolvant,
 Et qua vi facere id cogantur, quæve sit ollis
 Reddita mobilitas magnum per inane meandi,
 Expediam : tu te dictis præbere memento.
 Nam certè non inter se stipata cohæret
 Materies : quoniam minui rem quamque videmus,
 Et quasi longinquo fluere omnia cernimus ævo,
 Ex oculisque vetustatem subducere nostris,
 Cum tamen incolumis videatur summa manere:
 Propterea, quia quæ decedunt corpora cumque,
 Unde abeunt, minuunt : quo venêre, augmine do-
 nant:

Illa senescere, at hæc contra florescere cogunt.
 Nec remorantur ibi : sic rerum summa novatur
 Semper, & inter se mortales mutua vivunt.
 Augescunt aliæ gentes, aliæ minuantur:
 Inque brevi spatio mutantur sæcla animantum:
 Et quasi cursores, vitæ lampada tradunt.
 Si cessare putas rerum primordia posse,
 Cessandoque novos rerum progignere motus:
 Avius a vera longè ratione vagaris.
 Nam, quoniam per inane vagantur cuncta necesse est
 Aut gravitate sua ferri primordia rerum,
 Aut ictu sorte alterius. nam cuncta supernè
 Obvia cum fluxêre, sit, ut diversa repente
 Dissiliant. neque enim mirum, durissima cum sint
 Ponderibus solidis, neq; quicquam à tergis obster.
 Et quo jactari magis omnia materia
 Corpora pervideas, reminiscere totius inani
 Nil esse in summa : neq; habere ubi corpora prima
 Consistant : quoniam spatium sine fine modoq; est:
 Immensumq; patêre in cunctas undique parvis,
 Pluribus ostendi, & certa ratione probatum est.
 Quod quoniam constat : nimirum nulla quies est
 Reddita corporibus primis per inane profundum:
 Sed magis assiduo, varioque exercita motu,
 Partim intervallis magnis conficta resultant:
 Pars etiam brevibus spatiis nexantur ab ictu.
 Et quæcumque magis condenso conciliatu,
 Exiguus intervallis connexa resultant,
 Endopedita suis perplexis ipsa figuris:
 Hæc validas saxi radices, & fera ferri

Corpora constituunt. & cætera de genere horum
Pauca: quæ porro magnum per inane vagantur,
Et cita diffiliunt longè, longèque recurfant
In magnis intervallis: hæc aëra rarum
Sufficiunt nobis, & splendida lumina solis.
Multaque præterea magnum per inane vagantur,
Conciliis rerum quæ sunt rejecta, nec usquam
Consociare etiam motus potuere recepta:
Cujus, uti memoro, reii simulacrum & imago
Ante oculos semper nobis versatur, & instat.
Contemplator enim, cum solis lumina cumque
Inferim fundunt radios per opaca domorum:
Multa minuta modis multis per inane videbis
Corpora misceri radiorum lumine in ipso:
Et velut æterno certamine prælia, pugnasque
Edere turmatim certantia: nec dare pausam,
Conciliis, & discidiis exercita crebris:
Conjicere ut possis ex hoc, primordia rerum
Quale sit in magno jactari semper inani.
Duntaxat rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare, & vestigia notitiae.
Hoc etiam magis hæc animum te advertere par est
Corpora quæ in solis radiis turbare videntur:
Quod tales turbæ motus quoque materiai
Significant clandestinos, cæcosque subesse.
Multa videbis enim plagis ibi percita cæcis
Commutare viam, retroque repulsa reverti
Nunc huc, nunc illuc, in cunctas denique parteis.
Scilicet hic a principiis est omnibus error.
Prima moventur enim per se primordia rerum:
Inde ea, quæ parvo sunt corpora conciliatu,
Et quasi proxima sunt ad vireis principiorum,
Ictibus illorum cæcis impulsa cientur:
Ipsaque, quæ porro paullo majora, lacescunt.
Sic à principiis ascendit motus, & exit
Paullatim nostros ad sensus, ut moveantur
Illa quoque, in solis quæ lumine cernere quimus:
Nec quibus id faciant plagis apparet aperte.
Nunc quæ mobilitas sit reddita materiai
Corporibus, paucis licet hinc cognoscere, Memmi.
Primum aurora novo cum spargit lumine terras,
Et variæ volucres nemora avia pervolitantes
Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent:
Quam subito soleat sol ortus tempore tali
Convellere sua perfundens omnia luce,
Omnibus in promptu, manifestumque esse videmus.

At vāpor is, quem sol mittit, lumenque serenum,
 Non per inane meat vacuum; quo tardiùs ire
 Cogitur, aërias quasi dum diverberat undas:
 Nec singillatim corpuscula quæque vaporis,
 Sed complexa meant inter se, conquæ globata.
 Quapropter simul inter se retrahuntur: & extra
 Officiuntur, uti cogantur tardiùs ire.

At, quæ sunt solida primordia simplicitate,
 Cum per inane meant vacuum, nec res remoratur
 Vlla foris, atque ipsa suis è partibus unum,
 Vnum in quem coepere locum, connixa feruntur;
 Debent nimirum præcellere mobilitate,
 Et multo citiùs ferri, quàm lumina solis:
 Multiplicisque loci spatium transcurrere eodem
 Tempore, quo solis pervolgant fulgura cælum:
 Nam neque consilio debent tardata morari,
 Nec perscrutari primordia singula quæque,
 Ut videant, qua quidque geratur cum ratione.

At quidam contra hæc ignari, materiai
 Naturam non posse deum sine numine rentur
 Tanroperè humanis rationibus ac moderatis
 Tempora mutare annorum, frugesque creare:
 Nec jam cætera, mortaleis quæ suadet adire,
 Ipsaque deducit dux vitæ dia voluptas,
 Ut res per Veneris blanditum sæcla propagent,
 Ne genus occidat humanum: quorum omnia causa
 Constituisse deos fingunt. sed in omnibu' rebus
 Magnoperè à vera lapsi ratione videntur.
 Nam quamvis rerum ignorem primordia quæ sunt:
 Hoc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim
 Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis:
 Nequaquam nobis divinitus esse creatam
 Naturam mundi, quæ tanta est prædita culpa:
 Quæ tibi posterius, Memmi, faciemus aperta.
 Nunc id quod superest, de motibus expediemus.

Nunc locus est (ut opinor) in his illud quoque
 rebus

Confirmare tibi, nullam rem posse sua vi
 Corpoream sursum ferri, sursumque meare.
 Ne tibi dent in eo flammaram corpora fraudem.
 Sursum enim vorsus gignuntur, & augmina sumunt:
 Et sursum nitidæ fruges, arbusta que crescunt,
 Pondera, quantum in se est, cum deorsum cuncta fe-
 rantur.

Nec cum subsiliunt ignes ad recta domorum,
 Et celeri flamma degustant tigna, trabeisque,

Sponte

Sponte sua facere id sine vi subigente putandum 'st.
 Quod genus è nostro cum nullus corpore sanguis
 Emicat exsultans altè, spargitque cruorem.
 Nónne vides etiam, quanta vi tigua, trabeisque
 Respuat humor aquæ? nam quã magis urfinus altè
 Directa, & magna vi multi pressimus ægrè:
 Tam cupidè sursum removit magis, atque remittit,
 Plus ut parte foras emergant, exsiliantque.
 Nec tamè hæc quantum 'st in se, dubitamus opinor,
 Quin vacuum per inane deorsum cuncta ferantur.
 Sic igitur debent flammæ quoque posse, per auras
 Aëris expressæ, sursum succedere, quamquam
 Pondera, quantum in se 'st, deorsum deducere pu-
 gnent.

Nōcturnasque faceis cæli subline volanteis,
 Nónne vides longos flaminarum ducere tractus,
 In quascunque dedit parteis natura meatum?
 Non cadere in terram stellas, & sidera cernis?
 Sol etiam summo de vertice dissipat omneis
 Ardorem in parteis, & humine conserit arva.
 In terras igitur quoque solis vergitur ardor.
 Transversosque volare per imbreis fulmina cernis:
 Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
 Concurfant, cadit in terras vis flammea volgd.

Illud in his quoq; te rebus cognoscere avemus:
 Corpora cum deorsum rectum per inane feruntur,
 Ponderibus propriis, incerto tempore forte,
 Incertisque locis spatio decedere paullum:
 Tantum quod momen mutatum dicere possis.
 Quod nisi declinare solerent: omnia deorsum.
 Imbris uti guttæ caderent per inane profundum;
 Nec foret offensus natus, nec plaga creata
 Principiis: ita nil unquam natura creasset.
 Quod si forte aliquis credit graviora potesse
 Corpora, quo citius rectum per inane feruntur,
 Incidere è supero levioribus, atque ita plagas
 Gignere, quæ possint genitaleis reddere motus:
 Avius à vera longè ratione recedit. (sum;
 Nam per aquas quæcumque cadunt, atq; aëra deor-
 Hæc pro ponderibus casus celerare necesse 'st:
 Propterea, quia corpus aquæ, naturaque tenuis
 Aëris haud possunt æquè rem quamque morari:
 Sed citius cedunt gravioribus exsuperatæ.
 At contra nulli de nulla parte, neque ullo
 Tempore inane potest vacuum subsistere rei:
 Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.

Omnia quapropter debent per inane quietum
 Aequè ponderibus non æquis concita ferri.
 Haud igitur poterunt levioribus incidere unquam,
 Ex supero graviora, neque ictus gignere per se,
 Qui variant motus, per quos natura geret res.
 Quare etiam atq; etiam paululum clinare necesse est
 Corpora, nec plus quam minimū, ne fingere motus
 Obliquos videamur, & id res vera refuter.
 Namq; hoc in promtu, manifestumq; esse videmus:
 Pondera quantū in se est, non posse obliqua meare,
 Ex supero cum præcipitant, quod cernere possis,
 Sed nihil omnino recta regione viai
 Declinare quis est, qui possit cernere, sese?
 Denique si semper motus connectitur omnis:
 Et vetere exoritur semper novus ordine certo:
 Nec declinando faciunt primordia motus
 Principium quoddam, quod fati foedera rumpat,
 Ex infinito ne causam causa sequatur:
 Libera per terras unde hæc animantibus extat,
 Unde est hæc (inquam) fati avolsa voluntas,
 Per quā progredimur, quod ducit quemq; voluptas:
 Declinamus item motus, nec tempore certo,
 Nec regione loci certa, sed nbi ipsa tulit mens;
 Nam dubio procul his rebus sua cuique voluntas
 Principiū dat: & hinc motus per membra reguntur,
 Nonne vides etiam patefactis tempore puncto
 Carceribus, non posse tamen prorumpere equorum
 Vim cupidam tam de subito, quam mens avert ipsa?
 Omnis enim totum per corpus materialī
 Copia conquiri debet, concita per artus
 Omneis, ut studium mentis connexa sequatur:
 Ut videas initium motus à corde creari,
 Ex animique voluntate id procedere primū:
 Inde dari porrò per totum corpus & artus.
 Nec simile est, ut cum impulsī procedimus ictu,
 Viribus alterius magnis, magnoque coactu.
 Nam tum materiam totius corporis omnem
 Perspicuum est nobis invitis ire, rapique.
 Donicum eam refrenavit per membra voluntas.
 Namne vides igitur, quamquam vis exera multos
 Pellit, & invitos cogit procedere sæpe,
 Præcipiteisque rapit: tamen esse in pectore nostro
 Quiddam, quod contra pugnare, obstareque possit.
 Cujus ad arbitrium quoque copia materialī
 Cogitur interdum flecti per membra, per artus:
 Et projecta refrenatur, retroque residit.

Quare in feminibus quoq; idem fateare necesse est,
 Esse aliam præter plagas, & pondera causam
 Motibus, unde hæc est nobis innata potestas:
 De nihilo quoniam fieri nil posse videmus.
 Pondus enim prohibet, ne plagis omnia fiant,
 Externa quasi vi: sed ne res ipsa necessum
 Inestimum habeat cunctis in rebus agendis,
 Et devicta quasi cogatur ferre parique:
 Id facit exiguum clinamen principiorum
 Nec regione loci certa, nec tempore certo.

Nec stipata magis fuit unquam materia
 Copia, nec porro majoribus intervallis.
 Nam neq; adangescit quicquam, neq; deperit inde.
 Quapropter quo nunc in motu principiorum
 Corpora sunt, in eodem antea ætate fuere,
 Et posthac semper simili ratione ferentur:
 Et quæ consueverunt gigni, gignentur eadem
 Conditione: & erunt, crescent, inque valebunt.
 Quantum cuique datum est per fœdera naturæ.
 Nec rerum summam commutare ulla potest vis.
 Nam neque possit genus ullum materia
 Effugere ex omni, quidquam est, neque rursus, in
 omne

Vnde coorta queat nova vis irrumperè, & omnem
 Naturam rerum mutare, & vertere motus.

Illud in his rebus non est mirabile: quare
 Omnia cum rerum primordia sint in motu,
 Summa tamen summa videatur stare quiete,
 Præterquam, si quid proprio dat corpore motus,
 Omnis enim longè nostris ab sensibus infra
 Primorum natura jacet. quapropter ubi illa
 Cernere jam nequeas, motus quoq; surpere debent:
 Præsertim, cum quæ possimus cernere celent
 Sæpe tamen motus, spatio diducta locorum.
 Nam sæpe in colli tondentes pabula læta
 Lanigeræ reptant pecudes, quo quamque vocant
 Invitant herbæ gemmantes rore recenti:
 Et satiati agni ludunt, blandèque coniscant:
 Omnia quæ nobis longè confusa videntur,
 Et veluti in viridi candor consistere colli.
 Præterea magnæ legiones cum loca cursu
 Camporum complent, belli simulacra cientes:
 Et circumvolitant equites, medioque repente
 Transmittunt valido quatientes impete campos:
 Fulgur ibi ad cælum se tollit, totaque circum
 Ære renidescit tellus, subterque virum vi

Exeitur pedibus sonitus, clamoreque montes
 Icti rejectant voces ad sidera mundi:
 Et tamen est quidam locus altis montibus, unde
 Stare videtur, & in campis consistere fulgur.

Nunc age jam deinceps cunctarum exordia rerū
 Quæ sit, & quàm longè distantia formis,
 Percipe, multigenis quàm sint variata figuris:
 Non quòd multa parum simili sint prædita forma
 Sed quia non volgò paria omnibus omnia cōstant.
 Nec mirum: nam cū sit eorum copia tanta,
 Ut neque finis (uti docui) neque summa sit ulla:
 Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
 Esse pari filo, similique affecta figura.

Praeterea genus humanum, multa que natantes
 Squamigerū pecudes, & læta arbusta, fera que,
 Et variæ volucres, lætantia quæ loca aquarum
 Concelebrant circum ripas, fonteisque, lacusque;
 Et quæ pervolgant nemora avia pervolitantes:
 Horum unum quodvis generatim sumere perge:
 Invenies tamen inter se distare figuris.
 Nec ratione alia proles cognoscere matrem,
 Nec mater possit prolem: quod posse videmus,
 Nec minus, atque homines inter se nota cluere.
 Nam sæpe ante deū vitulus delubra decora
 Turicremas propter mactatus concidit aras,
 Sanguinis expirans calidum de pectore flumen.
 At mater virideis saltus orbata peragrans,
 Linqvit humi pedibus vestigia pressa bisulcis,
 Omnia convicens oculis loca, si queat usquam
 Conspicere amissum focum, completque querelia
 Frondiferum nemus adsilens: & crebra revisit
 Ad stabulum, desiderio perfixa juvenci.
 Nec teneræ salices, atque herbæ rore vigentes,
 Fluminaque ulla queunt summis labeuria ripis
 Oblectare animum, subitamque avertere curam?
 Nec vitulorum aliæ species per pabula læta
 Derivare queunt aliò, cura que levare:
 Usque aded quiddam proprium, notumque requirit.
 Præterea teneri tremulis cum vocibus hædi
 Cornigeras norunt matres, agnique petulci
 Balanteis pecudes. ita quod natura reposcit,
 Ad sua quisque ferè decurrunt ubera lactis.

Postremo quodvis frumentum, non tam in omni
 Quodque suo genere inter se simile esse videbis.
 Quin intercurrat quædam distantia formis.
 Concharumque genus parili ratione videmus

30 I. L V C K E T T I
P'ingere telluris gremium, qua mollibus undis
Littoris incurvi bibulam lavit æquor arenam.
Quare etiam atque etiam simili ratione necesse est
Natura quoniam constant, neque facta manu sunt,
Unius ad certum formam primordia rerum,
Dissimili inter se quædam volitare figura.

Perfacile est animi ratione exsolvere nobis,
Quare fulminens multo penetratius ignis,
Quam noster fluat è tedis terrestribus ortus.
Dicere enim possis cælestem fulminis ignem
Subtilem magis è parvis constare figuris:
Atque ideo transire foramina, quæ nequit ignis
Noster hic è lignis ortus, tedaque creatus.
Præterea lumen per cornu transit: at imber
Respuitur, quare? nisi luminis illa minora
Corpora sunt, quàm, de quibus est liquor almus a-
quarum?

Et quamvis subito per colum vina videmus
Perfluere: at contra tardum cunctatur olivum,
Aut quia nimirum majoribus est elementis,
Aut magis hamatis inter se, perque plicatis:
Atque ideo fit, uti non tam diducta repente
Inter se possint primordia singula quæque
Singula per cuiusque foramina permanare.
Huc accedit, uti mellis lactisque liquores
Iucundo sensu linguæ tractentur in ore.
At contra tetra absinthii natura, ferique
Centauri foedo pertorquent ora sapore:
Ut facile agnoscas è lævibus, atque rotundis
Esse ea, quæ sensus iucundè tangere possunt:
At contra quæ amara, atque aspera cumque vi-
dentur,

Hæc magis hamatis inter se nexa teneri,
Proptereaque solere vias rescindere nostris
Sensibus, introituque suo percurrere corpus.
Omnia postremo bona sensibus, & mala tactu,
Dissimili inter se pugnant perfecta figura:
Ne tu fortè putes ferræ stridentis acerbum
Horrorem constare elementis lævibus æquè,
Ac Musæa mele, per chordas organici quæ
Mobilibus digitis expergescunt figurant:
Neu simili penetrare putes primordia forma
In nareis hominum, cum tetra cadavera torrent,
Et cum scena croco Cilici perfusa recens est,
Araque Panchæos exhalat propter odores:
Neve bonos rerum simili constare colores

Semine

Semine constituas, oculos qui pascere possunt;
 Et qui compungunt aciem, lacrumareque cogunt:
 Aut foeda specie tetri turpesque videntur.
 Omnia enim sensus quæ mulcet causa, juvatque,
 Haud sine principali aliquo lævore creata'st:
 At contra, quæcumq; molesta, atq; aspera constat,
 Non aliquo sine materiæ squalore reperta'st.

Sunt etiam quæ jam nec lævia jure putantur
 Esse, neque omnino flexis mucronibus unca:
 Sed magis angululis paullum prostantibus, & quæ
 Titillare magis sensus, quam lædere possunt:
 Fæcula jam quo de genere'st, inulæque saporis.
 Denique jam calidos igneis, gelidamque pruinam,
 Dissimili dentata modo compungere sensus
 Corporis, indicio nobis est tactus uterque.

Tactus enim, tactus, præ divinum numina sancta,
 Corporis est sensus, vel cum res externa sese
 Insinuat, vel cum lædit, quæ in corpore nata'st:
 Aut juvat egrediens genitaleis per Veneris res:
 Aut ex offensu cum turbant corpore in ipso
 Semina, confunduntque inter se concita sensum.
 Vt si fortè manu quamvis jam corporis ipse
 Tute tibi partem ferias, æquè experiare.
 Quapropter longè formas distare necesse'st
 Principiis, varios quæ possunt edere sensus.
 Denique, quæ nobis durata ac spissa videntur:
 Hæc magis hamatis inter sese esse necesse'st,
 • Et quasi ramosis altè compacta teneri.

In quo jam genere imprimis adamantina saxa.
 Prima acie constant, ictus contemnere sueta,
 Vt validi silices, ac duri robora ferri,
 Æraque quæ claustris restantia vociferantur.
 Illa autem debent ex lævibus atque rotundis
 Esse magis, fluido quæ corpore liquida constant.
 Nec retinentur enim inter se glomeramina quæque;
 Et procursus item in proclive volubilis extat.
 Omnia postremò quæ puncto tempore cernis
 Diffugere, ut fumum, nebulas, flammæque, necesse'st,
 Si minus omnibu' sunt è lævibus atque rotundis,
 At non esse tamen perplexis endopedita,
 Fungere uti possint corpus, penetrareque saxa,
 Nec tamen herere inter se, quod quisque videmus
 Senibus esse datum, facile ut cognoscere possis
 Non è perplexis, sed acutis esse elementis.
 Sed quod amara vides eadè, quæ fluvida constant.
 Sudor uti maris est, minime id mirabile habendū.

Nam quod fluvidum est, è lævibus atq; rotundis
Est; at lævibus, atque rotundis mista doloris
Corpora: nec tamē hæc retineri hamata necellum' st:
Scilicet esse globosa, tamen cū squalida constant
Provolvi simul ut possint, & lædere sensus.
Et quo mista putes magis aspera lævibus esse
Principiis, unde' st Neptuni cōpus acerbum:
Est ratio fecernundi, seorsumque videndi;
Humor dulcis, ubi per terras crebrius idem
Percolatur, ut in foveam fluat, ac mansuescat.
Linguit enim supera tetri primordia viri
Aspera, quo magis in terris hærescere possunt.

Quod quoniam docui, pergā connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit, primordia rerum
Finita variare figurarum ratione.

Quod si non ita sit: rursus jam semina quædam
Esse infinito debebunt corporis auctu.
Namque in eadem una cujusvis brevitate
Corporis, inter se multum variare figuræ
Non possunt. fac enim minimis è partibus esse
Corpora prima: tribus, vel paullo pluribus auge:
Nempe ubi eas parteis unius corporis omneis
Summa atq; ima locans, transmutans dextera lævis
Omnimodè expertus fueris, quam quisq; det ordo
Formarum speciem totius corporis ejus:
Quod superest, si fortè voles variare figuras:
Addendum parteis alias erit: inde sequetur
Adlimili ratione alias ut postulet ordo,
Si tu fortè voles etiam variare figuras.
Ergo formarum novitatem corporis augmen
Subsequitur: quare non est ut credere possis
Esse infinitis distantia semina formis:
Ne quædam cogas immāni maximitate
Esse; suprà quod jam docui, non posse probari.

Iam tibi Barbaricæ veltes, Melibœaque fulgens
Purpura Thessalico concharum tincta colore, &
Aurea pavonum ridenti imbuta lepōre
Sæcla novo rerum superata colore jacerent:
Et contentus odor myrrhæ, mellisque sapor.
Et cychneā mele, Phœbeaque dædala chordis
Carmina confimili ratione oppressa silerent.
Namque aliis aliud præstantius exoriretur.
Cedere item retrō possent in deteriores
Omnia sic parteis, ut diximus, in meliores.
Namque aliis aliud retrō quoque terrius esset
Naribus, auribus, atque oculis, orisque sapor,

Quæ

Quæ quoniam non sunt in rebus reddita, certa &
 Finis utrinque tenet summam : fateare necesse est
 Materiam quoque finitis differre figuris.
 Denique ab ignibus ad gelidas, hiemisque pruinas
 Finitum est, retroque pari ratione remensum est:
 Finit enim calor, ac frigus, mediique tepores
 Inter utrumque jacent explentes ordine summam.
 Ergo finita distant ratione creata:
 Ancipiti quoniam mucrone utrinque notantur,
 Hinc flammis, illinc rigidis infesta pruinis.

Quod quoniam docui, pergā connectere rem, quæ
 Ex hoc apta fidem ducit: primordia rerum,
 Inter se simili quæ sunt perfecta figura,
 Infinita cluere. etenim distantia cum sit
 Formarum finita, necesse est, quæ similes sint,
 Esse infinitas: aut summam materiai
 Finitam constare: id quod non esse probavi.

Quod quoniam docui, nunc suaviloquis, ago
 paucis

Versibus ostendam, corpuscula materiai
 Ex infinito summam rerum usque tenere.
 Undique protelo plagarum continuato:
 Nam quod rara vides magis esse animalia quædam
 Fœcundamque minus naturam cernis in illis:
 At regione, locoque alio, terrisque remotis
 Multa licet genere esse in eo, numerumque repleti.
 Sicuti quadrupedum cum primis esse videmus
 In genere anguimaneos elefantos, India quorum
 Millibus è multis vallo munitur eburno,
 Ut penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
 Vis est, quarum nos perpauca exempla videmus.
 Sed tamen id quoque uti concedam, quamlibet esto
 Unica res quædam nativo corpore sola,
 Cui similis toto terrarum non sit in orbe?
 Infinita tamen nisi erit vis materiai,
 Unde ea progigni possit concepta; creari
 Non poterit: neque, quod superest, procreescere,
 alique.

Quippe etenim sumant oculi, finita per omne
 Corpora jactari unius genitalia rei.
 Unde, ubi, qua vi, & quo pacto congressa coibunt
 Materiae tanto in pelago, turbaque aliena?
 Non (ut opinor) habent rationem conciliandi:
 Sed quasi naufragiis magnis multisque coortis,
 Dissectare solet magnum mare, transtra, gubernæ,
 Antennas, proram, malos, tonsasque natanteis,

Per terrarum omneis oras fluitantia aplustra,
Ut videantur, & indicium mortalibus edant,
Insidi maris insidias, vireisque dolumque
Ut vitare velint : neve ullo tempore credant,
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti:
Sic tibi si finita semel primordia quædam
Constitues : ævum debebunt sparsa per omnem
Dissectare æstus diversi materiai:
Nunquam in concilium ut possint compulsa coire:
Nec remorari in concilio, nec crescere adaucta.
Quorum utrumq; palam fieri manifesta docet res:
Et res progigni, & genitas procreescere posse.
Esse igitur genere in quovis primordia rerum
Infnita palam' st, unde omnia suppeditantur;
Nec superare queunt motus utique exitiales
Perpetuo, neque in æternum sepelire salutem:
Nec porro rerum genitales auctificique
Motus perpetuo possunt servare creata.
Sic æquo geritur certamine principiorum
Ex infinito contractum tempore bellum.
Nunc hîc, nunc illîc superant vitalia rerum:
Et superantur item : miscetur funere vago,
Quem pueri tollunt visentes luminis oras:
Nec nox ulla diem, neq; noctem aurora secuta' st,
Quæ non audierit multos vagitibus ægris
Ploratus, mortis comites, & funeris attri.

Illud in his obsignatum quoque rebus habere
Convenit, & memori mandatum mente tenere:
Nil esse in promptu, quorum natura tenetur,
Quod genere ex uno consistat principiorum:
Nec quicquam, quod non permisto semine constet.
Et quam quidque magis vis multas possidet in se,
Atque potestates : ita pluria principiorum
In sese genera, ac varias docet esse figuras.
Principio tellus habet in se corpora prima,
Vnde mare immensum volventes flumina fontes
Assidue renouent : habet, ignes unde oriantur.
Nam multis succensa locis ardent sola terræ.
Eximis vero furit ignibus imperus Ætnæ.
Tum porro nitidas fruges, arbustaque læta
Gentibus humanis habet unde extollere possit.
Vnde etiam fluidas frondeis, & pabula læta
Montivago generi possit præbere ferarum.
Quare magna deum mater, materque ferarum.
Et nostri genetrix hæc dicta' st corporis una.
Hanc veteres Graiûm docti cecinuere poëtæ

Sublimem in curru bijugos agitare leones:
 Aëris in spatio magnam pendere docentes
 Tellurem; neque posse in terra sistere terram.
 Adjungere feras, quod quamvis effera proles
 Officiis debet molliori victa parentum.
 Muralique caput summum cinxere corona:
 Eximiis munita locis quia sustinet urbeis:
 Quo nunc insigni per magnas prædita terras
 Horrifice fertur divinæ matris imago.
 Hanc variæ gentes antiquo more sacrorum
 Idæam vocitant matrem, Phrygiasque catervas
 Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt
 Per terrarum orbem fruges coepisse creari.
 Gallos attribuunt, quia numen qui violarint
 Matris, & ingrati genitoribus inventi sunt,
 Significare volunt indignos esse putandos,
 Vivam progeniem qui in oras luminis edant.
 Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
 Concava, raucifonoque minantur cornua cantu,
 Et Phrygio stimulat numero cava tibia menteis,
 Telaque præportant violenti signa furoris,
 Ingratos animos, atque impia pectora volgi
 Conterrere metu quæ possint numine divæ.
 Ergo cum primum magnas inuenta per urbeis
 Munificat tacita mortaleis muta salute:
 Ære atque argento sternunt iter omne viarum
 Largifica stipe ditantes, pinguntque rosarum
 Floribus, umbrantes matrem, comitumque cater-
 vas.

Hic armata manus (Curetas nomine Graii
 Quos memorant Phrygios) inter se forte catervis
 Ludunt, in numerumque exsultant sanguine fleti:
 Terrificas caputrum quatientes numine cristas,
 Dictæos referunt Curetas: qui Iovis illum
 Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur,
 Cum pueri circum puerum pernice chorea
 Armati in numerum pulsarent æribus æra,
 Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
 Æternumque daret matri sub pectore volnus.
 Propterea magnam armati matrem comitantur,
 Aut quia significant divam prædicere, ut armis,
 Ac virtute velint patriam defendere terram:
 Præsidioque parent, decorique parentibus esse.
 Quæ bene, & eximiè quamvis disposita ferantur,
 Longè sunt tamen a vera ratione repulsa.
 Omnis enim per se divum natura necesse est

Immortali ævo summa cum pace fruatur,
Semota a nostris rebus, sejunctaque longè.
Nam privata dolore omni, privata periclis,
Ipsa suis polleat opibus, nihil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
Terra quidem verò caret omni tempore sensu:
Et quia multarum potitur primordia rerum
Multa modis multis effert in lumina solis.
Hic si quis mare Neptunum, Cereremque vocare
Constituet fruges: & Bacchi nomine abuti
Mavolt, quàm laticis proprium proferre vocamen:
Concedamus ut hic terrarum dicat & orbem
Esse deum matrem, dum re non sit tamen ipse.

Sæpe itaque ex uno tondentes gramina campo
Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles,
Buceriæque greges, sub eodem tegmine coeli,
Ex unoque sitim sedantes flumine aquai,
Dissimili vivunt specie, retinentque parentum
Naturam, & mores generatim quæque imitantur:
Tanta est in quovis genere herbæ materiai
Dissimilis ratio: tanta est in flumine quoque.
Hinc porro quamvis animantem ex omnibus tuam
Ossa, cruor, venæ, calor, humor, viscera, nervi
Constituunt, quæ sunt porro distantia longè
Dissimili perfecta figura principiorum.
Tum porro quæcumq; igni flammata cremantur:
Si nil præterea, tamen in se hæc corpora tradunt,
Vnde ignem jacere, & lumen summittere possint,
Scintillasque agere, ac latè differre favillam.
Cætera consimili mentis ratione peragrans,
Invenies intus multarum semina rerum
Corpore celare, & varias cohibere figuras.
Deniq; multa vides, quibus & color, & sapor una
Reddita sunt cum odore; imprimis pleraque dona,
Religione animum turpi cum tangere parito.
Hæc igitur variis debent constare figuris:
Nidor enim penetrat, quæ succus non it in artus:
Succus item seorsum & rerum sapor insinuat
Sensibus, ut noscas primis differre figuris.
Dissimiles igitur formæ glomeramen in unum
Conveniunt, & res permisto semine constant.
Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
Multa elementa vides multis communia verbis:
Cum tamen inter se versus, ac verba necesse est
Confiteare alia ex aliis constare elementis.
Non quo multa parum communis littera currat:

Aut nulla inter se duo sint ex omnibus isdem,
 Sed quia non volgo paria omnibus omnia constāt.
 Sic aliis in rebus item communia multa
 Multarum rerum cum sint primordia, longè
 Dissimili tamen inter se consistere summa
 Possunt: ut merito ex aliis constare ferantur
 Humanum genus, ac fruges, arbustaque læta.
 Nec tamen omnimodis connecti posse putandum 'st
 Omnia: nam volgo fieri portenta videres:
 Semiferas hominum species existere: & altos
 Interdum ramos egigni corpore vivo:
 Multaque connecti terrestria membra marinis.
 Tum flammam retro spiranteis ore Chimæras
 Pascere naturam per terras omniparenteis.
 Quorum nil fieri manifestum 'st: omnia quando
 Seminibus certis certa genitrice creata
 Conservare genus crescentia posse videmus.
 Scilicet id certa fieri ratione necesse 'st.
 Nam sua cuique cibus ex omnibus intus in artus
 Corpora discedunt: connexaque convenienteis
 Efficiunt motus: at contra aliena videmus
 Rejicere in terras naturam: multaque cæcis
 Corporibus fugiunt corpore percita plagis,
 Quæ neque connecti cuiquam potnere, neque intra
 Vitaleis motus consentire, atque animari.
 Sed ne forte pures animalia sola teneri
 Legibus his: eadem ratio res terminat omneis.
 Nam veluti tota natura dissimiles sunt
 Inter se genitæ res quæque: ita quamq; necesse 'st
 Dissimili constare figura principiorum:
 Non quo multa parum simili sint prædita forma:
 Sed quia non volgo paria omnibus omnia constāt.
 Semina cum porro distent: differre necesse 'st
 Intervalla, vias, connexus, pondera, plagas,
 Concurfus, motus: quæ non animalia solum
 Corpora sejungunt, sed terras, ac mare rotundum
 Secernunt, cælumque a terris omne retentant.
 Nunc age dicta meo dulci quæ sita labore
 Percipe: ne forte hæc albis exorta rearis
 Principiis esse, ante oculos quæ candida cernis:
 Aut ea, quæ nigrant, nigro de semine nata:
 Neve, alium quemvis quæ sunt induta colorem,
 Propterea gerere hunc credas, quod materiai
 Corpora consimili sint ejus tincta colore.
 Nullus enim color est omnino materiai
 Corporibus, neque par rebus, neq; denique dispar:
 In quæ

In quæ corpora si nullus tibi forte videtur
Polle animi injectus fieri, procul avius erras.
Nam cum cæcigeni, solis qui lumina nunquam
Aspexere, tamen cognoscant corpora tactu,
Ex ineunte ævo nullo continctâ colore:
Scire licet menti quoque nostræ corpora posse
Verti in notitiam nullo circumlita fūco.
Denique nos ipsi cæcis quæcumque tenebris
Tangimus, haud ullo sentimus tincta colore:
Quod quoniam vinco fieri, nunc esse docebo.
Omnis enim color omniino mutatur in omneis:
Quod facere haud ullo debent primordia pacto,
Immutabile enim quiddam superare necesse est,
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes,
Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Proinde colore cave contingas semina rerum:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.

Præterea, si nulla coloris principiiis est
Reddita natura: at variis sunt prædita formis,
E quibus omnigenos gignunt variantque colores.
Propterea, magni quod refert semina quæque
Cum quibus, & quasi positura contineantur,
Et quos inter se dent motus accipiantque:
Perfacile extemplo rationem reddere possis,
Cur ea, quæ nigro fuerint paullo ante colore,
Marmoreo fieri possint candore repente:
Ut mare, cum magni commêrunt æquora venti,
Vertitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim possis, nigrum quod sæpe videmus,
Materies ubi permista est illius, & ordo
Principiis mutatus, & addita, demtaque quædam.
Continuo id fieri ut candens videatur, & album:
Quod si cæruleis constarent æquora ponti
Seminibus, nullo possent albescere pacto.
Nam quocumq; modo perturbes, cærulea quæ sunt,
Numquam in marmoreum possunt migrare colorē.
Sin alio, atque alio sint semina tincta colore,
Quæ maris efficiunt unum purumque nitorem:
Ut sæpe ex aliis formis, variisque figuris
Efficitur quiddam quadratum, unaque figura:
Conveniebat, uti in quadrato cernimus esse
Dissimileis formas: ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quovis uno puroque nitore
Dissimileis longè inter se variosque colores.

Præterea, nihil efficiunt, obstantque figuræ

Diffimiles, quo quadratum minus omne sit extra:
 At varii rerum impediunt, prohibentque colores,
 Quo minus esse uno possit res tota nitore.
 Tum porro, quæ ducit & inlicit, ut tribuamus
 Principiis rerum nonnumquam, causa, colores,
 Occidit: ex albis quoniam non alba creantur:
 Nec quæ nigra cluent, de nigris: sed variis de.
 Quippe etenim multo proclivius exorientur
 Candida de nullo, quàm de nigrante colore,
 Aut alio quovis, qui contra pugnet, & obstat.

Præterea, quoniam nequeunt sine luce colores
 Esse, neque in lucem existunt primoordia rerum:
 Scire licet quàm sint nullo velata colore.
 Qualis enim cæcis poterit color esse tenebris,
 Lumine qui mutatur in ipso, propterea quod
 Recta aut obliqua percussus luce refulget?
 Pluma columbarum quo pacto in sole videtur:
 Quæ sita cervices circum, collumque coronat.
 Namque alias fit uti claro sit rubra pyropo:
 Interdum quodam sensu fit, uti videatur
 Inter cæruleum virideis miscere sinaragdos.
 Caudaque pavonis, larga cum luce repleta est,
 Consimili mutat ratione obversa colores,
 Qui, quoniam quodam gignuntur luminis igne:
 Scilicet id sine eo fieri non posse putandum est.
 Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in se
 Pupula, cum sentire colorem dicitur album,
 Atque aliud porro, nigrum cum & cetera sentit,
 Nec refert ea, quæ tangis, quo forte colore
 Prædita sint, verum quali magis apta figura:
 Scire licet, nil principiis opus esse colores:
 Sed variis formis varianteis edere tactus.

Præterea, quoniam non certis certa figuris
 Est natura coloris, & omnia principiorum
 Formamenta queunt in quovis esse nitore:
 Cur ea, quæ constant ex illis, non pariter sunt
 Omnigenis perfusa coloribus in genere omni?
 Conveniebat enim corvos quoque sæpe volanteis
 Ex albis album pennis jactare colorem,
 Et nigros fieri nigro de semine cycnos,
 Aut alio quovis uno, varioque colore.
 Quin etiam quanto in parteis res quæque minutas
 Distrahitur magis, hoc magis est, ut cernere possis
 Evanescere paullatim, stinguique colorem.
 Ut sit ubi in parvas parteis discerpitur aurum,
 Purpura, poeniceusque color clarissimu' multo.

Filatum cum distractus, disperditur omnis:
 Noscere ut hinc possis, prius omnē efflare colorem
 Particulas, quàm discedant ad semina rerum.

Postremo, quoniam non omnia corpora vocem
 Mittere concedis, neque odorem: propterea fit,
 Ut non omnibus attribuas sonitus, & odores:
 Sic oculis quoniam non omnia cernere quimus,
 Scire licet, quædam tam constare orba colore,
 Quàm sine odore ullo quædam, sonituque remota:
 Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem
 Quàm quæ sunt aliis rebus privata, notisque.

Sed ne forte putes solo spoliata colore
 Corpora prima manere: etiam secreta reporis
 Sunt, ac frigoris omnino, calidique vaporis:
 Et sonitu sterila, & succo jejuna feruntur:
 Nec jaciunt ullum proprio de corpore odorem.
 Sicut amaracini blandum, tacta que liquorem,
 Et nardi florem, nectar qui naribus halant,
 Cum facere instituas: cum primis quærere par est,
 (Quoad licet, ac potis es reperire) inolentis olivi
 Naturam, nullam quæ mittat naribus auram:
 Quam minime ut possit mistos in corpore odores,
 Concóctosque, suo contactos perdere viro.

Præterea demum debent primordia rerum
 Non adhibere suum gignendis rebus odorem,
 Nec sonitum, quoniam nihil ab se mittere possunt:
 Nec simili ratione saporem denique quemquam,
 Nec frigus, neq; item calidū, tepidumq; vaporem, &
 Cetera: quæ cum ita sunt, tandem ut mortalia con-
 Molliã læta, fragosa, putri cava, corpore raro, (stet,
 Omnia sint a principiis sejuncta necesse est,
 Immortalia si volumus subjungere rebus
 Fundamenta, quibus nitatur summa salutis:
 Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.

Nunc ea, quæ sentire videmus cumque necesse est
 Ex insensilibus tamen omnia confiteare
 Principiis constare: neque id manifesta refutant,
 Nec contra pugnant, in promptu cognita quæ sunt:
 Sed magis ipsa manu ducunt, & credere cogunt,
 Ex insensilibus, quod dico, animalia gigni.

Quippe videre licet, vivos existerē vermeis
 Stercore de tetto, putrorem cum sibi nacta est
 Intempestivis ex imbribus humida tellus:
 Præterea cunctas itidem res vertere se se.
 Vertunt se fluvii, frondes, & pabula læta

Non pecudes: vertunt pecudes in corpora nostra

Naturam.

Naturam : & nostro de corpore sæpe ferarum
Augeſcunt vires, & corpora pennipotentum.
Ergo omneis natura cibos in corpora viva
Vertit, & hic ſenſus animantum procreat omneis;
Non alta longè ratione, atque arida ligna
Explicat in flammæ, & in igneis omnia verſat.
Iamne vides igitur, magni primordia rerum
Referre in quali ſint ordine quæque locata?
Et commiſta quibus, dent motus, accipiantque?

Tum porro quid id eſt, animum quod percutit
ipſum,

Quod movet, & varios ſenſus expromere cogit,
Ex inſenſilibus ni credas ſenſile gigni?
Nimirum, lapides, & ligna, & terra quod una
Miſta, tamen nequeunt vitalem reddere ſenſum.
Illud in his igitur foedus meminiffe decebit,
Non ex omnibus omnino quæcumque creant res.
Senſilia extemplo, & ſenſus me dicere gigni:
Sed magni referre, ea primum quantula conſtent,
Senſile quæ faciunt, & qua ſint prædita forma,
Motibus, ordinibus, poſituris denique quæ ſint:
Quarum nil rerum in lignis, glebiſque videmus.
Et tamen hæc cū ſunt quaſi putrefacta per imbreis,
Vermicilos pariunt : quia corpora materiali
Antiquis ex ordinibus permota nova re
Conciliantur ita, ut debent animalia gigni.

Deinde ex ſenſilibus cum ſenſile poſſe creari
Conſtituunt, porro ex aliis ſentire ſuetis:
Mollia tum faciunt. nam ſenſus jungitur omnis
Viſceribus, nervis, venis, quæcumque videmus
Mollia mortali conſiſtere corpore creta.

Sed tamen eſto jam poſſe hæc æterna manere:
Nempe tamen debent aut ſenſum partis habere,
Aut ſimilia totis animalibus eſſe putari.
At nequeant per ſe partes ſentire, nec eſſe.
Namq; alios ſenſus membrorum res petit omneis.
Nec manus a nobis potis eſt ſecreta, neque ulla
Corporis omnino ſenſum pars ſola tenere.
Liquitur ut totis animalibus adſimulentur;
Vitali ut poſſint conſentire undique ſenſu.
Quipoterunt igitur rerum primordia dici,
Et leti vitare vias, animalia cum ſint,
Atque animalibu' ſint mortalibus una, eademque?
Quod tamen ut poſſint; ab coetu, concilioque,
Nil facient, præter vulgum, turbamq; animantum:
Scilicet ut nequeunt homines, armenta, feræque.

Inter

Inter sese ullam rem gignere conveniendo
 Per Veneris res, extra homines, armenta, ferasque.
 Quod si forte suum dimittunt corpore sensum,
 Atque alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod
 Detrahitur? tum præterea, quod fugimus ante,
 Quatenus in pullos animaleis vertier ova
 Cernimus alituum, vermeisque effervere terram
 Intempettivos quam putror cepit ob imbreis:
 Scire licet gigni posse ex non sensibu' sensus.

Quod si forte aliquis dicet, duntaxat oriri
 Posse ex non sensu sensus, sed mobilitate
 Ante aliqua tangi partum, quam proditur extra:
 Huic satis illuderit planum facere, atque probare,
 Non fieri partum, nisi concilio ante coacto:
 Nec commutari quidquam sine conciliatu
 Principiū, ut nequeunt ullius corporis esse
 Sensus ante ipsam genitam naturam animantis.
 Nimirum quia materies disiecta tenetur
 Aëre, fluminibus, terris, flammaque creatis:
 Nec congressa modo vitaleis convenienti
 Contulit inter se motus, quibus omni tuentes
 Accensi sensus animantem quamque tuentur.

Præterea quamvis animantem graudior ictus,
 Quam patitur natura, repente adfligit, & omneis
 Corporis, atque animi pergit confundere sensus.
 Dissolvuntur enim posituræ principiorum,
 Et penitus motus vitales impediuntur,
 Donec materies omnis concussa per artus
 Vitaleis animæ nodos a corpore solvit,
 Dispersamque foras per caulas ejicit omneis.
 Nam quid præterea facere ictum posse reamur
 Oblatum, nisi discutere, ac dissolvere quæque?

Fir quoq; uti soleant minus oblato acriter ictu,
 Reliquiæ motus vitalis vincere sæpe,
 Vincere, & ingenteis plagæ sedare tumultus,
 Inque suos quidquid rursus revocare meatus,
 Et quasi iam leti dominantem in corpore motum.
 Discutere, ac pæne amissos accendere sensus
 Nam quare potius leti jam limine ab ipso
 Ad vitam possint conlecta mente reverti,
 Quam quo decursum prope jam fiet, ire, & abire?

Præterea quoniam dolor est ubi materiai
 Corpora vi quadam per viscera viva, per artus
 Sollicitata suis trepidant in sedibus intus:
 Inq; locum quando remigrant, fit blanda voluptas:
 Scire licet, nullo primordia posse dolore

sentari; nullamque voluptatem capere ex se:
 Quandoquidem non sunt ex illis principiorum
 Corporibus, quorum motus novitate laborent:
 Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almæ.
 Haud igitur debent esse ullo prædita sensu.

Denique, uti possint sentire animalia quæque,
 Principiis si etiam sit sensus tribuendus eorum:
 Quid? genus humanum propriim de quibus auctū sit,
 Scilicet & risu tremulo concussa cachinnant,
 Et lacrymis spargunt rorantibus ora, genasque,
 Multaque de rerum mixtura dicere callent,
 Et sibi proporro quæ sint primordia quærunt:
 Quandoquidem totis mortalibus adsimulata
 Ipsa quoque ex aliis debent constare elementis:
 Inde alia ex aliis, nusquam consistere ut ausis.
 Quippe sequar, quodcunq; loqui, ridereque dices
 Et sapere, ex aliis eadem hæc facientibus ut sit.
 Quod si delira hæc, furiosaque cernimus esse;
 Et ridere potest ex non ridentibus auctus,
 Et sapere, & doctis rationem reddere dictis,
 Non ex seminibus sapientibus, atque disertis:
 Quæ minus esse queant ea, quæ sentire videmus
 Seminibus permixta carentibus undique sensu.

Denique cælesti sumus omnes semine oriundi:
 Omnibus ille idem pater est, unde alma liquenteis
 Humoribus guttas Mater cum terra recepit,
 Foeta parit nitidas fruges, arbutaque læta,
 Et genus humanum: parit omnia sæcla ferarum,
 Pabula cum præbet, quibus omnes corpora pascunt,
 Et dulcem ducunt vitam, prolemque propagant.
 Quapropter merito maternum nomen adepta sit.
 Cedit item retro, de terra quod fuit ante,
 In terras: & quod missum sit ex ætheris oris,
 Id rursus cæli rellatum templa receptant:
 Nec sic interimit mors res, ut materialia
 Corpora conficiat, sed coetum dissipat ollis:
 Inde aliis aliud conjungit, & efficit, omnes
 Res ut convertant formas, mutantque colores,
 Et capiant sensus, & puncto tempore reddant:
 Ut noscas referre, eadem primordia rerum,
 Cum quibus, & quali positura contineantur,
 Et quas inter se deus motus, accipiantque:
 Neve putes æterna parum residere potesse
 Corpora prima, quod in summis fluitare videmus,
 Rebus, & interdum nasci, subitoque perire:
 Quia etiam refert nostris in versibus ipsis,

Cum quibus, & quali sint ordine quæque locata.
Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem
Significant: eadem fruges, arbuta, animanteis:
Si non omnia sint, at multo maxima pars est
Consimilis: verum positura discrepant hæc.
Sic ipsis in rebus item jam materiai
Intervalla, viæ, connexus, pondera, plagæ,
Concursus, motus, ordo, positura, figuræ
Cum permutantur, mutari res quoque debent.

Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem,
Nam tibi vementer nova res molitur ad aureis
Accidere, & nova se species ostendere rerum.
Sed neque tam facilis res ulla est, quin ea primum
Difficilis magis ad credendum constet: itemque
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quidquam
Principio, quod non minuant mirarier omnes
Paullatim: ut cœli clarum purumque colorem,
Quemque in se cohibent palantia sidera passim,
Lunæque, & solis præclara luce nitorem:
Omnia quæ si nunc primum mortalibus adsint,
Ex improvviso ceu sint objecta repente:
Quid magis his rebus poterat mirabile dici:
Aut minus antè quod auderent fore credere gentes?
Nil ut opinor. ita hæc species miranda fuisset,
Quum tibi jam nemo fessus satiare videndi
Suspiciere in cœli dignatur lucida templa.
Desine quapropter novitate exterritus ipsa
Expuere ex animo rationem: sed magis acri
Iudicio perpende, & si tibi vera videtur,
Dede manus: aut, si falsa est, accingere contrà.
Quærit enim ratione animus: cum summa loci sit
Infinita foris, hæc extra moenia mundi:
Quid sit ibi porro, quod prospicere usq; velit mens,
Atque animi tactus liber quo pervolit ire.

Principiò nobis in cunctas undique parteis,
Et latere ex utroque, infra, superaue, per omne
Nulla est finis, uti docui, res ipsaque per se
Vociferatur, & elucet natura profundi,
Nullo jam pacto verisimile esse putandum est,
Undique cum vorsum spatium vacet infinitum,
Seminaque innumero numero, summaque profunda
Multimodis volitent æterno percita motu:
Hunc unum terrarum orbem, cælumq; creatum,
Nil agere illa foris tot corpora materiai:
Cum præsertim hic sit natura factus, & ipsa
Sponte sua fortè offensando semina rerum

Multimodis, temerè, incassum, frustra que coacta,
 Tandem coaluerint ea, quæ conjecta repente
 Magnarum rerum fierent exordia semper,
 Terrarum, maris, & cæli, generisque animantium.
 Quare etiam atque etiam taleis fateare necesse est
 Esse alios alibi congressus materiai,
 Qualis hic est, avido complexu quem tenet æther.

Præterea cum materies est multa parata:
 Cum locus est præstus: nec res, nec causa moratur
 Vlla: geri debent nimirum, & confieri res.
 Nunc & seminibus si tanta est copia, quantam
 Enumerare ætas animantium non queat omnis:
 Visque eadem, & natura manet, quæ semina rerum
 Conjicere in loca quæque queat, simili ratione,
 Atque huc sunt conjecta: necesse est conficere
 Esse alios aliis terrarum in partibus orbeis,
 Et varias hominum genteis, & sæcla ferarum.

Huc accedit, ut in summa res nulla sit una,
 Unica quæ gignatur, & unica, sola que crescat:
 Quin cujusque fient sæcli, permultaque eodem
 Sint genere, imprimis animalibus, indice mentis.
 Invenies sic montivagum genus esse ferarum,
 Sic hominum genitam prolem, sic denique mutas
 Squamigerum pecudes, & corpora cuncta volan-
 tum.

Quapropter cælum simili ratione fatendum est,
 Terramque, & solem, lunam, mare, cetera, quæ sunt,
 Non esse unica, sed numero magis innumerali,
 Quandoquidem vitæ depactus terminus alte
 Tam manet his, & tã nativo hæc corpore constant,
 Quam genus omne, quod his generatim rebus ab-
 undat.

Quæ bene cognita si teneas natura videtur
 Libera continuo dominis privata superbis,
 Ipsa sua per se sponte omnia Diis agere experta.
 Nam præ sancta Deum tranquilla pectora pace,
 Quæ placidum degunt ævum, vitamque serenam,
 Quis regere immensi summam, quis habere profundi
 Endo manu validas potis est moderanter habenas?
 Quis pariter cælos omneis convertere? & omneis
 Ignibus ætheriis terras suffire feraceis?
 Omnibus inque locis esse omni tempore præstus?
 Nubibus ut tenebras faciat, cœlique serena
 Concutiat sonitu? tum fulmina mittat, & a deis
 Sæpe suas disturber, & in deserta recedens
 Sæviat exercens telum, quod sæpe nocenteis

Præterit, exanimatque indignos, inque merentibus

Multaque post mundi tempus genitale, diemque
 Primigenum maris, & terræ, solisque coortum,
 Addita corpora sunt extrinsecus, addita circum
 Semina, quæ magnum jaculando contulit omne:
 Unde mare, & terræ possent augescere: & unde
 Appareret spatium coeli domus, altaque tecta
 Tolleret a terris procul, & confurgeret aer.
 Nam sua cuique locis ex omnibus omnia plagis
 Corpora distribuuntur, & ad sua sæcla recedunt,
 Humor ad humorem, terreno corpore terra
 Crescit; & ignem ignis procudunt, ætheraq; æther:
 Donicum ad extremum crescendi perfica finem
 Omnia perduxit rerum natura creatrix:
 Ut sit, ubi nihilo jam plus est, quod datur intra
 Vitaleis venas, quam quod fuit, atque recedit:
 Omnibus hic ætas debet consistere rebus:
 Hic natura suis refrenat viribus auctum.
 Nam, quæcumq; vides hilari grandescere *ad auctum*,
 Paullatimque gradus ætatis scandere adultæ:
 Plura sibi adsumunt, quam de se corpora mittunt,
 Dum facile in venas cibus omnis diditur: & dum
 Non ita sunt latè dispersa, ut multa remittant:
 Et plus dispendi faciant, quam vescitur ætas.
 Nam certe fluere, atq; recedere corpora rebus
 Multimodis dandum est: sed plura accedere debent,
 Donicum olescendi summum tetigere cacumen.
 Inde minutatim vireis, & robur adultum
 Frangit, & in partem pejorem liquitur ætas.
 Quippe etenim quanto est res amplior, augmine
 demto,

Et quo latior est, in cunctas undique parteis
 Pluria eo dispergit, & a se corpora mittit:
 Nec facile in venas cibus omnis diditur eii:
 Nec satis est, proquam largos exæstuat æstus,
 Unde queat tantum suboriri, ac suppeditare,
 Quantum opus est, & quod satis est, natura novare.
 Iure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
 Sunt, & cum externis succumbunt omnia plagis:
 Quandoquidem grandi cibus ævo denique defit:
 Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
 Corpora conficere, & plagis infesta domare.
 Sic igitur magni quoque circum in conia mundi
 Expugnata dabunt labem, putreisque ruinas.
 Omnia debet enim cibus integrare novando:
 Nequidquam, quoniam nec *venæ* perpetiuuntur

Quod satis est, neq; quantum opus est, natura mini-
 Iamq; adeo fracta est ætas, effœtaq; tellus: (Strat.
 Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit,
 Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.
 Haud (ut opinor) enim mortalia sæcla superne
 Aurea de coelo demisit funis in arva:
 Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt:
 Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex se.
 Præterea nitidas fruges, vinetaque læta
 Sponte sua primum mortalibus ipsa creavit:
 Ipsa dedit dulceis foetus, & pabula læta:
 Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore:
 Conterimusque boves, & vireis agricolarum
 Conficimus. ferrum vix arvis suppeditarit.
 Usque adeo pereunt foetus, augentque labores.
 Iamque caput quassans grandis suspirat arator
 Crebrius incassum magnum cecidisse laborem:
 Et cum tempora temporibus præsentia confert
 Præteritis, laudat fortunas sæpe parentis:
 Et crepat antiquum genus, ut pietate repletum
 Perfacile angustis tolerarit finibus ævum,
 Cum minor esset agri multò modus ante viritim:
 Nec tenet, omnia paullatim tabescere, & ire
 Ad scopulum spatio ætatis defessa vetusto.

T. LUCRETII

CARI

DE RERVM NATVRA

LIBER TERTIVS.

E Tenebris tantis tam clarum extollere lumen
 Qui primus potuisti, inlustrans commoda vi-
 ræ.

Te sequor, ô Grajæ gentis decus, inq; tuis nunc
 Fixa pedum pono pressis vestigia signis,
 Non ita certandi cupidus, quam propter amorem,
 Quod te imitare aveo. quid enim contendat hirsuto
 Cycnis? aut quidnam tremulis facere artubus hædi
 Consumile in cursu possint, ac fortis equi vis?
 Tu pater, & rerum inventor: tu patria nobis
 Suppeditas præcepta, tuisque ex inclute chartis,

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos iridem depascimur aurea dicta,
Aurea, perpetua semper dignissima vita.
Nam simulac ratio tua coepit vociferari,
Naturam rerum haud divina mente coortam,
Diffugiunt animi terrores, moenia mundi
Discedunt, totum video per inane geri res:
Apparet divum numen, sedesque quietæ:
Quas neq; concutiunt venti, neque nubila nimbis
Adspargunt, neque nix acri concreta pruina
Cana cadens violat: semperque innubilis æther
Integrit, & largè diffuso lumine ridet.
Omnia suppeditat porro natura, neque ulla
Res animi pacem delibat tempore in ullo.
At contrà nusquam appàrent Acherusia templa:
Nec tellus obstat, quin omnia dispiciantur,
Sub pedibus quæcumque infra per inane geruntur.
His tibi me rebus quædam divina voluptas
Percipit, atque horror, quod sic natura, tua vi
Tam inauifelta pates ex omni parte resecta.

Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint: & quàm variis distantia formis
Sponte sua volitent æterno percita motu,
Quoque modo possint ex his res quæque creati:
Hasce secundum res animi natura videtur,
Atque animæ claranda meis jam versibus esse:
Et metus ille foras præceps Acheruntis agendus
Funditùs, humanam qui vitam turbat ab imo,
Omnia suffundens mortis nigrore: neque ullam
Esse voluptatè liquidam puramq; relinquit. (dos,
Nam, quod sæpe homines morbos magis esse timen-
Infamemque ferunt vitam, quam tartara leti,
Et se scire animi naturam sanguinis esse,
Nec prorsum quidquam nostræ rationis egere:
Hiuc licet advertas animum, magis omnia laudis
Aut etiam venti, si fert ita forte voluntas,
Iactari causa, quàm quòd res ipsa probetur:
Extorres iidem patria, longeque fugati
Conspectu ex hominum, foedati crimine turpi,
Omnibus ærumnis affecti denique vivunt,
Et quocumque tamen miseri venêre, parentant,
Et nigras mactant pecudes, & manibu' divis
Inferias mittunt: multoque in rebus acerbis
Acriùs advertunt animos ad religionem.
Quo magis in dubiis hominem spectare periclis
Convenit, adversisque in rebus noscere qui sit.

Nam

Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
 Ejiciuntur, & eripitur persona, manet res.
 Denique avarities, & honorum cæca cupido,
 Quæ miseros homines cogunt transcendere fineis
 Juris, & interdum socios scelerum, atque ministros
 Nocteis atque dies niti præstante labore
 Ad summas emergere opeis : hæc volnera vitæ
 Non minimam partem mortis formidine aluntur:
 Turpis enim ferme contemptus, & acris egestas
 Semota ab dulci vita stabilique videntur,
 Et quasi jam leti portas cunctarier ante:
 Unde homines, dum se falso terrore coacti
 Refugisse volunt longe, longeque recesse:
 Sanguine civili rem conflant, divitiasque
 Conduplicant avidi, cædem cædi accumulantes.
 Crudeles gaudent in tristi funere fratris:
 Et consanguineum mensas odere, timentque.
 Consimilitatione ab eodem sæpe timore
 Macerat invidia ante oculos illum esse potentem,
 Illum aspectari claroque incedere honore:
 Ipsi se in tenebris volui, cœnoque queruntur.
 Intereunt partim statuarum, & nominis ergo:
 Et sæpe usque adeo mortis formidine, vitæ
 Percipit humanos odium, lucisque videndæ,
 Ut sibi consciscant mærenti pectore letum,
 Obliti fontem curarum hunc esse timorem,
 Hunc vexare pudorem, hunc vincula amicitia
 Rumpere, & in summa, pietatem evertere fundo.
 Nam jam sæpe homines patriam, carosque parentes
 Prodiderunt, vitare Acherusia templa petentes.
 Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
 In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
 Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
 Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque futura,
 Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est
 Non radii solis, neque lucida tela diei
 Discutiant, sed naturæ species, ratioque.

Primùm animum dico, mentē quæ sæpe vocamus,
 In quo consilium vitæ, regimenque locatum est,
 Esse hominis partē nihilo minus, ac manus, & pes,
 Atque oculi, partes animantis totius extant.
 Quamvis multa quidem sapientum turba putarunt
 Sensum animi certa non esse in parte locatum:
 Verum habitum quendam vitalem corporis esse,
 Harmoniam Graii quam dicunt, quod faciat nos
 Vivere cum sensu, nulla cum in parte fiet mens:

36 T. L V C R E A T I
Vi bona sæpe valetudo cum dicitur esse
Corporis, & non est tamen hæc pars ulla valentis;
Sic animi sensum non certa parte reponunt:
Magnopere in quo mîdifferare videntur.
Sæpe utique in promptu corpus, quod cernitur, æ-
grum' est,

Cum tamen ex alia lætamur parte latenti:
Et retro sit, ubi contra sit sæpe vicissim:
Cum miser ex animo, lætatur corpore toto:
Non alio pacto, quam si pes cum dolet ægri,
In nullo caput interea sit forte dolore.
Præterea molli somno cum dedita membra,
Effusumque jacet sine sensu corpus onustum:
Est aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
Multimodis agitur, & omneis accipit in se
Lætitiæ motus, & curas cordis inaneis. (possis

Nunc animam quoq; ut in membris cognoscere
Esse, neque harmoniam corpus retinere solere:
Principio sit, uti detracto corpore multo,
Sæpe tamen nobis in membris vita moretur.
Atque eadem rursus cum corpora pauca calor
Diffugere, forasque per os est editus aer,
Deferit extemplo venas, atque ossa relinquit:
Noscere ut hinc possis, non æquas omnia parteis
Corpora habere, neque ex æquo fulcire salutem:
Sed magis hæc, venti quæ sunt, calidique vaporis
Semina, curare in membris ut vita moretur;
Est igitur calor, ac ventus vitalis in ipso
Corpore, qui nobis moribundos deferit artus.
Quapropter, quoniam' est animi natura reperta,
Atq; animæ, quasi pars hominis: redde harmoniæ
Nomen ab organico saltu delatum Heliconis,
Sive aliunde ipsi porro traxere, & in illam
Transtulerunt, proprio quæ tum res nomine egebat.
Quidquid id est, habeant: tu cetera percipe dicta.
Nunc animum, atq; animam dico conjuncta teneri
Inter se, atque unam naturam conficere ex se:
Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto
Consilium, quod nos animum, mentemq; vocamus:
Idque situm media regione in pectoris hæret.
Hic exultat enim pavor, ac metus: hæc loca circum
Lætitiæ mulcent: hic ergo mens, animusque' est.
Cetera pars animæ per totum diffusa corpus
Paret, & ad numen mentis, momenque movetur:
Idque sibi solum per se sapit, & sibi gaudet:
Cum neq; res animam, neq; corpus commovet ulla.

Et

Et quasi, cum caput aut oculus, tentante dolore,
 Læditur in nobis, non omni concruciamur
 Corpore: sic animus nonnumquam læditur ipse,
 Læritiaque viget, cum cetera pars animæ
 Per membra, atque artus nulla novitate cietur.
 Verum ubi vementi magis est commota metu mens,
 Consentire animam totam per membra videmus:
 Sudores itaque & pallorem existere toto
 Corpore, & infringi linguam, vocemque aboriri,
 Caligare oculos, sonere aureis, succidere artus.

Denique concidere ex animi terrore videmus
 Sæpe homines: facile ut quivis hinc noscere possit
 Esse animam cum animo conjunctam: quæ cum ani-
 mi vi

Percussa' sit, exin corpus propellit, & icit.
 Hæc eadem ratio naturam animi, atq; animæ
 Corpoream docet esse. ubi enim propellere membra,
 Conripere ex somno corpus, mutareque voltum,
 Atque hominem totum regere ac versare videtur:
 (Quorum nil fieri sine tactu posse videmus,
 Nec tactum porro sine corpore) nonne fatendum' sit
 Corporea natura animum, constare, animamque?

Præterea pariter fungi cum corpore, & una
 Consentire animum nobis in corpore cernis.
 Si minus offendit vitam vis horrida teli
 Ossibus ac nervis discclusis intus adacta:
 Attamen insequitur languor, terræq; petitus
 Suavis, & in terra mentis qui gignitur æstus,
 Interdumque quasi exsurgendi incerta voluntas.
 Ergo corpoream naturam animi esse necesse' sit:
 Corporeis quoniam telis, idæque laborat.

Is tibi nunc animus quali sit corpore, & unde
 Constituerit, pergam rationem reddere dictis.
 Principio esse ajo persubtilem atque minutis
 Perquam corporibus factum constare. id ita esse
 Hiuc licet advertas animum, ut pernoscere possis.
 Nil adeo fieri celeri ratione videtur,
 Quam si mens fieri proponit, & inchoat ipsa.
 Ocius ergo animus, quam res se perciet ulla,
 Ante oculos quarum in promptu natura videtur.
 At quod mobile tantopere' sit, constare rotundis
 Perquam seminibus debet, perquamque minutis:
 Momine uti parvo possint impulsa moveri.
 Namq; movetur aqua, & tantillo momine fluctuat:
 Quippe volubilibus, parvisque creata figuris.
 At contra mellis constantior est natura,

Et pigri latices magis, & cunctantior actus.
Hæret enim inter se magis omnis materiali
Copia: nimirum quia non tam lævibus extat
Corporibus, neque tam subtilibus atque rotundis:
Namque papaverum, aura potest suspensa, levisque
Cogere, ut ab summo tibi diffluat altus acervus:
At contrà lapidum coniectum, spiclorumque
Nem potest. igitur parvissima corpora proquam
Et lævissima sunt, ita mobilitata feruntur.

At contrà quo quæq; magis cum pondere magno,
Aspera que inveniuntur, eo stabilita magis sunt.
Nunc igitur, quoniam est animi natura reperta
Mobilis egregiè: perquam constare necesse est
Corporibus parvis & lævibus, atque rotundis.
Quæ tibi cognita, res in multis, ô bone, rebus
Vtilis invenietur, & opportuna cluebit.
Hæc quoque res etiam naturam dedicatejus,
Quam tenui constet textura: quamque loco se
Contineat parvo, si posset conglomerari:
Quodd simul atque hominem leti secreta quies est
Indepta, atque animi natura, animæque recessit:
Nil ibi libatum de toto corpore cernas
Ad speciem, nihil ad pondus: mors omnia præstat,
Viralem præter sensum, calidumque vaporem.
Ergo animam totam per parvis esse necesse est
Seminibus nexam per venas, viscera, nervos:
Quatinus omnis ubi è toto jam corpore cessit,
Extrema membrorum circum-cæsuræ tamen se
Incolorem præstat: nec deficit ponderis hilum:
Quod genus est Bacchi cum flos evanuit, aut cum
Spiritus unguenti suavis diffugit in auras.
Aut aliquo cum jam succus de corpore cessit:
Nil oculis tamen esse minor res ipsa videtur
Propterea, neque detractum de pondere quidquam:
Nimirum, quia multa, minutaque semina succos
Efficiunt, & odorem in toto corpore, rerum.
Quare etiam atq; etiam mentis naturam, animæq;
Scire licet perquam paucillis esse creatam
Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.

Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda est.
Tenuis enim quædam moribundos deferit aura
Mista vapore: vapor porro trahit aëra secum,
Nec calor est quisquam, cui non sit mistus & aër:
Rara quodd ejus enim constat natura, necesse est
Aeris inter enim primordia multa cieri.

Jam triplex animi est igitur natura reperta.

Nec

99
Nec tamen hæc sat sunt ad sensum cuncta creandū:
Nil horum quoniam recipit mens, posse creare
Sensiferos motus, quædam qui mente volutent.

Quarta quoq; his igitur quædam natura necesse est
Attribuatur. ea est omnino nominis expers:
Qua neq; mobilius quidquam, neq; tenuius extat,
Nec magis est parvis, aut lævibus ex elementis:
Sensiferos motus quæ didit prima per artus.
Prima cietur enim parvis perfecta figuris:
Inde calor motus, & venti cæca potestas
Accipit: inde aer, inde omnia mobilitantur:
Tum quatitur sanguis, tum viscera persentiscunt
Omnia: postremis datur ossibus, atque medullis
Sive voluptas est, sive est contrarius ardor.
Nec temerè huc dolor usque potest penetrare, neq;
acre

Permanare malum, quin omnia perturbentur:
Usque aded vitæ desit locus, atque animæ
Disugiant partes per caulas corporis omneis.
Sed plerumque fit in summo quasi corpore finis
Moribus: hanc ob rem vitam retinere valemus.

Nunc ea quo pacto inter sese mista, quibusque
Cumta modis vigeant, rationem reddere aventem
Abstrahit invitum patri sermonis egestas.
Sed tamen, ut potero summam attingere, tangam.
Inter enim cursant primordia principiorum
Moribus inter se: nihil ut secernier unum
Possit, nec spatio fieri divisa potestas:
Sed quasi multæ vis unius corporis extant.
Quod genus in quovis animantium viscere volgd
Est odor, & quidam color, & sapor: & tamen ex his
Omnibus est unum perfectum corporis augmen.
Sic calor, atque aer, & venti cæca potestas
Mista creant unam naturam, & mobilis illa
Vis, initum motus ab se quæ dividit ollis,
Sensifer unde oritur primum per viscera motus.
Nam penitus prorsum latet hæc natura, subestque:
Nec magis hac infra quidquā est in corpore nostro,
Atque anima est animæ proporro totius ipsa.
Quod genus in nostris u embris, & corpore toto
Mista latens animi vis est, animæque potestas,
Corporibus quia de parvis, paucisque creata est:
Sic tibi nominis hæc expers vis, facta minutis
Corporibus latet, atque animæ quasi totius ipsa
Proporro est anima, & dominatur corpore toto,
Consimili ratione necesse est ventus & aer,

024 043
Eccalor inter se vigeant committa per artus:
Atque aliis aliud subsit magis, emineatque:
Vt quiddam fieri videatur de omnibus unum:
Ne calor, ac ventus seorsum, seorsumque; potestas
Aeris interimant sensum, diductaque solvant.

Est etiam calor ille animo, quem fumit in ira,
Cum fervercit, & ex oculis micat acribus ardor.
Est & frigida multa comes formidinis aura:
Quæ ciet horrorem in membris, & concitat artus.
Est etiam quoque pacari status aeris ille;
Pectore tranquillo fit qui, voltuque sereno.
Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaque mens facile effervesce in ira:
Quo genere imprimis vis est violenta leonum:
Pectora qui fremitu rumpunt plerumque; gementes:
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At ventosa magis cervorum frigida mens est,
Et gelidas citius per viscera concitat auras;
Quæ tremulum faciunt membris existere motum.
At natura boum placido magis aere vivit:
Nec nimis iræ fax umquam subdita percit
Fumida, suffundens cæcæ caliginis umbras:
Nec gelidi torpet telis perfixa pavoris,
Inter utrosque sita'nt cervos, sævosque leones.

Sic hominum genus est, quamvis doctrina politos
Constituatur pariter quosdam, tamen illa relinquit
Naturæ cujusque animæ vestigia prima.
Nec radicitus evelli mala posse putandum' est,
Quin proclivius hic iras decurrat ad acreis:
Ille metu citius paullo tentetur: at ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo.
Inque aliis rebus multis differre necesse' est
Naturas hominum varias, inoresque sequaceis:
Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere causas,
Nec reperire figurarum tot nomina, quot sunt
Principiis: unde hæc oritur variantia rerum.
Illud in his rebus video firmare potesse,
Vsq; adeo naturarum vestigia linqui
Parvola, quæ nequeat ratio depellere doctis.
Vt nihil impediat dignam Diis degere vitam.

Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni;
Ipsaque corporis est custos, & causa salutis.
Nam communibus inter se radicibus hærent:
Nec sine pernitiæ divelli posse videntur.
Quod genus è turis glebis evellere odorem
Haud facile' est, quin intereat natura quoque ejus.

Sic

**Sic animi, atque animæ naturam corpore toto
 Extrahere haud facile est, quin omnia dissolvantur:
 Implexis ita principiis ab origine prima
 Inter se fiunt consorti prædita vita:
 Nec sine vi quidquam alterius sibi posse videtur
 Corporis, atque animi seorsum sentire potestas:
 Sed communibus inter eos conflatur utrimque
 Motibus accensus nobis per viscera sensus.**

**Præterea corpus per se nec gignitur unquam,
 Nec crescit, nec post mortem durare videtur.
 Non enim ut humor aquæ dimittit sæpe vaporem,
 Qui datus est, neque ab hac causa convellitur ipse,
 Sed manet incolumis: non, inquam, sic animæ
 Discidium possunt artus perferre relictæ:
 Sed penitus pereunt convolsi, conquæ putrescunt.
 Ex ineunte ævo sic corporis, atq; animæ
 Mutua vitaleis discunt contagia motus
 Maternis etiam membris, alvoque repositæ;
 Discidium ut nequeat fieri sine peste, maloque:
 Ut videas, quoniam conjuncta est causa salutis,
 Conjunctam quoque naturam consistere eorum.**

**Quod superest, si quis corpus sentire refutat:
 Atque animam credit permixtam corpore toto
 Suscipere hunc motum, quæ sensum nominamus:
 Vel manifestas res contra, verasque repugnat.
 Quid sit enim corpus sentire quis afferet unquam,
 Si non ipsa palam quod res dedit, ac docuit nos?
 At dimissa anima corpus caret undique sensu,
 Multaque præterea perdit, cum expellitur ævo.**

**Dicere porro oculos nullam rem cernere posse:
 Sed per eos animum ut foribus spectare reclusis,
 Desipere est, contra cum sensus dicat eorum:
 Sensus enim trahit, atque acies detrudit ad ipsas.
 Fulgida præsertim cum cernere sæpe nequimus,
 Lumina luminibus quia nobis præpediuntur:
 Quod foribus non fit. neq; enim qua cernimus ipsi,
 Ostia suscipiant ullum reclusa laborem.
 Præterea si pro foribus sunt lumina nostra,
 Iam magis exemptis oculis debere videtur
 Cernere res animus sublatis postibus ipsis.**

**Illud in his rebus nequaquam superare possis,
 Democriti quod sancta viri sententia ponit,
 Corporis atque animi primordia singula primis
 Adposita alternis variare, acnectere membra.
 Nam cum multo sunt animæ elementa minora,
 Quam quibus & corpus nobis, & viscera constant:**

Tum numero quoque concedunt, & rara per artus
 Diffusa sunt, duntaxat ut hoc promittere possis,
 Quantula prima queant nobis injecta ciere
 Corpora sensiferos motus in corpore, tanta
 Intervalla tenere exordia prima animai.
 Nam neque pulveris interdum sentimus adhæsum
 Corpore, nec membris incussam fidere cretam,
 Nec nebulam noctu, nec aranei tenuia fila
 Obvia sentimus, quando obretimur euntes:
 Nec supera caput ejusdem cecidisse vietam
 Vestem, nec plumas avium, papposque volanteis,
 Qui nimia levitate cadunt plerumque gravatim.
 Nec repentis itum cujusviscumque animantis
 Sentimus, nec priva pedum vestigia quæque,
 Corpore quæ in nostro culices, & cetera ponunt,
 Usque adeo prius est in nobis multa ciendum
 Semina, corporibus nostris immitta per artus,
 Quam primordia sentiscant concussa animai,
 Et quàm intervallis tantis ruditantia possint
 Concurrare, coire, & dissultare vicissim.

Et magis est animus, vitæ claustra coercens,
 Et dominantior ad vitam, quàm vis animai,
 Nam sine mente, animoque nequit residere per artus
 Temporis exiguum partem pars ulla animat:
 Sed comes insequitur facilè, & discedit in auras,
 Et gelidos artus in leti frigore linquit.
 At manet in vita, cui mens animusque remansit,
 Quamvis est circum-cæsis lacer. undique membris;
 Truncus, adempta anima circum, membrisque re-
 motis,

Vivit, & ætherias vitæ suscipit auras,
 Si non omnimodis, at magna parte animai
 Privatus, tamen in vita cunctatur, & hæret.
 Ut lacerato oculo circum, si pupula mansit
 Incolumis, stat cernendi vivata potestas;
 Dummodo ne totum corumpas luminis orbem,
 Et circumcideas aciem, solamque relinquas:
 Id quoque enim sine perniciæ non fiet eorum.
 At si tantula pars oculi media illa peresa est,
 Incolumis quamvis alioqui splendidus orbis,
 Occidit extemplo lumen, tenebræque sequuntur:
 Hoc anima atq; animus juncti sunt foedere semper.

Nunc age, nativos animantibus, & mortaleis
 Esse animos, animasque leveis, ut noscere possis:
 Conquisita diu, dulcique reperta labore
 Digna tua pergam disponere carmina vita,

Tu fac utrumque uno subjungas nomen eorum:
 Atque animam, verbi causa, cum dicere pergam,
 Mortalem esse docens, animum quoque dicere credas,
 Quatinus est unum inter se, conjunctaque res est.
 Principio, quoniam tenuem constare minutis
 Corporibus docui, multoque minoribus esse
 Principiis factam, quam liquidus humor aquai' sit,
 Aut nebula, aut fumus: nam longe mobilitate
 Præstat, & à tenui causa magis ista movetur:
 Quippe ubi imaginibus fumi, nebulæque movetur:
 Quod genus in somnis sopiti ubi ceruimus alta
 Exhalare vapore altaria, ferreque fumum:
 Nam procul hæc dubio nobis simulacra geruntur:
 Nunc igitur quoniam quassatis undique vasis
 Diffuere humorem, & lacrimam discedere cernis:
 Et nebula ac fumus quoniam discedit in auras:
 Crede animam quoque diffundi, multoque perire
 Ocyus, & citius dissolvi corpora prima,
 Cum semel omnibus è membris ab lata recessit.
 Quippe etenim corpus quod vas quasi cõstitit ejus,
 Cum cohibere nequit conquassatum ex aliqua re,
 Ac rarefactum, detractò sanguine venis.

Aere quæ credas posse hanc cohiberi er ullo?
 Corpore qui nostro rarus magis an cohibessit?
 Præterea gigni pariter cum corpore, & una
 Crescere sentimus, pariterque senescere mentem.
 Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
 Corpore: sic animi sequitur sententia tenuis.
 Inde ubi robustis adolevit viribus ætas:
 Consilium quoque majus, & auctior est animi vis.
 Post ubi jam validis quassatum viribus ævi
 Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus:
 Claudicat ingenium, delirat linguaque, mensque:
 Omnia deficiunt, atque uno tempore defunt.
 Ergo dissolvi quoque convenit omnem animæ
 Naturam, ceu fumum in altas aeris auras:
 Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus
 Crescere, & (ut docui) simul ævo fessa fatiscit.

Huc accedit uti videamus, corpus ut ipsum
 Suscipere inhumaneis morbos, durumque dolorem:
 Sic animum curas acreis, luctumque, metumque.
 Quare participem leti quoque convenit esse.
 Quinetiam morbis in corporis avius errat
 Sæpe animus; dementit enim, delirique fatur:
 Interdumque gravi lethargo fertur in altum,
 Aeternumque soporem, oculis, vultuque cadentia.

Vnde neque exaudit voces, neque noscere vultus
Illorum potis est, ad vitam qui revocantes
Circumstant, lacrymis rorantes ora, genasque.
Quare animum quoque dissolvi fateare necesse est:
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
Nam dolor, ac morbus leti fabricator uterque est:
Multorum exitio perdocti quod sumus ante.

Denique cur hominem, cum vini vis penetravit
Acris, & in venas discessit deditus ardor,
Consequitur gravitas membrorum? præpediuntur
Crura vacillanti? tardescit lingua? madet mens?
Nant oculi? clamor, singultus, jurgia gliscunt?
Et jam cetera de genere hoc quæcunq; sequuntur,
Cur ea sunt, nisi quod vehemens violentia vini
Conturbare animam consuevit corpore in ipso?
At quæcumque queunt conturbari, inque pediri,
Significant, paullo si durior insinuarit
Causa, fore ut pereant ævo privata futuro.

Quinetiam subita vi morbi sæpe coactus
Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu
Concidit, & spumas agit, ingemit, & tremit artus.
Desipit, extentat nervos, torquetur, anhelat:
Inconstanter & in iactando membra fatigat:
Nimirum, quia vis morbi distracta per artus
Turbat agens animam, spumans ut in æquore salso
Ventorum validis ferverescit viribus unda.
Exprimitur porro gemitus, quia membra dolore
Afficiuntur: & omnino quod semina vocis
Ejiciuntur, & ore foras glomerata feruntur,
Quæ quasi consuerunt & sunt munita viai.
Desipientia fit, quia vis animi, atque animæ
Conturbatur, & (ut docui) divisa seorsum
Disjectatur eodem illo distracta veneno.
Inde, ubi jam morbi se flexit causa, reditque
In latebras ater corrupti corporis humor:
Tum quasi talipedans primum confurgit: & omneis
Paullatim redit in sensus, animamque receptat.
Hæc igitur tantis ubi morbis corpore in ipso
Iactentur, miserisque modis distracta laborent:
Cur eadem credis sine corpore in aere aperto
Cum validis ventis ætatem degere posse?

Et quoniam mentem sanari, corpus ut ægrum,
Cernimus, & flecti medicina posse videmus:
Id quoque prælagit mortalem vivere mentem,
Addere enim parteis, aut ordine trajicere æquum est,
Aut aliquid prorsum de summa detrahere, illum.

Comm.

Commutare animum quicumque adoritur, & infit,
Aut aliam quamvis naturam flectere quærit.
At neque transferri sibi parteis, nec tribui vult,
Immortale quod est, quidquam, neq; defluere hilum.
Nam quocumque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.
Ergo animus siue ægrefcit, mortalia signa
Mittit, uti docui, seu flectitur à medicina:
Vsq; adeo falsæ rationi vera videtur
Res occurrere, & effugium præcludere cuncti,
Ancipitique refutatu convincere falsum.

Denique sæpe hominem paullatim cernimus ire,
Et membratim vitalem deperdere sensum;
In pedibus primum digitos livescere, & ungueis:
Inde pedes & crura mori: post inde per artus
Ire alios tractim gelidi vestigia leri.
Scinditur atque animæ quoniam natura, nec uno
Tempore sincera existit, mortalis habenda est.
Quod si forte putas ipsam se posse per artus
Introrsum trahere, & parteis conducere in unum,
Atque adeo cunctis sensum deducere membris:
At locus ille tamen, quo copia tanta animai
Cogitur, in sensu debet majore videri:
Qui quoniã nusquam est, nimirũ (ut diximus ante)
Dilaniata foras dispergitur: interit ergo.
Quin etiam, si jam libeat concedere falsum,
Et dare, posse animã glomerari in corpore eorum,
Lumina qui linguunt moribundi particularim:
Mortalem tamen esse animam fateare necesse est,
Nec refert, utrum pereat dispersa per auras,
An contractis in se partibus obbrutescat:
Quando hominẽ totũ magis, ac magis undiq; sensus
Deficit, & vitæ minus, & minus undique restat.

Et quoniam mens est hominis pars una, locoque
Fixa manet certo, velut aures, atque oculi sunt,
Atque alii sensus, qui vitam cumque gubernant:
Vt manus aures, atque oculus, naresque seorsum
Secreta a nobis nequeunt sentire, nec esse:
Sed tamen in parvo linguuntur tempore tali:
Sic animus per se non quit sine corpore; & ipso
Esse homine, illius quasi quod vas esse videtur,
Sive aliud quivis potis es conjunctius eii
Fingere, quandoquidẽ connexus corpori adhæret.

Denique corporis, atque animi vivata potestas
Inter se conjuncta valent, vitæque fruuntur.
Nec sine corpore enim vitaleis edere motus

Sola potest animi per se natura: nec autem
Castum anima corpus durare, & sensibus uti:
Scilicet, avulsus radicitus ut nequit ullam
Dispicere ipse oculus rem seorsum corpore toto:
Sic anima atque animus per se nil posse videntur:
Nimirum, quia per venas & viscera misti,
Per nervos, atque ossa tenentur corpore ab omni:
Nec magnis intervallis primordia possunt
Libera discurrere: ideo conclusa moventur
Sensiferos motus, quos extra corpus in auras
Aëris haud possunt post mortem ejecta moveri:
Propterea quia non simili ratione tenentur.
Corpus enim atque animans erit aër, si cohibere
Sese anima, atque in eo poterit concludere motus,
Quos ante in venis, & in ipso corpore agebat.
Quare etiam atque etiam resoluta corporis omni
Tegmine, & ejectis extra vitalibus auris,
Dissolvi sensus animi fateare necesse est,
Atque animam, quoniã conjuncta est causa duobus.

Denique cum corpus nequeat perferre animai
Discidium, quin id retro tabescat odore:
Quid dubitas, quin eximo, penitusque coorta
Emanarit, uti fumus, diffusa animæ vis?
Atque ideo tanta mutarum putre ruina
Conciderit corpus penitus: quia mota loco sunt
Fundamenta foras animæ, manantque per artus,
Perque viarum omnes flexus, in corpore qui sunt,
Atque foramina? multimodis ut noscere possis
Dispertitam animæ naturam exisse per artus:
Et prius esse sibi distractam corpore in ipso,
Quam prolapsa foras enaret in aeris auras?
Quinetiam fixis dum vitæ vertitur intra;
Sæpe aliqua tamen è causa labefacta videtur
Ire anima, & toto solvi de corpore membra:
Et quasi supremo languescere tempore voltus;
Molliaq; exsanguis cadere omnia corpore membra:
Quod genus est, animo male facti cum perhibetur,
Aut animam liquisse, ubi jam trepidatur, & omnes
Extremum cupiunt vires reprehendere vinculum.
Conquassatur enim tum mens, animæque potestas
Omnis, & hæc ipso cum corpore conlabascunt:
Ut gravior paullo possit dissolvere causa.
Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus
Imbecilla foras, in aperto, tegmine demto,
Non modo non omne incolumis durare per ævum,
Sed minimum quodvis nequeat consistere tempus?

Nec

67

Nec sibi enim quisquam moriens sentire videtur
Ire foras animam incolumem de corpore toto,
Nec prius ad jugulum, & superas accedere fauceis:
Verum deficere in certa regione locatam,
Ut sensus alios in parti quemque sua scit
Dissolvi. quod si immortalis nostra foret mens:
Non jam se moriens dissolvi conquereretur:
Sed magis ire foras, vestemq; relinquere ut anguis.

Gauderet, prælonga senex aut cornua cervus,
Denique cur animi numquam mens, consiliumque
Gignitur in capite, aut pedibus, inanibusve: sed unis
Sedibus, & certis regionibus, omnibus hæret,
Si non certa loca ad nascendum reddita cuique
Sunt, & ubi quidquid possit durare creatum:
Atque ita multimodis pro totis artibus esse,
Membrorum ut numquam existat præposterus ordo?
Usque adeo sequitur res rem; neque flamma creari
Fluminibus solita est, neque in igni gignier algor.

Præterea, si immortalis natura animæ est,
Et sentire potest secreta à corpore nostro:
Certe (ut opinor) eam faciundum est sensibus au-

ctam:
Nec ratione alia nosmet proponere nobis
Possumus infernas animas Acherunte vagare.
Pictores itaque, & scriptorum sæcla priora
Sic animas introduxerunt sensibus auctas.
At neque seorsum oculi, neque nares, nec manus

ipsa
Esse potest animæ, neque seorsum lingua, nec aures
Absque anima per se possunt sentire, nec esse,
Nec sensus ipsi seorsum consistere possunt
Naribus atque manu, atq; oculis, atq; auribus, atque
Lingua, nec per se possunt sentire, nec esse.

Et quoniam toto sentimus corpore inesse
Vitalem sensum, & totum esse animale videmus:
Si subito medium celeri præciderit ictu
Vis aliqua, ut seorsum partem cecernat utramque,
Disperrita procul dubio quoque vis animæ,
Et discissa simul cum corpore disjicietur.

At quod scinditur, & partis discedit in ullas,
Scilicet æternam sibi naturam abnuit esse.

Falciferos memorant currus abscindere membra
Sæpe ita de subito permista cæde calenteis,
Ut tremere in terra videatur ab artibus id quod
Decidit abscissum: cū mens tamen, atque hominis vis
Mobilitate mali non quit sentire dolorum;

Et simul, in pugnae studio quodd dedita mens est,
 Corpore cum reliquo pugnam, cædeisque petiit:
 Nec tenet, amissam lævam cum tegmine sæpe
 Inter equos abstraxe rotas, falceisque rapaceis:
 Nec cecidisse alius dextram, cum scandit, & instat.
 Inde alius conatur adempto surgere crure,
 Cum digitos agit propter moribundus humi pes:
 Et caput abscissum calido, viventeque trunco,
 Servat humi voltum vitalem, oculosque parenteis,
 Donec reliquias animai reddidit omneis.
 Quin etiam tibi si lingua vibrante minantis
 Serpentis caudam procero corpore, utrimque
 Sit libitum in multas parteis discindere ferro:
 Omnia jam seorsum cernes ancisa recenti
 Volnere tortari, & terram conspergere tabo,
 Ipsam seque retrò partem petere ore priorem,
 Volneris ardenti ut morfu premat icta dolore.
 Omnibus esse igitur totas dicemus in illis
 Particulis animas? at ea ratione sequetur
 Unam animantē animas habuisse in corpore multas.
 Ergo divisa est ea, quæ fuit una simul cum
 Corpore, quapropter mortale utrumque putandū est,
 In multas quoniam parteis discinditur æquæ.

Præterea immortalis natura animai
 Constat, & in corpus nascentibus insinuat:
 Cur superante actam ætatem meminisse nequimus?
 Nec vestigia gestarum rerum ulla tenemus?
 Nam si tantopere est animi vitiata potestas,
 Omnium ut actarum exciderit retinentia rerum:
 Non (ut opinor) ea ab leto jam longiter errat.
 Quapropter fateare necesse est, quæ fuit ante,
 Interiisse: & quæ nunc est, nunc esse creatam.

Præterea si jam perfecto corpore nobis
 Inferri solita est animi vivata potestas,
 Tum cum gignimur, & vitæ cum lumen adimus;
 Haud ita conveniebat, uti cum corpore, & unā
 Cum membris videatur in ipso sanguine cresse:
 Sed velut in cavea per se sibi vivere solam.
 Quare etiam atque etiā nec originis esse putandum
 Ex parteis animas, nec leti lege solutas.
 Nam neque tantopere adnecti potuisse putandum est
 Corporibus nostris extrinsecus insinuat:
 Quod fieri totum contra, manifesta docet res.
 Namque ira connexa est per venas, viscera, nervos,
 Ossaque, uti dentes quoque sensu participantur:
 Morbus ut indicat, & gelidai stringor aquai,

Et lapis oppressus subitis è frugibus asper:
 Nec tam contextæ cum sint, exire videntur
 Incolumes posse, & salvas exsolvere sese
 Omnibus è nervis, atque ossibus, articulisque.

Quod si forte putas extrinsecus insinuatam
 Permanare animam nobis per membra solere:
 Tanto quæque magis cum corpore fusa peribit.
 Quod permanat enim, dissolvitur: interit ergo.
 Dispertitur enim per caulas corporis omneis:
 Ut cibus in membra atq; artus cum diditur omneis,
 Disperit, atq; aliam naturam sufficit ex se:
 Sic anima, atque animus quamvis integra recens in
 Corpus eunt: ramen in manando dissolvuntur,
 Dum quasi per caulas omneis diduntur in artus
 Particulæ; quibus hæc animi natura creatur,
 Quæ nunc in nostro dominatur corpore, nata
 Ex illa, quæ tunc periit partita per artus.
 Quapropter neque natali privata videtur
 Esse die natura animæ, neque funeris experts.

Semina præterea relinquuntur, necne animæ,
 Corpore in exanimis? quod si relinquuntur, & insunt:
 Haud erit, ut merito immortalis possit haberi:
 Partibus amissis quoniam libata recessit.
 Sin ita sinceris membris ablata profugit,
 Ut nullas parteis in corpore liquerit ex se:
 Unde cadavera racenti jam viscere vermeis
 Expirant? atque unde animantium copia tanta
 Exos, & exsanguis tumidos perfluctuat artus?

Quod si forte animas extrinsecus insinuari
 Vermibus, & privas in corpora posse venire
 Credis, nec reputas cur millia multa animarum
 Conveniant, unde una recesserit: hoc tamen est ut
 Quærendum videatur, & in discrimen agendum:
 Vtrum tandem animæ venentur semina quæque
 Vermiculorum, ipsæque sibi fabricentur ubi sint;
 An jam corporibus perfectis insinuentur.
 At neque, cur faciant ipsæ, quaréve laborent,
 Dicere suppeditat, neque enim sine corpore cū sunt
 Sollicitæ volitant morbis, algoque, fameque.
 Corpus enim magis his vitiis, ad fine laborat:
 Et mala multa animus contage fungitur ejus.
 Sed tamen his esto quamvis facere utile corpus,
 Cum subeant: at qua possint, via nulla videtur.
 Haud igitur faciunt animæ sibi corpora, & artus.
 Nec tamen est quî jam perfectis insinuentur
 Corporibus; neque enim poterunt subtiliter esse

Connexæ; neque consensu contagia fiunt.

Denique cur acris violentia triste leonum
Seminitum sequitur? doli' volpibus, & fuga cervis
A patribus datur, & patrius pavor incitat artus?
Et jam cetera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte ævo generascunt, ingenioque,
Si non certa suo quia semine, seminioque
Vis animi pariter crescit cum corpore toto?
Quod si immortalis foret, & mutare solet
Corpora, permistis animantes moribus essent:
Effugeret canis Hyrcano de semine saepe
Cornigeri incursum cervi, tremereque per auras
Aeris accipiter fugiens veniente columba:
Desiperent homines, sapereut fera sæcula ferarum.

Illud enim falsa fertur ratione, quod ajunt
Immortalem animam mutato corpore flecti.
Quod mutatur enim, dissolvitur: interit ergo.
Trajiciuntur enim partes, atque in ordine migrant.
Quare dissolvi quoque debent posse per artus,
Denique ut intereant unâ cum corpore cunctæ.
Sin animas hominum dicent in corpora semper
Ire humana, tamen quæram cur è sapienti
Stulta queat fieri, nec prudens sit puer ullus:
Nec tam doctus equæ puerulus, quam fortis equi vis:
Si non certa suo quia semine, seminioque
Vis animi pariter crescit cum corpore quoque.
Scilicet in tenero tenerascere corpore mentem
Confugient. quod si jam sit, fateare necesse 'st,
Mortalem esse animam, quoniam mutata per artus
Tantopere amittit vitam, sensumque priorem.

Quove modo poterit pariter cum corpore quoque
Confirmata cupitum ætatis tangere florem
Vis animi, nisi erit consors in origine prima?
Quidve foras sibi vult membris exire senectis?
An metuit conclusa manere in corpora putri?
Et domus ætatis spatium ne fessa vetusto
Obruat? at non sunt jam immortalis ulla pericla.

Denique connubia ad Veneris, partusque ferarum
Esse animas præsid, deridiculum esse videtur:
Et spectare immortales mortalia membra
Innumero numero, certareque præproperanter
Inter se quæ prima, potissimaque insinuetur:
Si non forte ita sunt animarum fœdera pacta,
Ut quæ prima volans advenerit, insinuetur
Prima, neque inter se contendant viribus hilum.

Denique in æthere non arbor, non æquore in alto
Nubes

Nubes esse queunt, nec pisces vivere in arvis,
 Nec cruor in lignis, nec saxis succus inelle:
 Certū ac dispositum est, ubi quidquid crescat, & in-
 Sic animi natura nequit sine corpore oriri (sit:
 Sola, neque à nervis, & sanguine longius esse.
 Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi vis
 In capite, aut humeris; aut imis calcibus esse
 Posset, & innasci quavis in parte scleret: (ret.
 Tandem in eodē homine, atq; in eodem vase manere.
 Quod quoniam in nostro quoque constat corpore
 certum:

Dispositumque videtur, ubi esse, & crescere possit
 Seorsum anima, atq; animus: tanto magis infitiam-
 Totum posse extra corpus durare, genique. (dum
 Quare, corpus ubi interiit, periisse necesse est
 Confiteare animam distractam in corpore toto.
 Quippe etenim mortale æterno jungere, & unā
 Consentire putare & fungi mutua posse,
 Desipere est. quid enim diversius esse putandum est,
 Aut magis inter se disinctum, discrepitanque,
 Quā, mortale quod est, immortalī, atque perenni
 Iunctum in concilio sævas tolerare procellas?

Præterea quæcumque manent æterna, necesse est,
 Aut quia sunt solido cum corpore, respuere ictus,
 Nec penetrare pati sibi quidquā, quod queat arcas
 Dissociare intus parteis, ut materiai
 Corpora sunt, quorum naturam ostendimus antè;
 Aut ideo durare ætatem posse per omnem,
 Plagarum quia sunt expertia, sicut inane est:
 Quod manet intactum, neq; ab ictu fungitur hili:
 Aut ideo, quia nulla loci sit copia circum,
 Quod quasi res possint discedere, dissoluique:
 Sicut summarum summa est æterna, neque extrā
 Quis locus est, quod diffugiant, neque corpora sunt,
 Possint incidere, & valida dissolvere plaga: (quæ
 At neque (uti docui) solido cum corpore mentis
 Natura est, quoniam admissum est in rebus inane:
 Nec tamen est ut inane; neque autem corpora de-
 Ex infinito quæ possint fortè coorta sunt,
 Proruerē hanc mentis violento turbine molem,
 Aut aliam quamvis cladem importare pericli:
 Nec porro natura loci, spatiumque profundi
 Deficit, exspergi quod possit vis animai,
 Aut alia quavis possit vi pulsa perire:
 Haud igitur leti præclusa est janua menti.

Quod si forte ideo magis immortalis habenda est,

Quod letalibus ab rebus munita tenetur:
Aut quia quæ veniunt, aliqua ratione recedunt
Pulsa prius, quam, quid noceant, sentire queamus
Aut quia quæ veniunt omnino aliena salutis:
Scilicet à vera longè ratione remotum' est.
Præter enim quam quod morbi est, cum corpori
ægre' est.

Advenit id, quod eam de rebus sæpe futuris
Macerat, inque metu male habet, curisque fatigat;
Præteritisque admissa annis peccata remordent.
Adde furorem animi proprium, atq; obliviam rerum:
Adde quod in nigras lethargi mergitur undas.
Nil igitur mors est, ad nos neque pertinet hilum,
Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
Et velut auteactò nil tempore sensimus ægri,
Ad configendum venientibus undique Pœnis:
Omnia cum belli trepido concussa tumultu
Horrida contrenuere sub altis ætheris oris;
In dubioque fuit, sub utrorum regna cadendum
Omnibus humanis esset, terraque marique:
Sic ubi non erimus, cum corporis, atque animæ
Discidium fuerit, quibus è sumus uniter apti:
Scilicet haud nobis quidquā, qui non erimus tam,
Accidere omnino poterit, sensumque movere:
Non si terra mari miscebitur, & mare coelo.

Et si jam nostro sentit de corpore postquam
Distracta' est animi natura, animæque potestas:
Nil tamen hoc ad nos, qui coetu, conjugioque
Corporis, atque animæ consistimus uniter apti.
Nec, si materiam nostram conlegerit ætas
Post obitum, rursusque redegerit, ut sita nunc est:
Atque iterum nobis fuerint data lumina vitæ,
Pertineat quidquam tamen ad nos id quoq; factum,
Interrupta semel cum sit retinentia nostri.
Et nunc nil ad nos de nobis attinet, ante
Qui fuimus: nec jam de illis nos afficit angor,
Quos de materia nostra nova proferet ætas.
Nam cum respicias immensi temporis omne
Præteritum spatium: tum motus materiai
Multimodi quam sint: facile hoc adcredere possis,
Semina sæpe in eodem, ut nunc sunt, ordine posita:
Nec memori tamen id quimus reprehendere mente.
Inter enim jecta' est vitæ pausa, vageque
Deerrarunt passim motus ab sensibus omnes.
Debet enim, misere cui forte ægreque futurum' est,
Ipse quoq; esse in eo tum tempore, cum male possit
Accidere

Accidere. at quoniam mors eximit im, prohibetque.
Illum, cui possint incommoda conciliari
 Hæc eadem, quibus ægri nunc sumus, ante fuisse:
 Scire licet nobis nihil esse in morte timendum:
 Nec miserum fieri, qui non est posse: neque hilum
 Differre, an nullo fuerit jam tempore natus,
 Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.

Proinde ubi se videas hominē miserarier ipsum,
 Post mortem fore, ut aut putrescat corpore posto,
 At flammis interfiat, mālīve ferarum:
 Scire licet, non sincerum sonere, atque subesse
 Cæcum aliquem cordi stimulū, quamvis neget ipse
 Credere se quemquā sibi sensum in morte futurū.
 Non (ut opinor) enim dat, quod promittit, & inde
 Nec radicitus é vita se tollit, & eicit;
 Sed facit esse sui quiddam super inscius ipse.
 Vivus enim sibi cum proponit quisque, futurum
 Corpus uti volucres lacerent in morte, fereque:
 Ipse sui miseret: neque enim se vindicat hilum,
 Nec removet satis à projecto corpore: & illud
 Se fingit, sensuque suo contaminat adstans;
 Hinc indignatur se mortalem esse creatum:
 Nec videt, in vera nullum fore morte alium se,
 Qui possit vivus sibi se lugere peremptum,
 Stansque jacentem, nec lacerari, urive dolore.
 Nam si in morte malum' est, mālīs morsuq; ferarum
 Tractari: non invenio quī non sit acerbum
 Ignibus impositum calidis torrescere flammis;
 Aut in melle situm suffocari, atque rigere
 Frigore, cum in summo gelidi cubat æquore saxi;
 Virgerive superne obtritum pondere terræ.

At jam non domus accipiet te læta, neque uxor
 Optima, nec dulces occurrent oscula nati
 Præripere, & tacita pectus dulcedine tangent:
 Non poteris factis tibi fortibus esse, tuisque
 Præsidio: miser, ô miser, ajunt, omnia ademis
 Vna dies infesta tibi tot præmia vitæ.
 Illud in his rebus non addunt, nec tibi earum
 Jam desiderium insidet rerum insuper una.
 Quod bene si videant animo, dictisque sequantur:
 Dissolvant animi magno se angore metuque.
 Tu quidem ut es leto sopitus, sic eris ævi
 Quod superest, cunctis privatu' doloribus ægris:
 At nos horrifico cinefactum te prope busto
 Infatiabiliter deflebinus, æternumque
 Nulla dies nobis mæxorem é pectore demet.

Illud ab hoc igitur quærendum est, quid sit amarum
 Tantopere, ad somnum si res redit, atque quietem,
 Cur quisquam æterno possit tabescere luctu?

Hoc etiam faciunt, ubi discubuerunt, tenentque
 Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis,
 Ex animo ut dicant, brevis hic est fructus hominibus:
 Iam fuerit, neque post unquam revocare licebit.
 Tanquam in morte mali cum primis hoc sit eorum,
 Quod suis exurat miseros, atque arida torreat,
 Aut aliæ cuius desiderium infideat rei.
 Nec sibi enim quisquam tum se, vitamque requirit,
 Cum pariter mens, & corpus sopita quiescunt:
 Nam licet æternum per nos sic esse soporem,
 Nec desiderium nostri nos adficiat ullum.
 Et tamen haud quaquā nostros tunc illa per artus
 Longe ab sensiferis primordia motibus errant:
 Quin conreptus homo ex somno se conligit ipse.
 Multo igitur mortem minus ad nos esse putandum,
 Si minus esse potest, quam quod nihil esse videmus.
 Major enim turbæ disiectus materia
 Consequitur leto, nec quisquam expergitus extat,
 Frigida quem semel est vitæ pausa secuta.

Denique si vocem rerum natura repente
 Mittat, & hoc alicui nostrum sic increpet ipsa:
 Quid tibi tantopere est mortalis, quod nimis ægris
 Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fies?
 Nam si grata fuit tibi vita antea, priorque,
 Et non omnia pertusum congesta quasi in vas
 Commoda perfluxere, atque ingrata interiere:
 Cur non ut plenus vitæ conviva recedis?
 Æquo animoque capis securam stulte quietem?
 Sin ea, quæ fructus cumque es, periere profusa,
 Vitæque in offensus est: cur amplius addere quaris,
 Rursū quod pereat male, & ingratus occidat omne?
 Nec potius vitæ finem facis atque laboris?
 Nam tibi præterea quod machiner, inveniamque
 Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.
 Si tibi non annis corpus jam marcet, & artus
 Confecti languent: eadem tamen omnia restant,
 Omnia si perges vivendo vincere sæcla,
 Atque etiam potius, si numquam sis moriturus:
 Quid respondeamus, nisi iustam intendere litem,
 Naturam, & veram verbis exponere causam?

At qui obitum lamenteur miser amplius æquo,
 Non merito inclamet magis, & voce increpet acris?
 Grandior hic vero si jam, seniorque queratur:

Aufer

Aufer ab hinc lacrymas barathro, & compeſce querelas,

Omnia perfructus vitæ præmia marces:

Sed quia ſemper aves quod abeſt, præſentia tenuis:

Imperfecta tibi elapſa'ſt ingrataque vita,

Et necopinanti mors ad caput adſtitit ante,

Quam ſatur, ac plenus poſſis diſcedere rerum.

Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte:

Æquo animoq; agedū jam aliis concede: neceſſe'ſt.

Iure (ut opinor) agat, jure increper, inciletque.

Cedit enim rerum novitate extruſa vetuſtas

Semper, & ex aliis aliud reparare neceſſe'ſt,

Nec quidquā in barathrū, nec tartara decidit atra:

Materies opus eſt, ut creſcant poſtera ſæcla,

Quæ tamen omnia te vita perfuncta ſequentur.

Nec minus ergo ante hæc quam cecidere, cadent-
que,

Sic alid ex alio numquam deſiſtit oriri:

Viraque mancupio nulli datur, omnibus uſu.

Reſpice item quam nil ad nos anteaſta vetuſtas

Temporis æterni fuerit, quam naſcimur, ante.

Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri

Temporis exponit poſt mortem denique noſtram.

Numquid ibi horribile appâret: num triſte videretur

Quidquam? noane omni ſomno ſecurius extat?

Atq; ea nimirum quæcumq; Acherunte profundo

Prodita ſunt eſſe, in vita ſunt omnia nobis.

Nec miſer impendens magnum timet aëre ſaxum

Tantalus (ut fama'ſt) caſſa formidine torpens:

Sed magis in vita divūm metus urget inanis

Mortaleis: caſumq; timeant, quem cuiq; ferat fors:

Nec Tityum volucres ineunt Acherunte jacentem,

Nec, quod ſub magno ſcrutentur pectore, quidquam

Perpetuam ætatem poſſent reperire proſecto,

Quamlibet immani projectu corporis exſtet,

Qui non ſola novem diſpenſis jugera membriſ

Obtineat, ſed qui terræ totius orbem:

Non tamen æternum poterit perferre dolorem:

Nec præbere cibum proprio de corpore ſemper.

Sed Tytius nobis hic eſt, in amore jacentem

Quem volucres lacerant, atque exeſt anxius angor:

Aut alia quavis ſcindunt cuppedine curæ.

Siſyphus in vita quoque nobis ante oculos eſt,

Qui petere à populo faſceis, ſævaſque ſecureis

Imbibit: & ſemper victus, triſtiſq; recedit. (quam,

Nā petere imperium, quod inane'ſt, nec datur um-

Atque

76 T. L V C K E T T I
Atque in eo semper durum sufferre laborem:
Hoc est adverso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à summo jam vertice rursus
Volvitur, & plani raptim petit æquora campi.

Deinde animi ingrata naturam pascere semper
Atque explere bonis rebus, satiareque numquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeant, foetusque ferunt, variosque lepôres:
Nec tamen explemur vitæ fructibus umquam:
Hoc (ut opinor) id est, ævo florente puellas
Quod memorant laticæ pertusum congerere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Cerberus & Furia jam vero, & lucis egenus
Tartarus horridos eructans faucibus æstus,
Hæc neq; sunt usquam, neque possunt esse profecto.
Sed metus in vita poenarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisque luela,
Carcer, & horribilis de saxo jactu' deorsum:
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ:
Quæ tamen etsi absunt, at mens sibi conscia facti
Præmetuens, adhibet stimulos, torretque flagellis:
Nec videt interea, qui terminus esse malorum
Possit, nec quæ sit poenarum denique finis:
Atq; eadē metuit magis hæc ne in morte gravescant,
Hinc Acherusia fit stultorum denique vita.

Hoc etiam, tibi tute interdum dicere possis:
Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit,
Qui melior multis, quam tu, fuit, improbe, rebus.
Inde alii multi reges, rerumque potentes
Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoq; ipse, viam qui quondā per mare magnum
Stravit, iterque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus falsas docuit superire lacunas,
Et contempsit, equis insultans, murmura ponti,
Lumine adempto animā moribundo corpore fudit.
Scipiades belli fulmen, Carthaginis horror,
Ossa dedit terræ proinde ac famul infimus esset.
Adde repertoires doctrinarum, atque lepôrum:
Adde Heliconiadū comites: quorum unus Homerus
Sceptra potitus, eadem aliis sopitu' quiete' st.
Denique Democritum postquam inatura vetustas
Admonuit memores motus languescere mentis:
Sponte sua leto caput obvius obtulit ipse.
Ipse Epicurus obit decurso lumine vitæ:
Qui genus humanum ingenio superavit, & omneis
Præstrixit stellas, exortus uti æthereus sol.

Tu vero dubitabis, & indignabere obire,
 Mortua cui vita est prope jam vivo, atque videnti?
 Qui somno partem majorem conteris ævi?
 Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas?
 Sollicitamque geris calla formidine mentem?
 Nec reperire potes, quid sit tibi sæpe mali, cum
 Ebrius urgeris multis miser undique curis:
 Atque animi incerto fluitans errore vagaris?

Si possent homines, proinde ac sentire videntur
 Pondus inesse animo, quod se gravitate fatiget;
 E quibus id fiat causis quoque noscere, & unde
 Tanta mali tamquam moles in pectore constet:
 Haud ita vitam agerent, ut nunc plerumque videmus
 Quod sibi quisque velit, nescire, & quærere semper,
 Commutare locum, quasi onus deponere possit.
 Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille,
 Esse domi quem pertæsum est, subitoque revertit:
 Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse.

Currit agens mannos ad villam hic præcipitanter,
 Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans:
 Oscitat extemplo tetigit cum limina villæ:
 Aut abit in somnum gravis, atque obliviam quærit:
 Aut etiam properans urbem petit, atque revisit.
 Hoc se quisque modo fugit: at, quum scilicet, ut fit,
 Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit,
 Propterea morbi quia causam non tenet æger.
 Quam bene si videat, jam rebus quisque relictis
 Naturam primum studeat cognoscere rerum;
 Temporis æterni quoniam, non unius horæ
 Ambigitur status: in quo sit mortalibus omnis
 Ætas post mortem, quæ restat cumque, manenda.
 Denique tantopere in dubiis trepidare periclis,
 Quæ mala nos subigit vitæ tanta cupido?

Certe equidem finis vitæ mortalibus adstat:
 Nec devitari letum pote quin obeamus.
 Præterea, versamur ibidem, atque insumus usque:
 Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.
 Sed dum abest, quod avemus, id exsuperare videtur
 Cetera: post aliud, cum contigit illud, avemus:
 Et sitis æqua tenet vitæ semper hiantis:
 Posteraque in dubio est fortunam quam vehat ætas,
 Quidve ferat nobis casus, quive exitus instet.
 Nec prorsum vitam ducendo, deminus hilum
 Tempore de mortis, nec delibare valeamus,
 Quo minus esse diu possimus morte perempti.
 Proinde licet quot vis vivendo condere sæcla:

0241043
Mors æterna tamen nihilo minus illa manebit;
Nec minus ille diu jam non erit, ex hodierno
Lumine qui finem vitæ fecit, & ille,
Mensibus, atque annis qui multis occidit ante.

T. L U C R E T I I
C A R I
D e R E R V M N A T V R A
L I B E R Q V A R T V S .

A Via Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita solo: juvat integros accedere fonteis,
Atque haurire: juvatque novos decerpere
flores,

Insignemque meo capiti petere inde coronam,
Vnde prius nulli velarint tempora Musæ:
Primum quod magnis doceo de rebus, & artis
Religionum animum nodis exsoluere pergo:
Deinde, quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, museo contingens cuncta lepore:
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur:
Nam veluti pueris absinthia terra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flavoque liquore,
Vt puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus: interea perpotet amarum
Absinthii laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valescat:
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumq; videtur
Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
Vulgus abhorret ab hac: volui tibi suaviloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram,
Et quasi museo dulci contingere melle:
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem
Naturam rerum, ac presentis utilitatem.

Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint, & quam variis distantia formis
Sponte sua volitent æterno percita motu,
Quoque modo possint res ex his quæque creari:
Atque animi quoniam docui natura quid esset.

Et

in quibus e rebus cum corpore compta vigeret,
 Quo ve modo diltracta rediret in ordia prima:
 Nunc agere incipiam tibi, quod vehementer ad has
 res

Attinet, esse ea, quæ rerum simulacra vocamus:
 Quæ quasi membranæ summo de corpore rerum
 Dereptæ volitant ultro, citroque per auras:
 Atque eadem nobis vigilantibus obvia menteis
 Terrificant, atque in somnis, cum sæpe figuras
 Contuimur miras, simulacraque luce carentum,
 Quæ nos horrifice languentis sæpe sopore
 Excierunt) ne fortè animas Acherunte reamur
 Effugere, aut umbras inter vivos volitare:
 Neve aliquid nostri post mortem posse relinqui,
 Cùm corpus simul atque animi natura peremta
 In sua discessum dederint primordia quæque.

Dico igitur rerum effigias, tenuisque figuras
 Mittier ab rebus summo de corpore earum:
 Quæ quasi membrana, vel cortex nominanda est,
 Quod speciem, ac formam similè gerit ejus imago,
 Cujuscumque cluet de corpore fusa vagari.
 Id licet hinc quamvis hebeti cognoscere corde:
 Principio quoniam mittunt in rebus apertis
 Corpora res multæ, partim diffusa solutè,
 Robora ceu fumum mittunt, ignesque vaporem:
 Et partim contexta magis, condensaque, ut olim
 Cum veteres ponunt tunicas æstate cicadæ,
 Et vituli cum membranas de corpore summo
 Nascentes mittunt, & item cum lubrica serpens
 Exiit in spinis vestem. nam sæpe videmus
 Illorum spoliis vepreis volitantibus auctas.
 Quæ quoniam fiunt; tenuis quoque debet imago
 Ab rebus mitti summo de corpore earum.
 Nam, cur illa cadant magis, ab rebusque recedant,
 Quàm quæ tenuia sunt, ostendi't nulla potestas,
 Præsertim cùm sint in summis corpora rebus
 Multa minuta, jaci quæ possint ordine eodem,
 Quo fuerint, & consimilem servare figuram,
 Et multo citiùs, quanto minùs endopediri
 Pauca queunt, & sunt in prima fronte locata.
 Nam certè jaci, ac tergeri multa videmus,
 Non solum ex alto penitusque, ut diximus ante,
 Verum de summis ipsam quoque sæpe colorant:
 Et volgo faciunt id lutea, rufaque vela,
 Et ferrugina, cum magnis intenta theatris
 Per malos volgata, trabeisque tremencia pendent.
 Namque

Namque ibi confessum caveai subter, & omnem
Scenai speciem patrum, matrumque, deorumque,
Inficiunt, cognurque suo fluitare colore:
Et quanto circum mage sunt inclusa theatri
Moenia, tam magis hæc intus perfusa lepore
Omnia conrident conrepta luce diei.
Ergo lintea de summo cum corpore fucum
Mittunt, effigias quoque debent mittere tenuis
Res quæque; ex summo quoniam jaculantur
traque.

Sunt igitur jam formarum vestigia certa,
Quæ volgo volitant subtili prædita filo,
Nec singillatim possunt secreta videri.

Præterea, omnis odos, fumus, vapor, atq; aliæ res
Consimiles, ideo diffusæ rebus abundant,
Ex alto quia dum veniunt extrinsecus ortæ,
Scinduntur per iter flexum, nec recta viarum
Ostia sunt, qua contendunt exire coorta.
Ac contra, tenuis summi membrana coloris
Cum jacitur, nihil est, quod eam discerpere possit
In promptu, quoniam'it in prima fronte locata.
Postremo in speculis, in aqua, splendoreq; in omni
Quæcumq; apparent nobis simulacra: necesse'it,
Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum,
Elle imaginibus missis consistere eorum.
Nam cur illa cadant magis, ab rebusque recedant
Quam quæ tenuia sunt, ostendi'it nulla potestas.
Sunt igitur tenues formarum, consimilesque
Effigies, singillatim quas cernere nemo
Cum possit: tamen assiduo, crebroque repulso
Rejectæ reddunt speculorum ex æquore visum:
Nec ratione alia servari posse videntur
Tantopere, ut similes reddantur cunque figuræ.

Nunc age: quam tenui natura constet imago;
Percipe: & imprimis quoniam primordia tantum
Sunt infra nostros sensus, tantoque minora,
Quam quæ primum oculi coeptant non posse reri.
Nunc tamen id quoq; uti confirmé: exordia rerum
Cunctarum quam sint subtilia, percipe paucis.
Primum animalia sunt jam partim tantula; eorum
Tertia pars nulla ut possit ratione videri.
Horum intestinum quodvis quale esse putandum'it?
Quid cordis globus? aut oculi? quid membra, quid
artus,

Quantula sunt? quid præterea primordia quæque,
Vnde anima, atq; animi constet natura, necessum'it?
Nonne

e vides quàm sint subtilia, quamque minutatim
 rea quæcumque suo de corpore odorem
 rant acrem, panaces, absinthia tetra,
 Abrotanique graves & tristia centauria,
 Horum unumquodvis leviter si forte ciebis,
 Quamprimum noscas rerum simulacra vagare
 Multa modis multis, nulla vi, callaque sensu.
 Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est
 Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.

Sed ne forte putes ea demum sola vagare,
 Quæcumque ab rebus rerum simulacra recedunt:
 Sunt etiam quæ sponte sua gignuntur, & ipsa
 Constituuntur in hoc cœlo, qui dicitur aer:
 Quæ multis formata modis sublime feruntur,
 Nec speciem mutare suam liquentia cessant,
 Et cujusque modi formarum vertere in ora.
 Ut nubeis facile interdum concrefcere in alto
 Cernimus, & mundi speciem violare serenam,
 Aera mulgenteis motum. nam sæpe gigantum
 Ora volare videntur, & umbram ducere late:
 Interdum magni montes, avolsaque saxa
 Monibus anteire, & solem succedere præter:
 Inde alios trahere, atque inducere bellua nimbos.

Nunc ea quam facili, & celeri ratione gerantur
 Perpetuoque fluant ab rebus, lapsaque cedant.
 Semper enim summum quidquid de rebus abundat,
 Quod jaculentur: & hoc alias cum pervenit in res.
 Transfit, ut imprimis vestem: sed ubi aspera saxa,
 Aut in materiem ligni pervenit: ibi jam
 Scinditur, ut nullum simulacrum reddere possit.
 At cum, splendida quæ constant, opposita fuerunt,
 Densaque, ut imprimis speculum est: nihil accidit
 horum.

Nam neque, uti vestem, possunt transire, neque ante
 Scindi, quam meminit lævor præstare salutem.
 Quapropter fit, ut hinc nobis simulacra redundant,
 Et quamvis subito, quovis in tempore, quamque
 Rem contra speculum ponas, apparet imago:
 Perpetuo fluere ut noscas e corpore summo.
 Texturas rerum tenuis, tenuisque figuras,
 Ergo multa brevi spatio simulacra geruntur:
 Ut merito celer his rebus dicatur origo.
 Et quasi multa brevi spatio summittere debet
 Lumina sol, ut perpetuo sint omnia plena:
 Sic à rebus item simili ratione necesse est
 Temporis in puncto rerum simulacra ferantur.

82
Multa modis multis in cunctas undique parteis:
Quandoquidē speculū quęiscumq; obvertimus oris,
Res ibi respondent simili forma, atque colore.
Præterea modo cum fuerit liquidissima cœli
Tempesta, perquam subito fit turbida foede
Undique, uti tenebras omneis Acherunta rearis
Liquille, & magnas cœli compleſſe cavernas:
Uſqueadeo tetra nimborum nocte coorta,
Impendent atræ formidinis ora superne:
Quorum quantula pars fit imago, dicere nemo' ſt
Qui poſſit, neque eam rationem reddere dictis.

Nunc age, quam celeri motu ſimulacra ferantur,
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita ſit, longo ſpatio ut brevis hora teratur,
In quem quæque locum diverſo numine tendant;
Suavidicis potius, quam multis verſibus edam:
Parvus ut eſt cycui melior canor, ille grumquam
Clamorin ætheriis diſperſus nubibus aſtri.
Principio perſæpe levis reſ, atque minutis
Corporibus factas, celereis licet eſſe videre:
In quo jam genere' ſt ſolis lux, & vapor ejus,
Propterea quia ſunt e primis facta minutis,
Quæ quaſi cudentur, perque æris intervallum
Non dubitant tranſire ſequenti concita plaga.
Suppeditatur enim conſeſtim lumine lumen,
Et quaſi protelo ſtimulatur fulgure fulgur.
Quapropter ſimulacra pari ratione neceſſe' ſt
Immemorable per ſpatium tranſcurrere poſſe
Temporis in puncto: primum quod parvula cauſa
Eſt, procul à tergo quæ provehat, atque propellat:
Deinde quod uſqueadeo textura predita rara
Mittuntur, facile ut quaſvis penetrare queant reſ,
Et quaſi permanare per æris intervallum.
Præterea ſi, quæ penitus corpuscula rerum.
Ex alto in terras mittuntur, ſolis uti lux,
Ac vapor, hæc puncto cernuntur lapſa diei
Per totum cœli ſpatium diſfundere ſeſe,
Perque volare mare, ac terras, cœlumque rigare,
Quod ſupera' ſt: ubi tã volucris hæc levitate feruntur,
Quid quæ ſunt igitur, jam prima in fronte parata,
Cum jaciuntur, & emiſſum reſ nulla moratur,
Nōne vides citius debere, & longius ire?
Multiplicique loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore, quo ſolis pervolgant lumina cœlum?
Hoc etiam imprimis ſpecimen verū eſſe videtur,
Quam celeri motu rerum ſimulacra ferantur,
Quod

Quod simul ac primum sub divo splendor aquarū
 Ponitur, exemplo, coelo stellante, serena
 Sidera respondet in aqua radiantia mundi.
 Iamne vides igitur, quam puncto tempore imago
 Ætheris ex oris ad terrarum accidat oras?

Quare etiā atq; etiā mitti hæc fateare necesse est
 Corpora, quæ feriant oculos, visumque lacestant.
 Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores:
 Frigus & à fluviis, calor à sole, æstus ab undis
 Æquoris, exesor mœrorum littora circum.
 Nec variæ cessant voces volitare per aures.
 Denique, in os falsi venit humor sæpe saporis,
 Cum mare versamur propter: dilutaque contra
 Cum tuimur misceri absinthia, tangit amaror.
 Usque adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
 Fertur, & in cunctas dimittitur undique partes;
 Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
 Perpetuo quoniam sentimus, & omnia semper
 Cernere, odorari licet, & sentire sonare.

Præterea quoniam manibus tractata figura
 In tenebris quadam, cognoscitur esse eadem, quæ
 Cernitur in luce, & claro candore: necesse est
 Consimili causa tactum, visumque moveri.
 Nunc igitur, si quadratum tentamus, & id nos
 Commovet in tenebris: in luci quæ poterit res
 Accidere ad speciem, quadrata nisi ejus imago?
 Esse in imaginibus quapropter causa videtur
 Cernendi, neque posse sine his res ulla videri.

Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra feruntur
 Undique, & in cunctas jaciuntur didita partes.
 Verum nos oculis quia solis cernere quimus,
 Propterea fit, uti, speciem quo vertimus, omnes
 Res ibi eam contra feriant forma, atque colore.
 Et quantum quæq; à nobis res absit, imago
 Efficit ut videamus, & interno scere curat.

Nam cum mittitur, exemplo procudit agitque
 Aëra, qui inter se cunque est, oculosque locatus
 Isque ita per nostras acies perlabitur omnis,
 Et quasi perterget pupillas, atque ita transit.
 Propterea fit, uti videamus quam procul absit
 Res quæque: & quanto plus aëris ante agitur,
 Et nostros oculos perterget longior aura:
 Tam procul esse magis res quæq; remota videtur,
 Scilicet hæc summe celeri ratione geruntur:
 Quale sit, ut videamus, & una quam procul absit.
 Illud in his rebus minime mirabile habendum est.

Cur ea, quæ feriant oculos simulacra, videri
 Singula cum nequeant, res ipsæ perspiciantur.
 Ventus enim quoque; paullatim cum verberat, & cum
 Acre ferit frigus, non primam quamque solemus
 Particulam venti sentire & frigoris ejus:
 Sed magis universum: fierique perinde videmus
 Corpore tum plagas in nostro, tanquam aliqua res
 Verberet, atque sui det sensum corporis, extra.
 Præterea lapidem digito cum tundimus, ipsum
 Tangimus extremum saxi, summumque colorem,
 Nec sentimus eum tactu: verum magis ipsam
 Duritiem penitus saxi sentimus in alto.

Nunc age, cur ultra speculum videatur imago,
 Percipe, nam certe penitus remota videtur:
 Quod genus illa, foris quæ vere transpiciantur,
 Ianna cum per se transpectum præbet apertum,
 Multa facitque foris ex ædibus ut videantur.
 Ipse etenim duplici, geminoque fit aere visus,
 Primus enim est, citra posteis qui cernitur aer:
 Inde fores ipsæ dextra lævaque sequuntur;
 Post extraria lux oculos perterget, & aer
 Alter, & illa, foris quæ vere transpiciuntur.
 Sic ubi se primum speculi projecit imago,
 Dum venit ad nostras acies, protrudit, agitque
 Aera, qui inter se cumque est, oculosque locatus:
 Et facit, ut prius hunc omnem sentire queamus,
 Quam speculum: sed ubi speculum quoque sensimus
 ipsum;

Continuo hæc in id, à nobis quæ fertur imago,
 Pervenit, & nostros oculos rejecta revisit,
 Atque alium præ se propellens aera voluit:
 Et facit, ut prius hunc, quam se, videamus: eoque
 Distare a speculo tantum remota videtur.
 Quare etiam atque etiam minime mirari est pars:
 Illis, qui reddunt speculorum ex æquore visum,
 Meritis binis quoniam res confit utraque.
 Nunc ea, quæ nobis membrorum dextera pars est,
 In speculis, fit uti læva videatur, eo quod,
 Planitiem ad speculi veniens cum offendit imago,
 Non convertitur incolumis: sed recta retrorsum
 Sic eliditur, ut si quis prius, arida quam sit,
 Cressam personam adlidat pilæve, trabive:
 Atque ea continuo rectam si fronte figuram
 Servet, & eam retro sese exprimat ipsa:
 Fiet, ut ante oculus fuerit qui dexter, hic idem
 Nunc sit lævus, & è lævo sit mutua dexter.

Fit quoque de speculo in speculum ut tradatur
imago:

Quinque etiam, sexve ut fieri simulacra fuerint.
Nam quaecumque retro parte interiore latebunt,
Inde tamen quamvis tortè, penitusque remota
Omnia, per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc speculis videantur in ædibus esse.
Vsq̃ue adeo e speculo in speculum tralucet imago,
Et cum læva data' sit, fit rursus ut dextera fiat:
Inde retrorsum reddit se, & convertit eodem.
Quinetiam quaecumque lauscula sunt speculorum
Ad simili lateris flexura prædita nostri:
Dextera ea propter nobis simulacra remittunt,
Aut quia de speculo in speculum transfertur imago,
Inde ad nos elisa bis advolat, aut etiam quod
Circumagitur, cum venit imago, propterea quod
Flexa figura docet speculi convertere ad nos.

Endogredi porro pariter simulacra, pedemque
Ponere nobiscum credas, gestumque imitari,
Propterea, quia de speculi qua parte recedas,
Continuo nequeunt illinc simulacra reverti:
Omnia quandoquidem cogit natura referri,
Ac refilire ab rebus ad æquos reddita flexus.

Splendida porro oculi fugitant, vitantq; tueri:
Sol etiam cæcat, contra si tendere pergas;
Propterea quia vis magna' sit ipsius, & alte
Aera per purum graviter simulacra feruntur,
Et feriunt oculos turbantia composituras.
Præterea splendor, quicumque' sit acer, adurit
Sæpe oculos, ideo quod semina possidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignunt insinuando.

Lurida præterea sunt, quaecumque tuentur
Arquati, quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt simulacris obvia rerum:
Multaque sunt oculis in eorum denique mista,
Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.

E tenebris autem, quæ sunt in luce, tuemur,
Propterea, quia cum propior caliginis aer
Ater inît oculos prior, & possedit apertos:
Insequitur candens confestim lucidus aer,
Qui quasi purgat eos: ac nigras discutit umbras
Aeris illius. nam multis partibus hic est
Mobilior, multisque minutior, & mage pollens,
Qui simul atque vias oculorum luce replevit
Atque patefecit, quas ante obsederat ater:
Continuo rerum simulacra ad aperta sequuntur:

Quæ sita sunt in luce, laceſſuntque ut videamus.
 Quod contra facere in tenebris è luce nequimus;
 Propterea, quia poſterior caliginis àër
 Craſſior inſequitur, qui cuncta foramina complet:
 Obſiditque vias oculorum, ne ſimulacra
 Poſſint ullarum rerum conjeſta moveri.

Quadrataſq; procul turreis cum cernimus urbis,
 Propterea fit, uti videantur sæpe rotundæ,
 Angulus obtuſus quia longe cernitur omnis,
 Sive etiam potius non cernitur, ac peritejus
 Plaga, nec ad noſtras acies perlabitur iſtus.
 Aëra per multum quia dum ſimulacra feruntur,
 Cogit hebeſcere eum crebris offeſibus àër:
 Hinc, ubi ſuffūgit ſenſum ſimul angulus omnis,
 Fit, quaſi tornata ut ſaxorum ſtructa ruantur:
 Non tamen ut coram quæ ſunt, vereque rotunda,
 Sed quaſi adumbratim paulum ſimulata videntur.

Vinbra videtur item nobis in ſole moveri,
 Et veſtigia noſtra ſequi, geſtumque imitari,
 Aera ſic credas privatum lumine poſſe
 Endogredi, motus hominum, geſtumq; ſequentem:
 (Nam nihil eſſe poſeſt aliud niſi lumine caſus)
 Aër id, quod nos umbram perhibere ſuëmus:
 Nimirum, quia terra locis ex ordine certis
 Lumine privatur ſolis, quacumque inanteis
 Officimus, repletur item, quod liquimus ejus:
 Propterea fit, uti videatur quæ fuit umbra
 Corporis, è regione eadem nos uſque ſecuta.
 Semper enim nova ſe radiorum lumina fundunt,
 Primaq; diſperunt, quaſi in ignem lana trahatur.
 Propterea facile & ſpoliatur lumine terra,
 Et repletur item, nigraſque ſibi abluit umbras:
 Nec tamen hic oculos falli concedimus huium.
 Nam quocumque loco ſit lux, atque umbra, tueri
 Illorum' it; eadem vero ſunt lumina, necne
 Umbraque, quæ ſit hîc, eadem num tranſeat illuc;
 An potius fiat paullo quod diximus ante:
 Hoc animi demum ratio diſcernere debet:
 Nec poſſunt oculi naturam noſcere rerum.
 Proinde animi vitium hoc oculis aſſingere noli.

Qua vehimur navi, fertur, cum ſtare videtur:
 Quæ manet in ſtatione, ea præter creditur ire:
 Et fugere ad puppim colles, campique videntur.
 Quos agimus præter navim, veliſque volamus.
 Sidera ceſſare ætheriis ad fixa cavernis
 Cuncta videntur, & adſiduo ſunt omnia motu:
 Quando.

87

Quandoquidem longos obitus exorta revisunt,
Cum permensa suo sunt coelum corpore claro,
Solque pari ratione manere & luna videtur
In statione, ea, quæ ferri res indicat ipsa.
Exstantesque procul medio de gurgite montes
Classibus inter quos liber patet exitus, iidem
Apparent: & longe divulsi licet, ingens
Insula conjunctis tamen ex his una videtur.
Atria versari, & circumcurfare columnæ
Usque adeo fit uti pueris videantur, ubi ipsi
Desierunt verti, vix ut jam credere possint,
Non supera sese ruere omnia tecta minari.
Iamq; rubrum tremulis jubar ignibus erigere alte
Cum cœpreat natura, supraque extollere montes:
Quos tibi tum supra sol monteis esse videtur,
Comminus ipse suo contingens fervidus igni,
Vix absunt nobis missus bis mille sagittæ,
Vix etiam cursus quingentos sæpe veruti:
Inter eos, solemque jacent immania ponti
Æquora, substrata ætheriis ingentibus oris:
Interjectaque sunt terrarum millia multa,
Quæ variæ retinent gentes, & sæcla ferarum.
At conlectus aquæ digitum non altior unum
Qui lapides inter sistit per strata viarum,
Despectum præbet sub terras impete tanto,
A terris quantum coeli patet altus hiatus:
Nubila dispicere, & coelum ut videare videre, &
Corpora mirandè sub terras abdita coeli.
Denique ubi in medio nobis equus acer obhæsit
Flumine, & in rapidas amnis dispeximus undas:
Stantis equi corpus transvorsum ferre videtur
Vis, & in adversum flumen contrudere raptim:
Et quocumque oculos trajecimus, omnia ferri,
Et fluere adsimili nobis ratione videntur.
Porricus æquali quamvis est denique ductu:
Stansque in perpetuum paribus suffulta columnis:
Longe tamen parte ab summa cum tota videtur,
Paulatim trahit angusti fastigia coni,
Tecta solo jungens, atque omnia dextera lævis,
Donec in obscurum coni conduxit acumen.
In pelago nauris, ex undis ortus, in undis
Sol fit uti videatur obire, & condere lumen:
Quippe ubi nil aliud nisi aquam, coelumq; tuentur,
Ne leviter credas labefactari undique sensus.
At maris ignaris, in portu clausa videntur
Navigia a plustris fractis, obnixæ undis.

Nam quæcumque supra rorem salis edita pars est
 Remorum, recta est, & recta superne gubernata
 Quæ demersa liquore obeunt, refracta videntur
 Omnia converti, sursumque supina reverti,
 Et reflexa prope in summo fluitare liquore.
 Raraque per coelum cum venti nubila portant
 Tempore nocturno: tum splendida signa videntur
 Labier adversum nimbos, atque ire superne
 Longe aliâ in partem, quam quo ratione feruntur,
 At si forte oculo manus uni subdita subter
 Pressit, cum quodam sensu sit, uti videantur
 Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo:
 Bina lucernarum florentia lumina flammis,
 Binaque per totas ædeis geminare supellex:
 Et duplices hominum facies, & corpora bina.
 Denique cum suavi devinxit membra sopore
 Somnus, & in summa corpus jacer omne quiete:
 Tunc vigilare tamen nobis, & membra movere
 Nostra videmur: & in noctis caligine cæca
 Cernere censemus solem, lumenque diurnum:
 Conclusoque loco, coelum, mare, flumina, monteis
 Mutare, & campos pedibus transire videmur,
 Et sonitus audire, (serena silentia noctis
 Vndique cum consent) & reddere dicta tacentes.
 Cetera de genere hoc mirando multa videmus:
 Quæ violare fidem quasi sensibus omnia quærunt:
 Nequidquam, quoniam pars horum maxima fallit
 Propter opinatus animi, quos addimus ipsi,
 Pro visis ut sint, quæ non sunt sensibus visa.
 Nam nihil egregius, quam res discernere apertas
 A dubiis, animus quas ab se protinus addit.

Denique nil sciri si quis putat, id quoque nescit
 An sciri possit, quod se nil scire faretur.
 Hunc igitur contra mittam contendere causam,
 Qui capite ipse suo instituit vestigia retro.
 Et tamen hoc quoque uti concedam scire: at id ipsum
 Quæram, cum in rebus veri nil viderit ante,
 Vnde sciat, quid sit scire, & nescire vicissim:
 Notitiam veri quæ res, falsique creatur:
 Et dubium certo quæ res differre probarit.
 Invenies primis ab sensibus esse creatam
 Notitiam veri, neque sensus posse refelli.
 Nam majore fide debet reperiri illud,
 Sponte sua veris quod possit vincere falsa.
 Quid majore fide porro; quam sensus haberi
 Debet? an ab sensu falso ratio orta, valebit

Dicere

Dicere eos contra, quæ tota ab sensibus orta' est,
 Qui nisi sint veri, ratio quoque falsa fit omnis?
 An poterunt oculos aures reprehendere? an aureis
 Tactus? an hunc porro tactum sapor arguet oris?
 An confutabunt nares, oculive revincent?
 Non (ut opinor) ita' est. nam seorsum cuiq; potestas
 Divisa' est: sua vis cuique' est: ideoque necesse' est,
 Quod molle, aut durum' est; gelidum, fervensve, se-
 orsum

Id molle, aut durum, gelidum, fervensve videri;
 Et seorsum varios rerum sentire colores,
 Et quæcumque coloribu' sunt conjuncta, necesse' est.
 Seorsus item sapor oris habet vim, seorsus odores
 Nascuntur, seorsum sonitus: ideoque necesse' est
 Non possint alios alii convincere sensus.
 Nec porro poterunt ipsi reprehendere sese:
 Æqua fides quoniam debet semper haberi.
 Proinde quod in quoq; ' est his visum tēpore verū' est,
 Et si non poterit ratio dissolvere causam,
 Cur ea, quæ fuerint juxtim quadrata, procul sint
 Visa rotunda: tamen præstat rationis egentem
 Reddere mendose causas utriusque figuræ,
 Quam manibus manifesta suis emittere quæque,
 Et violare fidem primam, & convellere tota
 Fundamenta, quibus nixatur vita, salusque:
 Non modo enim ratio ruat omnis; vita quoq; ipsa
 Concidat extemplo, nisi credere sensibus ausis:
 Præcipiteisque locos vitare, & cetera, quæ sint
 In genere hoc fugienda; sequi contraria quæ sint.
 Illa tibi est igitur verborum copia cassa
 Omnis, quæ contra sensus instructa, parata' est.
 Denique ut in fabrica, si prava' est regula prima,
 Normaue si fallax rectis regionibus exit:
 Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum:
 Omnia mendose fieri, atque obstipa necessum' est,
 Prava, cubantia, prona, supina, atq; absona recta,
 Iam ruere ut quædam videantur velle, quantque,
 Proditâ judiciis fallacibus omnia primis:
 Sic etiam ratio tibi rerum prava necesse' est,
 Falsaque fit, falsis quæcumque ab sensibus orta' est.
 Nunc alii sensus quo pacto quisque suam rem
 Sentiat, haudquaquam ratio scruposa relicta' est,
 Principio auditur sonus, & vox omnis, in aureis
 Insinuata suo pepulere ubi corpore sensum.
 Corpoream quoq; enim vocē constare fatendum' est,
 Et sonitum; quoniam possunt impellere sensus.

96
Præterradit enim vox fauceis sæpe, facitque
Asperiora foras gradiens arteria clamor.
Quippe per angustum turba maiore coorta
Ire foras ubi coeperunt primordia vocum:
Scilicet expletis quoque janua raditur oris
Rauca suis, & iter lædit, qua vox it in auras.
Haud igitur dubium est, quin voces, verbaque con-
stent.

Corporeis è principiis, ut lædere possint.
Nec te fallit item, quid corporis auferat, & quid
Detrahat ex hominum nervis, ac viribus ipsis
Perpetuus sermo nigraï noctis ad umbram,
Auroræ perductus ab exoriente nitore:
Præsertim si cum summo est clamore profusus.
Ergo corpoream vocem constare necesse est,
Multa loquens quoniam amittit de corpore partem:
Nec simili penetrant aureis primordia forma,
Cum tuba depresso graviter sub murmure mugit,
Aut reboant raucum retrocita cornua bombum,
Vallibus & cynci gelidis orti ex Heliconis,
Cum liquidam tollunt lugubri voce querelam.
Asperitas autem vocis fit ab asperitate
Principiorum, & item lævor lævore creatur.

Hæc igitur penitus voces cum corpore nostro
Exprimimus, rectoque foras emittimus ore,
Mobilis articulat verborum Dædala lingua,
Formaturaque labrorum pro parte figurat.
Atque ubi non longum spatium est, inde illa profecta
Perveniat vox quæque: necesse est verba quoque ipsa
Planè exaudiri, discernique articulatim.
Servat enim formaturam, servatque figuram.
At si interpositum spatium sit longius æquo:
Aera per multum confundi verba necesse est:
Et conturbari vocem, dum transvolat auras.
Ergo fit, sonitum ut possis sentire, neque hilum
Internoscere, verborum sententia quæ fit:
Usque adeo confusa venit vox, inque pedita.
Præterea edictum sæpe unum perciet aureis
Omnibus in populo missum præconis ab ore.
In multas igitur voces vox una repente
Diffugit, in privas quoniam se dividit aureis,
Obsignans formam verbis, clarumque sonorem.
At quæ pars vocum non aureis accidit ipsas,
Præterlata perit frustra diffusa per auras:
Pars solidis adlisa locis rejecta sonorem
Reddit, & interdum frustratur imagine verbi.

Quæ benè cùm videas, rationem reddere possis
 Tute tibi, atque aliis, quo pacto per loca sola,
 Saxa pares formas verborum ex ordine reddant,
 Palanteis comites cùm monteis inter opacos
 Quærimus, & magna dispersos voce clemus.
 Sex etiam, aut septem loca vidi reddere voces,
 Vnam cum jaceres: ita colles collibus ipsis
 Verba repulantes iterabant dicta referre.
 Hæc loca capripedes satyros, nymphasque tenere
 Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur;
 Quorum noctivago strepitu, ludoque jocanti
 Affirman volgo taciturna silentia rumpi:
 Chordarumque sonos fieri, dulcesque querelas,
 Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
 Et genus agricolûm latè sentiscere, cum Pan
 Pineæ semiferi capitis velamina quassans,
 Vnco sæpe labro calamos percurrit hiantes,
 Fittula silvestrem ne cesseret fundere musam. (tur,
 Cetera de genere hoc monstra, ac portenta loquuu-
 Ne loca deserta ab divinis quoque forte putentur,
 Sola tenere; ideo jactant miracula dictis,
 Aut aliqua ratione alia ducuntur: ut omne
 Humanum genus est avidum nimis auricularum.

Quod superest, non est mirandum, qua ratione
 Quæ loca per nequeunt oculi res cernere apertas,
 Hæc loca per voces veniant, aureisque lacessant.
 Conloquium clausis foribus quoque sæpe tenemus:
 Nimirum, quia vox per flexa foramina rerum
 Incolumis transire potest: simulacra renutant.
 Percinduntur enim, nisi recta foramina tranant,
 Qualia sunt vitri, species quæ transvolat omnis.

Præterea parteis in cunctas dividitur vox:
 Ex aliis aliæ quoniam gignuntur, ubi una
 Diffiluit semel in multas exorta, quasi ignis
 Sæpe solet scintilla suos se spargere in igneis.
 Ergo replentur loca vocibus, abdita retrò
 Omnia quæ circum fuerint sonituque cientur.
 At simulacra viis directis omnia tendunt,
 Ut sunt missa semel. quapropter cernere nemo
 Se supra potis est: at voces accipere extrâ.
 Et tamen ipsa quoq; hæc dum transit clausa viarû
 Vox, obtunditur, atque aureis confusa penetrat:
 Et sonitum potius, quam verba, audire videmur.

Hæc, queis sentimus succum, lingua atq; palatum,
 Musculum habent in se rationis, plusque operai.
 Principiò succum sentimus in ore, cibum cùm

Mandēdo exprimimus,ceu plenam spongiā aquā
 Si quis forte manu premere,exsiccareque cœpit.
 Inde, quod exprimimus, per caulas orane palatū
 Diditur,& raræ per plexa foramina linguæ.
 Hæc ubi lævia sunt manantis corpora succi:
 Suaviter attingunt,& suaviter omnia tractant
 Humida linguai circū sudantia templa.
 At contrā pungunt sensum,lacerantque coortā,
 Quanto quæque magis sunt asperitate repleta.
 Deinde voluptas est ē succo in fine palati:
 Cum vero deorsum per fauces præcipitavit,
 Nulla voluptas est,dum diditur omnis in artus.
 Nec refert quidquam, quo victu corpus alatur:
 Dummodò quod capias concoctum didere possis
 Artibus,& stomachi humectum servare tenorem.

Nunc aliis alius cur sit cibus,ut videamus,
 Expediam:quareve aliis quod triste,& amarum' sit
 Hoc tamen esse aliis possit prædulce videri.
 Tantaque in his rebus distantia,differitasque' sit:
 Ut quod aliis cibus est, aliis fiat acre venenum.
 Sæpe etenim serpens hominis contacta salivis
 Disperit,ac sese mandendo conficit ipsa.
 Præterea nobis veratrum' sit acre venenum:
 At capris adipēs,& coturnicibus auget.
 Ut, quibus id fiat rebus,cognoscere possis,
 Principio meminisse decet,quæ diximus ante,
 Semina multimodis in rebus mista teneri.
 Porro omnes,quæcumq; cibum capiunt animantes,
 Ut sunt dissimiles extrinsecus,& generatim
 Extima membrorum circumtextura coercet,
 Proinde & seminibus distant,variantq; figuris.
 Semina cum porro distent,differre necesse' sit
 Intervalla,viasque,foramina quæ perhibemus,
 Omnibus in membris,& in ore,ipsoque palato.
 Esse minora igitur quædam,majoraque debent,
 Esse triquetra aliis,aliis quadrata necesse' sit:
 Multa rotunda,modis multis multangula quædam.
 Namque figurarum ut ratio,motusque reposcunt,
 Proinde foraminibus debent differre figuræ,
 Et variare viæ,proinde ac textura coercet.
 Ergo ubi,quod suave' sit aliis, aliis fit amarum:
 Illis,queis suave' sit,levissima corpora debent
 Contrectabiliter caulas intrare palati.
 At contra,quibus est eadem res intus acerba,
 Aspera nimirum penetrant,hæmataque fanceis.
 Nunc facile ex his est rebus cognoscere quæque
 Quippe,

Quippe, ubi cui febris bili superante coorta' est,
Aut alia ratione aliqua' est vis excita morbi:
Perturbatur ibi totum jam corpus, & omnes
Commutantur ibi positurae principiorum:
Fit, prius ad sensum ut quæ corpora conveniebant,
Nunc non convenient, & cetera sint magis apta,
Quæ penetrata queunt sensum progignere acerbum,
Utraque enim sunt in mellis commista sapore,
Id quod jam superà tibi sæpe ostendimus ante.

Nunc age, quo pacto nareis adjectus odoris
Tangat, agam. Primum res multas esse necesse' est,
Vnde fluens volvat varius se fluctus odorum.
Nam fluere, & mitti volgd, spargique putandum' est.
Verum aliis alius magis est animantibus aptus,
Dissimileis propter formas: ideoque per auras
Mellis apes quamvis longè ducuntur odore,
Vulturique cadaveribus; tum fissa ferarum
Vngula quod tulerit gressum, promissa canum vis
Ducit: & humanum longè præsentit odorem
Romulidarum arcis servator candidus anser.
Sic aliis alius nidor datus, ad sua quemque
Pabula ducit, & à terro resilire veneno
Cogit, eoque modo servantur sæcla ferarum.
Hic odor ipse igitur, nareis quicumque laceffit,
Est, alic ut possit permitti longius alter.
Sed tamen haud quisquam tam longè fertur eorum,
Quàm sonitus, quàm vox, mitto jã dicere, quam res,
Quæ feriunt oculorum acies, visumque laceffunt.
Errabundus enim tardè venit, ac perit autè
Paullatim facilis distractus in aeris auras:
Ex alto primum quia vix emittitur ex re.
Nam penitus fluere, ac decedere rebus odorem
Significat, quod fracta magis redolere videntur
Omnia, quod contrita, quod igni concalecta.
Deinde videre licet majoribus esse creatum
Principiis voci, quoniam per saxea septa
Non penetrat, quã vox volgd, sonitusque feruntur.
Quare etiam quod olet, non tam facile esse videbis
Investigare in qua sit regione locatum.
Refrigescit enim cunctando plaga per auras:
Nec calida ad sensum decurrit nuntia rerum.
Errant sæpe canes itaque, & vestigia quærunt.

Nec tamen hoc solis in odoribus, atq; saporum
In genere' est; sed item species rerum, atque colores
Non ita conveniunt ad sensus omnibus omnes,
Vt non sint aliis quædam magis acria visui.

Quia

Quin etiam gallum noctem explodentibus aliis
Auroram clara consuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contra constare leones,
Inque tueri: ita continuo meminere fugai:
Nimirum, quia sunt gallorum in corpore quædam
Semina, quæ cum sunt oculis immissa leonum,
Pupillas interfodiunt, acremque dolorem
Præbent, ut nequeant contra durare feroces:
Cum tamen hæc nostras acies nil ledere possint,
Aut quia non penetrant, aut quod penetrantibus
Exitus ex oculis liber datur, in remeando (illis,
Lædere ne possint ex ulla lumina parte.

Nunc age, quæ moveant animum res, accipe, &
unde

Quæ veniunt, veniant in mentem, percipe paucis.
Principio hoc dico, rerum simulacra vagari
Multa modis multis in cunctas undique parteis
Tenuja, quæ facile inter se junguntur in auris,
Obvia cum veniunt, ut aranea, bracteæque auri.
Quippe etenim multo magis hæc sunt tenuja textus
Quàm quæ percutiunt oculos, visumque lacessunt:
Corporis hæc quoniam penetrant per rara, cunctq;
Tenuem animi naturam intus, sensurq; lacessunt.
Centavros itaque, & Scyllarum membra videmus,
Cerbereasque canum facies, simulacraque eorum,
Quorum morte obita tellus amplectitur ossa:
Omne genus quoniam passim simulacra feruntur;
Partim sponte sua quæ sunt aere in ipso,
Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt,
Et quæ consistunt ex horum facta figuris.
Nam certe ex vivo Centauri non fit imago:
Nulla fuit quoniam talis nature animai.
Verû ubi equi, atq; hominis casu concurrat imago,
Hærescit facile exemplo, quod diximus ante,
Propter subtilem naturam, & tenuia texta.
Cetera de genere hoc eadem ratione creantur:
Quæ cum mobiliter summa levitate feruntur,
Ut prius ostendi, facile uno commovet ictu
Quælibet una animum nobis subtilis imago.
Tenuis enim mens est, & mire mobilis ipsa. (sis,
Hæc fieri, ut memoro, facile hinc cognoscere pos-
Quatinus hoc simile est oculis, quod mente videmus;
Atque oculis simili fieri ratione necesse est.
Nunc igitur quoniam docui me forte leones
Cernere per simulacra, oculos quæcumq; lacessunt:
Scire licet mentem simili ratione moveri

Per

Et simulacra leonum, & cetera quæ videt æquè,
Nec minus atque oculi, nisi quod mage tenuia cer-
nit.

Nec ratione alia, cum somnus membra profudit,
Mens animi vigilat, nisi quod simulacra lacessunt,
Hæc eadem nostros animos, quæ, cum vigilamus:
Usque adeo, certe ut videamur cernere eum, quem
Reddita vitæ jam mors, & terra potita est.
Hoc ideo fieri cogit natura, quod omnes
Corporis effecti sensus per membra quiescunt,
Nec possunt falsum veris convincere rebus.
Præterea meminisse jacet, languetque sopore,
Nec dissentit, eum mortis, letique potitum
Iampridem, quem mens vivum se cernere credit.

Quod superest, non est mirum simulacra moveri,
Brachiaque in numerum jactare, & cetera membra.
Nam fit, ut in somnis facere hoc videatur imago.
Quippe ubi prima perit, alioque est altera nata
Endo statim, prior hæc gestum mutasse videtur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum est:
Multaque in his rebus quærentur, multaque nobis
Clarandum est, plane si res exponere avemus.

Quæritur imprimis, quare quod cuique libido
Venerit, extemplo mens cogitet ejus id ipsum.
Anne voluntatem nostram simulacra tuentur?
Et simulac volumus, nobis occurrit imago?
Si mare, si terram cordi est, si denique cœlum,
Conventus hominum, pompam, convivia, pugnas:
Omnia sub verbone creat natura, paratque,
Cum præsertim aliis eadem in regione, locoque
Longe dissimileis animus res cogitet omnis?
Quid porro in numerum procedere cum simulacra
Cernimus in somnis, & mollia membra movere,
Mollia mobiliter cum alternis brachia mittunt,
Et repetunt oculis gestum pede convenienti?
Scilicet arte inadent simulacra, & docta vagantur,
Nocturno facere ut possint in tempore ludos?
An magis illud erit verum, quia tempore in uno
Cum sentimus id, ut cum vox emittitur una,
Tempora multa latent, ratio quæ comperit esse;
Propterea fit, uti quovis in tempore quæque
Præstò sint simulacra locis, in queisque parata?
Tanta est mobilitas, & eorum copia tanta.
Et quia tenuia sunt, nisi se contendit acutè, (sunt
Cernere non potis est animus: proinde omnia, quæ
Præterea pereunt, nisi sic sese ipse paravit,
Ipse

Ipse parat sese porro, speratque futurum,
Vt videat, quod consequitur rem quamque: fit ergo
Nonne vides, oculos etiam cum tenuia quæ sint,
Cernere cæperunt, contendere se, atque parare,
Nec sine eo fieri posse, ut cernamus acute:
Et tamen in rebus quoque apertis noscere possis,
Si non advertas animum, proinde esse, quasi omni
Tempore semotæ fuerint, longeque remotæ.
Cur igitur mirum sit, animus si cetera perdit,
Præterquam quibus est in rebus deditus ipse?
Deinde adopinamur de signis maxima parvis:
Ac nos in fraudem induimus, frustramur & ipsi.
Fit quoque, ut interdum non suppeditetur imago
Ejusdem generis: sed foemina quæ fuit ante,
In manibus vir tum factus videatur adesse,
Aut alia ex alia facies, ætasque sequatur:
Quod ne miremur, sopor atque oblivia curant.
Illud in his rebus vitium vehementer, & illum
Effugere errorem, vitareque præmeditator,
Lumina ne facias oculorum clara creata,
Prospicere ut possimus, & ut proferre viai
Proceros passus; ideo fastigia posse
Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari:
Brachia tum porro validis ex apta laceratis
Esse, manusque datas utraque à parte ministras,
Vt facere ad vitam possimus, quæ foret usus.
Cetera de genere hoc inter quæcumque pretantur,
Omnia perversa præpostera sunt ratione:
Nil ideo quoniam natum sit in corpore, ut uti
Possemus: sed quod natum sit, id procreat usum,
Nec fuit ante videre oculorum lumina nata,
Nec dictis orare prius, quam lingua creata sit:
Sed potius longè linguæ præcessit origo
Sermonem: multoque creatæ sunt prius aures
Quam sonus est auditus: & omnia denique membra
Antè fuere, (ut opinor) eorum quàm foret usus
Haud igitur potuere utendi crescere causa.
At contra conferre manu certamina pugnae,
Et lacerare artus, fœdareque membra cruore,
Antè fuit multo, quàm lucida tela volarent,
Et vulnus vitare prius natura cœgit,
Quàm daret objectum parmae laeva per artem.
Scilicet & fessum corpus mandare quieti,
Multo antiquius est, quàm lecti mollia strata:
Et sedare sitim prius est, quàm pocula nata.
Hac igitur possunt utendi condita causa

dier, ex usu quæ sunt, vitæque reperta.

Illa quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa
Nata, dedere suæ post notitiam utilitatis.

Quo genere imprimis sensus, & membra videmus.

Quare etiam atq; etiam procul est, ut credere possis
Vtilitatis ob officium potuisse creari.

Illud item non est mirandum, corporis ipsa

Quod natura cibum quærit cujusque animantis.

Quippe etenim fluere, atq; recedere corpora rebus

Multa modis multis, docui: sed plurima debent

Ex animalibus iis, quæ sunt exercita motu:

Multaque per sudorem ex alto pressa feruntur:

Multa per os exhalantur, cum languida anhelant.

His igitur rebus rarefcit corpus, & omnis

Subruitur natura: dolor quam consequitur rem,

Propterea capitur cibus, ut suffulciat artus:

Et recreet vireis interdatus, atque patentem

Per membra ac venas ut amorem obturet edendi,

Humor item discedit in omnia quæ loca cumque

Poscut humorem: glomerataque multa vaporis

Corpora, quæ stomacho præbent inceudia nostro,

Dissipat adveniens liquor, ac restinguit, ut ignem,

Vrere ne possit calor amplius aridus artus.

Sic igitur tibi anhela sitis de corpore nostro

Abluitur, sic expletur jejuna cupido.

Nunc, quæ fiat, uti passus proferre queamus,

Cum volumus, varieq; datum sit membra movere;

Et quæ res tantum hoc oneris protrudere nostri

Corporis insuerit, dicam: tu percipe dicta.

Dico animo nostro primùm simulacra meandi

Accidere, atque animum pulsare, ut diximus antè,

Inde voluntas fit. neque enim facere incipit ullam

Rem quisquâ, quam mens providit, quid velit, antè.

At, quod providet, illius rei constat imago.

Ergo animus cum sese ita commovet, ut velit ire

Inque gredi: ferit exemplò, quæ in corpore toto

Per membra, atque artus, animæ diffusa vis est:

Et facile est factu, quoniam conjuncta tenetur.

Inde ea proporrò corpus ferit: atque ita tota

Paullatim moles protruditur atque movetur.

Præterea tum rarefcit quoque corpus: & aër,

Scilicet ut debet, qui semper mobilis extat.

Per patefacta venit, penetratque foramina largus,

Et dispergitur ad parteis ita quasque minutas

Corporis. hinc igitur rebus fit utrimque duabus,

Corpus uti, ut navis velis, ventoque, feratur.

98
Nec tamen illud in his rebus mirabile constat,
Tantula quod tantum corpus corpuscula possunt
Contorquere, & onus totum convertere nostrum.
Quippe etenim ventus subtili corpore tenuis
Trudit agens magnam magno molimine navim:
Et manus una regit quantovis impete euntem;
Atque gubernaculum contorquet quolibet unum:
Multaq; per trochleas, & tympana pondere magno
Commover, atque levi sustollit machina visum.

Nunc quibus ille modis somnus per membra
quietem

Inrigit, atque animi curas è pectore solvat:
Suavidicis potius quàm multis versibus edam:
Parvus ut est cynci melior canor ille, gruum quàm
Clamor in ætheriis dispersus nubibus Austri.
Tu mihi da tenuis aureis, animumque sagacem:
Ne fieri negites, quæ dicam, posse; retroque
Vera repulsanti discedas pectore dicta:
Tutemet in culpa cum sis, ne cernere possis.
Principio somnus fit, ubi est distracta per artus
Vis animæ, partimque foras ejecta recessit,
Et partim contrusa magis concessit in altum.
Dissolvuntur enim tum demum membra fluuntque.
Nam dubium non est, animam quin opera sit
Sensus hic in nobis: quem cum sopor impedit esse,
Tum nobis animam perturbatam esse putandum est:
Ejectamque foras; non omnem; namque jaceret
Æterno corpus perfusum frigore leti:
Quippe ubi nulla latens animam pars remaneret
In membris, cinere ut multa latet obrutus ignis:
Vnde reconstitui sensus per membra repente
Possit, ut ex igni cæco consurgere flamma.

Sed quibus hæc rebus novitas confietur: & unde
Perturbari anima, & corpus languescere possit,
Expediam: tu fac ne ventis verba profundam.
Principio externa corpus de parte necessum est,
Aëriis quoniam vicinum tangitur auris,
Tundier, atque ejus crebro pulsariet ictu.
Proptereaque ferè res omnes, aut corio sunt,
Aut seta, aut conchis, aut callo, aut cortice testæ.
Interiorem etiam partem spirantibus aër
Verberat, hic idem cum ducitur, atque reflatur.
Quare utrimque secus cum corpus vapulet: & cum
Perveniant plagæ per parva foramina nobis
Corporis ad primas partes, elementaque prima:
Fit quasi paulatim nobis per membra ruina.

Conturbantur enim posituræ principiorum
 Corporis, atque animi sic, ut pars inde animam
 Ejiciatur, & introrsum pars abdita cedat :
 Pars etiam distracta per artus, non queat esse
 Conjuncta inter se, nec motu mutua fungi.
 Inter enim seipit coitus natura, viasque :
 Ergo sensus abit mutatis motibus aliè.
 Et quoniam non est, quasi quod suffulciat artus :
 Debile fit corpus, languescunt omnia membra :
 Brachia, palpebræque cadunt, poplitesque pro-
 cumbunt.

Deinde cibum sequitur somnus : quia, quæ facit aër,
 Hæc eadem cibus in venas dum diditur omneis,
 Efficit : & multo sopor ille gravissimus extat,
 Quem satur, aut lassus capias : quia plurima tui se
 Corpora conturbant magno confusa labore.
 Fit ratione eadem conjectus porro animam
 Altior, atque foras ejectus largior ejus,
 Et divisiore inter se, ac distractiore intus.

Et cui quisque fere studio devinctus adhæret,
 Aut quibus in rebus multum sumus ante morati,
 Atque in qua ratione fuit contenta magis mens :
 In somnis eadem plerumque videmur obire :
 Causidici causas agere, & componere leges :
 Endooperatores pugnare, ac prælia obire :
 Nautæ contractum cum ventis cernere bellum :
 Nos agere hoc autem, & naturam quærere rerum
 Semper, & inventam patriis exponere chartis.
 Cætera sic studia, atque artes plerumque videntur
 In somnis animos hominum frustrata tenere.
 Et quicumque dies multos ex ordine ludis
 Assiduas dederunt operas ; plerumque videmus,
 Cum jam destiterunt ea sensibus usurpare ;
 At reliquas tamen esse vias in mente parenteis,
 Qua possint eadem rerum simulacra venire.
 Per multos itaque illa dies eadem obversantur
 Ante oculos, etiam vigilantes ut videantur
 Cernere saltanteis, & mollia membra moventeis,
 Et citharæ liquidum carmen, chordasq; loquenteis
 Auribus accipere, & consellum cernere eundem,
 Scenarumque simul varios splendere decores :
 Usque adeo magni refert studium, atque voluntas,
 Et quibus in rebus consueverint esse operati
 Non homines solum, sed verò animalia cuncta.
 Quippe videbis equos forteis, cum membra jace-
 bunt,

0241043
In somnis sudare tamen, spirareque sæpe,
Et quasi de palmis summas contendere vireis:
Tunc quasi carceribus patefactis sæpe quiete:
Venantumque canes in molli sæpe quiete
Iactant crura tamen subito, vocesque repente
Mittunt, & crebras redducunt naribus auras,
Ut vestigia si teneant inventa ferarum:
Expergefactique sequuntur inania sæpe
Cervorum simulacra, fugæ quasi dedita cernant:
Donec discussis redeant erroribus ad se.
At consueva domi catulorum blanda propago
Degere, sæpe levem ex oculis, volucremque sopore,

ren
Discutere, & corpus de terra conripere instant.
Proinde quasi, ignotas facies, atque ora ruantur.
Et quàm quæque magis sunt aspera seminiorum,
Tam magis in somnis eadem sævire necessum est.
At variæ fugiunt volucres, pinnisque repente
Sollicitant divûm nocturno tempore lucos,
Accipitres somno in leni si proelia, pugnasque
Edere sunt perfectantes, visæque volantes.
Porro hominum mentes magis quæ moribus e-

dunt!
Magna etenim sæpe in somnis, faciuntq; geruntq;
Reges expugnant, capiuntur, prælia miscant:
Tollunt clamores, quasi si jugulentur ibidem:
Multi depugnant, gemitusque doloribus edunt:
Et quasi pantheræ morfu, sævive lecnis
Mandantur, magnis clamoribus omnia complent.
Multi de magnis per somnum rebus loquuntur:
Indicioque sui facti per sæpe fuere.
Multi mortem obeunt, multi de montibus altis
Se quasi præcipitent ad terram corpore toto,
Exterrentur, & ex somno quasi mentibus capti
Vix ad se redeunt per moti corporis æstus.
Flumen item sitiens, aut fontem propter amœnum
Adsidet: & totum prope faucibus occupat amnem,
Pueri sæpe lacum propter, se, ac dolia curta
Somno devincti credunt extollere vestem:
Totius humorem saccatum ut corpori fundant:
Cum Babylonica magnifico splendore rigantur.
Tum quibus ætatis freta primitus insinuantur,
Semen ubi ipsa dies membris matura creavit,
Conveniunt simulacra foris e corpore quoique
Nuntia præclari vultus, pulchrique coloris:
Qui ciet iuritaus loca turgida semine multo:

Vt

Vt quasi transactis sæpe omnibu' rebu' profundant
Seminis ingenteis fluctus, vestemque cruentent.
Sollicitatur id in nobis, quod diximus ante,
Semen, adulta ætas cum primùm roborat artus.
Namque alias aliud res commover, atque laceffit.
Ex homine humanum semen ciet una hominis vis:
Quòd simulatque suis ejectum sedibus exit
Per membra, atque artus decedit corpore toto
In loca conveniens nervorum certa, cietque
Continuò parteis genitales corporis ipsas.
Irritata tument loca semine: fitque voluntas
Ejicere id, quò se contendit dira libido:
Idque petit corpus inens, unde' est saucia amore.
Namque omnes plerumque cadunt in volnus, &
illam

Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu,
Et si comminus est, hostem ruber occupat humor.
Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,
Sive puer membris muliebribus hunc jaculatur:
Seu mulier toto jactans è corpore amorem,
Vnde feritur, eò tendit, gestitque coire,
Et jacere humorem in corpus de corpore ductum.
Namque voluptatem præfagit multa cupido.
Hæc Venus est nobis: hinc autem' est nomen amoris:
Hinc illa primùm Veneris dulcedinis in cor
Stillavit gutta, & successit frigida cura.
Nam si abest quod ames, præsto simulacra tamen
sunt

Illius, & nomen dulce obversatur ad aureis.

Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris
Abstergere sibi, atque aliò convertere mentem,
Et jacere humorem conlectum in corpora quæque:
Nec retinere semel conceptum unius amore,
Et servare sibi curam certumque dolorem.
Vlcus enim vivescit, & iuveterascit alendo,
Inque dies gliscit furor, atque ærumna gravescit,
Si non prima novis conturbes volnera plagis,
Volvagaque vagus Venere ante recentia cures,
Aut aliò possis animi traducere motus.

Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem:
Sed potius, quæ sunt sine poena, commoda sumit,
Nam certa, & pura' est sanis magis inde voluptas,
Quam miseris. etenim potiundi tempore in ipso
Fluctua tincertis erroribus ardor amantum,
Nec constat quid primùm oculis, manibusq; fruantur.
Quod petiere, premunt arctè, faciuntque dolorem

Corporis, & denteis inlidunt sæpe labellis,
Osculaque adfigunt, quia non est pura voluptas :
Et stimuli subsunt, qui intligant lædere id ipsum,
Quocumque' est, rabies unde illæ germina surgunt.
Sed leviter poenas frangit Venus inter amorem,
Blandaue refrenat morsus admista voluptas.
Namque in eo spes est, unde' est ardoris origo,
Restingui quoq; posse ab eodē corpore flammam,
Quod fieri contrā corā natura repugnat :
Vnaque res hæc est, cuius quā plura habemus,
Tam magis ardescit dira cuppedine pectus.
Nam cibus, atque humor membris adsumitur intus;
Quæ quoniam certas possunt obsidere parteis,
Hoc facilè expletur laticum, frugumque cupido.
Ex hominis verd facie, pulcroque colore,
Nil datur in corpus præter simulacra fruendum
Tenuia, quæ vento spes caprat sæpe misella.
Vt bibere in somnis sitiens cum quærit, & humor
Non datur, ardorē in membris qui ltinguere possit.
Sed laticum simulacra petit, frustraue laborat :
In medioque sitit torrenti flumine potans.
Sic in amore Venus simulacris ludit amanteis :
Nec satiare queunt spectando corpora corā :
Nec manibus quidquam teneris abradere membris
Possunt, errantes incerti corpore toto.
Denique cum membris coulatis flore fruuntur
Ætatis : dū jam præfagit gaudia corpus,
Atque in eo' est Venus, ut muliebria conferat arva ;
Adfigunt avidè corpus, junguntque salivas
Oris, & inspirant pressantes dentibus ora :
Nequidquam, quoniā nihil inde abradere possunt,
Nec penetrare, & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum hoc velle, & certare videtur;
Vtique adeo cupidè Veneris compagibus hærent,
Membra voluptatis dum vi labefacta liquefcunt.
Tandem ubi se erupit nervis conlecta cupido :
Parva fit ardoris violenti pausa parumper :
Inde redit rabies eadem, & furor ille revisit,
Cum sibi, quod cupiant ipsi, contingere quærunt,
Nec reperire, malū id possunt quæ machina viuat;
Vsq; adeo incerti tabescunt volnere cæco.
Adde quod absumunt vireis, pereuntque labore ;
Adde quod alterius sub nutu degitur ætas,
Labitur interea res, & vadimonia fiunt :
Languent officia, atque ægrotat fama vacillans;
Vuguenta, & pulchra in pedibus Sicyonja rident

Scili-

Scilicet, & grandes viridi cum luce smaragdi
 Auro includuntur, teriturque Thalassina vestis
 Adfiduè, & Veneris sudorem exercita potat :
 Et bene parva patrum sunt anademata, mirrae :
 Interdum in pallam, Melitensia, Cique vertunt,
 Eximia veste, & victu convivia, ludi,
 Pocula crebra, unguenta, coronæ, festa parantur,
 Nequidquam : quoniam medio de fonte lepôrum
 Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat :
 Aut quod conscius ipse animus se forte remordet,
 Desidiosè agere ætatem, lustrisque perire :
 Aut quod in ambiguo verbum jaculata reliquit,
 Quod cupido adfixum cordi vivescit, ut ignis :
 Aut nimium jactare oculos, aliumve tueri
 Quod putat, in voltuque videt vestigia risus.

Atque in amore mala hæc proprio, summèque
 secundo

Inveniuntur : in adverso vero, atque inopi sunt,
 Prendere quæ possis oculorum lumine aperto
 Innumerabilia : ut melius vigilare sit ante,
 Qua docui ratione, cavereque, ne iuliciaris.
 Nam vitare, plagas in amoris ne laciamur,
 Non ita difficile est, quàm captum reibus ipsis
 Exire, & validos Veneris perumpere nodos.
 Et tamen implicitus quoque possis, inque peditus
 Effugere infestum, nisi tute tibi obvius obstes;
 Et prætermittas animi vitia omnia primum,
 Tum quæ corpori sunt ejus, quam percupis, ac vis.
 Nam hoc faciunt homines plerumque cupidine
 cæci,

Et tribuunt ea, quæ non sunt his commoda verè.
 Multimodis igitur pravas, turpeisque videmus
 Esse in deliciis, summoque in honore vigere.
 Atque alios alii inrident, Veneremque suadent
 Ut placent, quoniam foedo adfliscantur amore :
 Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe.
 Nigra *μελίχροος* est : immunda, & foetida, *ἡ
 κοσμη*.

Cæcia, *παλλάδιον* : nervosa, & lignea, *δορκάς* :
 Parvula, pumilio, *χαρίτων μία*, tota merum sal:
 Magna, atque immanis, *κατάπληξις*, plenaque
 honoris :
 Balba, loqui non quit, *τραυλίζει* : muta, pudens
 est.

At flagrans, odiosa, loquacula, λαμπάδιον fit:
 Ιαχὺν ἐρωμένιον tum fit, cum vivere non quit
 Præmacie: ἐκδινὴ vero est, jam mortua tussi.
 At gemina & mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho:
 Simula, σιλύνη ac satura'lt: labiosa, φίλημα.
 Cætera de genere hoc longum'lt, si dicere coner.
 Sed tamen esto jam quantovis oris honore,
 Cui Veneris membris vis omnibus exoriat:ur:
 Nempe aliæ quoque sunt, nempe hac sine viximus
 ante:

Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi,
 Et miseram tetris se suffit odoribus ipsa:

Quam famulæ longè fugitant, furimq; cachinnāt.

At lacrymans exclusus amator limina sæpe
 Floribus & fertis operit, posteisque superbos
 Vnguit amaracino, & foribus miser oscula figit.
 Quem si jam admissum, venientem offenderit aura
 Vna modo, causas abeundi quærat honestas:
 Et meditata diu cadat aliè sumta querela:
 Stultitiæque ibi se damnet: tribuisse quodd illi
 Plus videat, quàm mortali concedere par est.
 Nec Veneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ
 Omnia summo opere hos vitæ postscenia celant,
 Quos retinere volunt, adstrictosque esse in amore:
 Nequicquam; quoniã tu animo tamen omnia possis
 Protrahere in lucem, atque omneis anquirere nîsus.
 Et si bello animo'lt, & non odiosa vicissim,
 Prætermittet te humanis concedere rebus.

Nec mulier semper ficto suspirat amore,
 Quæ complexa viri corpus cum corpore jungit,
 Et tenet adsuctis humectans oscula labris.
 Nam facit ex animo sæpe, & communia quærens
 Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris.
 Nec ratione alia volucres, armenta, feræque,
 Et pecudes, & equæ maribus subsidere possent,
 Si non ipsa quodd illorum subat, ardet abundans
 Natura, & Venerem salientum læta retractat.
 Nonne vides, etiam quos mutua sæpe voluptas
 Vinxit, ut in vinclis communibus excrucientur?
 In triviis quam sæpe canes discedere aventes,
 Diversi cupidè summis ex viribu' tendunt:
 Cùm interea validis Veneris compagibus hærent!
 Quod facerent nunquã, nisi mutua gaudia nollent
 Quæ lacere in fraudem possent, victosque tenere.

Quare

Quare etiam atque etiam, ut dico, est communis voluptas.

Et commiscendo cum semen forte virile
 Fœmina commulsi subita vi, conripuitque:
 Tum similes matrum materno semine fiunt,
 Ut patribus patrio: sed quos utriusque figuræ
 Esse vides juxtim miscenteis volta parentum,
 Corpore de patrio: & materno sanguine crescunt:
 Semina cum Veneris stimulis excita per artus
 Obvia confligit conspirans mutuus ardor,
 Et neque utrum superavit eorum, nec superatum est.
 Fit quoque, interdum similes existere avorum
 Possint, & referant proavorum sæpe figuras,
 Propterea, quia multa modis primordia multis
 Mista suo celant in corpore sæpe parentes,
 Quæ patribus patres tradunt à stirpe profecta;
 Inde Venus varia producit sorte figuras:
 Majorumque refert voltus, vocesque, comasque:
 Quandoquidem nihilo minus hæc de semine certo
 Fiunt, quàm facies, & corpora, membraque nobis,
 Et muliebre oritur patrio de semine sæclum:
 Maternoque mares existunt corpore creti.
 Semper enim partus duplici de semine constat:
 Atque utri simile est magis id, quodcumque creatur,
 Ejus habet plus parte æqua, quod cernere possis:
 Sive virum suboles, sive est muliebris origo.

Nec divina satum genitalem numina cuiquam
 Abstergeant, pater à natis ne dulcibus umquam
 Appelletur, & ut sterili Venere exigat ævum:
 Quod plerique putant, & multo sanguine masti
 Conspergunt aras, adolentque altaria donis,
 Ut gravidas reddant uxores semine largo.
 Nequidquam divum numen, forteisque fatigant.
 Nam steriles nimium crasso sunt semine partim:
 Et liquido præter justum, tenuique vicissim.
 Tenue, locis quia non potis est adfigere adhæsum,
 Liquitur extemplò, & revocatum cedit ab ortu;
 Crassius hoc porro, quoniam concretius æquo
 Mittitur, aut non tam prolixo provolat ictu:
 Aut penetrare locos æquè nequit: aut penetratum
 Ægre admiscetur muliebri semine semen.

Nam multum harmoniæ Veneris differre videntur:

Atque alias alii complent magis: ex aliisque
 Suscipiunt aliæ pondus magis, inque gravescunt.
 Et multæ steriles Hymenæis ante fuerunt

0241043
Vxores parere : inventa'it illis quoque compar
Natura, ut possent natis munire senectam:
Vsq; adeo magni refert, ut semina possint
Seminibus commisceri genitaliter apta,
Crassaque conveniant liquidis, & liquida crassis,
Quæ cui juncta viro sit foemina per Veneris res.
Atque adeo refert, quo victu vita colatur:
Namque aliis rebus concrescunt semina membris;
Atque aliis extenuantur, taber.que vicissim:
Et quibus ipsa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni refert. nam more ferarum,
Quadrupedumque magis ritu, plerumque putantur
Concipere uxores : quia sic loca sumere possunt
Pectoribus positis, sublati semina lumbis.
Nec molles opu' sunt motus uxoribus hilum.
Nam mulier prohibet se concipere, atque repugnat,
Cluvibus ipsa viri Venerem si læta retrahet:
Atque exollato ciet omni pectore fluxus.
Eicit enim sulci recta regione, viaque
Vomerem, atque locis avertit seminis ictum:
Idque sua causa consueverunt scorta moveri:
Ne complerentur crebro, gravidæque jacèrent;
Et simul ipsa viris Venus ut concinnior esset:
Conjugibus quod nil nostris opus esse videtur.
Nec divinitus interdum, Venerisque sagittis,
Deteriore fit ut forma muliercula ametur.
Nam facit ipsa suis interdum foemina factis,
Morigerisque modis, & mundo corpori' cultu,
Vt facile inluescat secum vir degere vitam.
Quod superest, consuetudo concinnat amorem.
Nam leviter quamvis, quod crebro ruiditur ictu
Vincitur in longo spatio tamen, atque labascit.
Nonne vides etiam guttas in saxa cadentis
Humoris longo in spatio pertundere saxa?

T. LUCRETII

C A R I

De RERVM NATVRA

LIBER QVINTVS.

QVIS potis est dignum pollenti pectore carmen
Condere pro rerum maiestate, hisq; repertis?
Quisve valet tantum verbis, ut fingere laudes
Pro meritis ejus possit, quia talia nobis
Pectore parva suo, quæsitæque præmia liquit?
Nemo, ut opinor, erit mortali corpore cretus.
Nam si ut ipsa petit maiestas cognita rerum,
Dicendum est: Deus ille fuit, Deus, inclyte Memmi,
Qui princeps vitæ rationem invenit eam, quæ
Nunc appellatur sapientia, quique per artem
Fluctibus è tantis vitam, tantisque tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locavit.
Confer enim divina aliorum antiqua reperta:
Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse:
Cum tamen his posset sine rebus vita manere,
Vt fama est, aliquas etiam nunc vivere gentes,
At bene non poterat sine puro pectore vivi:
Quo magis hic merito nobis Deus esse videtur:
Ex quo nunc etiam per magnas didita gentes
Dulcia permulcent animos solatia vitæ.
Herculis antistare autem si facta putabis,
Longius à vera multo ratione ferere.
Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obellet, & horrens Arcadius sus?
Denique quid Cretæ taurus, Lernæaque pestis
Hydra venenatis posset vallata colubris?
Quidve tripectora tergemini vis Geryonæ;
Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen, Bistoniasque plagas, atque Iliada pro-
pter,
Tantopere officerent nobis: unciisque timendæ
Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
Aureaque Hesperidum serpens fulgentia mala,
Asper

Asper, acerba tuens, immani corpore serpens,
 Arboris amplexus stirpem, quid denique obellet,
 Propter Atlanteum litus, pelagoque severa,
 Quo neque noster adit quisquam, neque Barbarus
 audet?

Cætera de genere hoc quæ sunt portenta peremta,
 Si non victa forent, quid tandem viua nocerent?
 Nil, ut opinor: ita ad satietatem terra ferarum
 Nunc etiam scatet, & trepido terrore repleta'it
 Per nemora ac monteis magnos, silvasque profun-
 das:

Quæ loca vitandi plerumque'it nostra potestas.
 At nisi purgatum'it pectus: quæ proelia nobis
 Atque pericula est ingratis insinuandum!
 Quantæ conscindunt hominem cuppedinis acres
 Sollicitum curæ, quantique perinde timores!
 Quidve superbia, spurcities, petulantia, quantas
 Efficiunt cladeis! quid luxus, desidiesque!
 Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animoque
 Expulerit dictis, non armis: nonne decebit
 Hunc hominem numero divûm dignarier esse?
 Cum bene præsertim multa, ac divinitus ipsis
 Immortalibu de divis dare dicta fuerit:

Atque omnem rerum naturam pandere dictis.
 Cujus ego ingressus vestigia, nunc rationes
 Persequor, ac doceo dictis, quo quæque creata
 Foedere sint, in eo quàm sit durare necessum,
 Nec validas ævi valeant rescindere leges:

Quo genere imprimis animi natura reperta'it
 Nativo primùm consistere corpore creta;
 Nec posse incolumis magnum durare per ævum:
 Sed simulacra solere in somnis fallere mentem:
 Cernere cum videamur eum, quem vita reliquit.
 Quod superest, nunc huc rationis detulit ordo,
 Ut mihi mortali consistere corpore mundum,
 Nativumque simul ratio reddunda sit esse:

Et quibus ille modis congressus materiai
 Fundarit terram, cœlum, mare, sidera, solem,
 Lunaique globum: tum quæ tellure animantes
 Extiterint: & quæ nullo sint tempore natae:

Quove modo genus humanum variante loquela
 Coeperit inter se vesci per nomina rerum:

Et quibus ille modis divûm metus insinuarit
 Pectora, terrarum qui in orbi sancta tuetur
 Fana, lacus, lucos, aras, simulacraque divûm.

Præterea solis cursus lunæque meatus

lacus,
 erea sol.

Expe-

1043 L I B E R IV. 107
Fata, qua vi flectat natura gubernans:
Ne forte hinc inter cœlum terramque reamur
Libera sponte sua cursus lustrare perenneis,
Morigera ad fruges augendas, atque animanteis:
Neve aliqua divum volvi ratione putemus.
Nam bene qui didicere deos securum agere ævum,
Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,
Quæ supera caput ætheriis cernuntur in oris,
Rursus in antiquas referuntur religiones,
Et dominos acreis adsciscunt, omnia posse,
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
Quid nequeat: finita potestas denique cuique
Quanam sit ratione, atque altè terminus hærens.
Quod superest, ne te promissis plura moremur:
Principid, maria ac terras cœlumque tuere:
Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi:
Treis species tam dissimileis, tria talia texta,
Vna dies dabit exitio: multosque per annos
Sustentata ruet moles, & machina mundi.
Nec me animi fallit, quam res nova, miraq; menti
Accidat, exitium cœli terræque futurum:
Et quàm difficile id mihi sit pervincere dictis:
Ut fit, ubi insolitam rem adportes auribus ante,
Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu,
Nec jacere endo manus, via quâ munita fidei
Proxima fert humanum in pectus, templaque men-
tis.

Sed tamen effabor: dictis dabit ipsa fidem res
Forſitan, & graviter terrarum motibus ortis
Omnia conquassari in parvo tempore cernes:
Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans:
Et ratio potiùs, quàm res persuadeat ipsa,
Succidere horrifono posse omnia victa fragore.
Quâ priùs aggrediar quàm de re fundere fata
Sanctius, & multo certa ratione magis, quàm
Pythia, quæ tripode è Phœbi, lauroque profatur,
Multa tibi expediam doctis solatia dictis,
Religione refrenatus ne forte rearis
Terras, & solem, & cœlum, mare, sidera, lunam
Corpore divino debere æterna meare:
Proptereaque putes ritu par esse gigantum,
Pendere eos poenas immani pro scelere omneis,
Qui ratione sua disturbent mœnia mundi,
Præclarumque velint cœli restinguere solem,
Immortalia mortali sermone notantes;

Quæ

Quæ procul usque adeo divino ab numine distent,
Inque deum numero sic sint indigna videri,
Notitiam potius præbere ut posse purentur,
Quid sit vitali motu, sensuque remotum.
Quippe etenim non est cum quovis corpore ut esse
Posse animi natura putetur, consiliumque:
Sicut in æthere non arbor, non æquore falso
Nubes esse queunt, neque pisces vivere in arvis,
Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse.
Certum, ac dispositum est, ubi quidquid crescat & insit:
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola, neque à nervis, & sanguine longiter esse.
Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi vis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
Posset, & innasci quavis in parte soleret:
Tandem in eodem homine, atque in eodem vase
maeretur.

Quod quoniã nostro quoque; constat corpore certum;
Dispositumque videtur, ubi esse & crescere possit
Seorsum anima, atque animus: tanto magis insitandum,

Totum posse extra corpus, formamque animalem
Putribus in glebis terrarum, aut solis in igni,
Aut in aqua durare, aut altis ætheris oris.
Haud igitur constant divino prædita sensu,
Quandoquidem nequeunt vitaliter esse animata.
Illud item non est, ut possis credere, sedes
Esse Deum sanctas in mundi partibus ullis.
Tenuis enim natura Deum, longèque remota
Sensibus à nostris, animi vix mente videtur.
Quæ quoniam manuum tactum suffugit & ictum,
Tactile nil nobis quod sit, contingere debet.
Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipsum.
Quare etiam sedes quoque nostris sedibus esse
Dissimiles debent, tenues de corpore eorum:
Quæ tibi posterius largo sermone probabo.
Dicere porro hominum causa voluisse parare
Præclaram mundi naturam, proptereaque
Id laudabile opus divum laudare decere,
Æternumque putare, atque immortale futurum;
Nec fas esse, Deum quod sit ratione vetusta
Gentibus humanis fundatum perpetuo ævo,
Sollicitare suis ullum de sedibus unquam,
Nec verbis vexare, & ab imo evertere summam;
Cætera de genere hoc adtingere, & addere Memmi,
Desipere est. quid enim immortalibus, atque beatis

Natura nostra queat largiri emolumentum,
 Ut nostra quidquam causa gerere adgrediantur?
 Quidve novi potuit tanto post ante quietos
 Indicere, ut cuperent vitam mutare priorem?
 Nam gaudere novis rebus debere videtur,
 Cui veteres obsunt: sed, cui nil accidit ægri,
 Tempore in antea cū pulchrè degeret ævum,
 Quid potuit novitatis amorem accendere tali?
 An credo in tenebris vita, ac mærore jacebat,
 Donec diluxit rerum genitalis origo?
 Quidve mali fueret nobis non esse creatis?
 Natus enim debet quicumque est velle manere
 In vita, donec retinebit blanda voluptas:
 Qui numquam verò vitæ gustavit amorem,
 Nec fuit in numero, quid obest non esse creatum?
 Exemplum porro giguundis rebus, & ipsa
 Notities hominum, divis unde insita primum?
 Quid vellent facere ut scirent, animoque viderent?
 Quove modo est umquam vis cognita principiorum
 Quidnam inter sese permutato ordine possent,
 Si non ipsa dedit specimen natura creandi?
 Namque ita multa modis multis primordia rerum
 Ex infinito jam tempore percita plagis,
 Ponderibusque suis consueverunt concita ferri,
 Omnimodisque coire, atque omnia perentare,
 Quæcumque inter se possint congressa creare:
 Ut non sit mirum si in taleis disposituras
 Deciderunt quoque, & in taleis venere meatus,
 Qualibus hæc rerū geritur nunc summa novando.
 Quod si jam rerum ignorem primordia quæ sint,
 Hoc tamen ex ipsis cœli rationibus ausim
 Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis,
 Nequaquam nobis divinitus esse paratam
 Naturam rerum: tanta stat prædita culpa.
 Principio, quantum cœli regit impetus ingens,
 Inde avidam partem monteis, silvæque ferarum
 Possedere, tenent rupes, vastæque paludes,
 Et mare, quod latè terrarum distinet oras.
 Inde duas porro prope parteis fervidus ardor,
 Assiduusque geli casus mortalibus aufert.
 Quod superest avi, tamen id natura sua vi
 Sentibus obducit, ni vis humana resistat,
 Vitæ causa valido consueta bidenti
 Ingeinere, & terram pressis proscindere aratris,
 Si non foecundas verrentes vomere glebas,
 Terræque solum subigentes cinus ad ortus:

Sponte

0241043
Cum jam per terras floudeat, atque omnia horum
Aut nimis torret fervoribus ætherius sol,
Aut subiti perimunt imbres, gelidæque pruinae;
Flabraque ventorum violento turbine vexant.

Præterea genus horrifera natura ferarum,
Humanæ genti infestum, terraque inarique,
Cur alit, atque augeat? cur anni tempora morbos
Important? quare mors immatura vagatur?
Tum porro puer, ut sævis projectus ab undis
Navita, nudus humi jacet, infans, indigus omni
Vitali auxilio: cum primum in luminis oras
Nixibus ex alvo matris natura profudit:
Vagituque locum lugubri complet, ut æquum sit,
Cui tantum in vita restet transire malorum.
At variae crescunt pecudes, armenta, feræque:
Nec crepitacula eis opus sunt, nec cuiquam adhi-
benda sunt

Almæ nutricis blanda, atque infracta loquela:
Nec varias quærent vestes pro tempore cœli.
Denique non armis opus est, non mœnibus altis,
Queis sua tutentur, quando omnibus omnia largè
Tellus ipsa parit, naturaque dædala rerum.

Principio quoniam terræ corpus, & humor,
Aurarumque leves animæ, calidique vapores,
E quibus hæc rerum consistere summa videtur,
Omnia nativo ac mortali corpore constant:
Debet eodem omnis mundi natura putari.
Quippe etenim quorū parteis, & membra videmus
Corpore nativo & mortalibus esse figuris:
Hæc eadem ferme mortalia cernimus esse,
Et nativa simul. quapropter maxima mundi
Cum videam membra, ac parteis consumpta regigni:
Scire licet cœli quoque idem terræque fuisse
Principiale aliquod tempus, clademque futuram.

Illud in his rebus ne arripuisse rearis
Memmi, quod terram, atque ignem mortalia sumfi
Esse: neque humorem dubitavi, aurasque perire:
Atque eadem gigni, rursusque angescere dixi:
Principio pars terræ non nulla perusta
Solibus assiduis, multa pulsata pedum vi
Pulveris exhalat nebulam, nubeisque volanteis,
Quas validi toto dispergunt aëre venti:
Pars etiam glebarum ad diluvium revocatur
Imbribus, & ripas radentia flumina rodunt.

Præ-

0241043
ræterea, pro parte sua quodcumque alit auget,
Roditur : & quoniam dubio procul esse videtur
Omniparens, eadem rerum commune sepulcrum;
Ergo terra tibi libatur, & aucta recrefcit.
Quod fupereft, humore novo mare, flumina, fonteis
Semper abundare, & latices manare perenneis,
Nil opus eft verbis, magnus decurfus aquarum
Vndique declarat : fed primum quidquid aquæ
Tollitur, in fummâq; fit, ut nihil humor abundet:
Partim quod validi verrentes æquora venti
Diminuunt, radiisq; retexens ætherius fol :
Partim quod fubter per terras diditur omnis.
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris, & ad caput omnibus omnis
Convenit : inde fuper terras fluit agmine dulci,
Qua via fefta femel liquido pede detulit undas.

Aëra nunc igitur dicam, qui corpore toto
Innumerabiliter privas mutatur in horas.
Semper enim quodcumque fluit de rebus, id omne
Aëris in magnum fertur mare : qui nifi contra
Corpora retribuat rebus, recreetque fluenteis,
Omnia jam refoluta forent, & in aëra verfa.
Haud igitur ceffat gigni de rebus, & in res
Recidere affiduè, quoniam fluere omnia conftat.

Largus item liquidi fons luminis, ætherius fol
Inrigat affiduè cœlum candore recenti,
Suppeditatque novo confestim lumine lumen.
Nam primum quidquid fulgoris difperit eji,
Quocunq; accidit : id licet hinc cognoscere pollis,
Quoddam fimul ac primum nubes fuccedere foli
Cæpere, & radios inter quafi rumpere lucis,
Exemplò inferior pars horum difperit omnis,
Terraque inumbratur, qua nimbi cumq; feruntur,
Vt nofcas splendore novo res femper egere,
Et primum jactum fulgoris quemque perire,
Nec ratione alia res poffe in fole videri,
Perpetuo ni fuppediret lucis caput ipfum.

Quin etiam nocturna tibi, terreftria quæ funt,
Lumina, pendentes lychni, claræque corufcis
Fulguribus pingues multa caligine tedæ,
Confimili properant ratione, ardore miniftro
Suppeditare novum lumen, tremere ignibus in-
ftant :

Instant, nec loca lux inter quafi rupta relinquit :
Vfque adeo properanter ab omnibus ignibus ejus
Exitium celeri toleratur origine flammæ.

Sic igitur, solem, lunam, stellasque putandum
 Ex alio, atque alio lucem jactare sub ortu,
 Et primum quidquid flammæ perdere semper:
 Inviolabilia hæc ne credas fortè vigere.
 Denique non lapides quoque vinci cernis ab ævo?
 Non altas turreis ruerè, & putrescere saxa?
 Non delubra deùm, simulacraque fessa fatisci?
 Nec sanctum numen fati protollere sineis
 Posse, neque adversus naturæ foedera niti?
 Denique non monumenta virùm dilapsa videmus
 Cedere proporro, subitoque senescere casu?
 Non ruere avolfos filices à montibus altis;
 Nec validas ævi vireis perferre patique
 Finiti? neque enim caderent avolsa repentè,
 Ex infinito quæ tempore perto lerassent
 Omnia tormenta ætatis privata fragore.
 Denique jam tuere hoc circum, supraque, quod

omnem

Continet amplexu terram: quod procreat ex se
 Omnia (quod quidam memorant) recipitque per-
 emta:

Totum nativum mortali corpore constat.
 Nam quodcumque alias ex se res auget, alitque,
 Deminui debet, recreari cum recipit res.
 Præterea si nulla fuit genitalis origo
 Terrarum & coeli, semperque æterna fuere:
 Cur supera bellum Thebanum, & funera Troiæ,
 Non alias alii quoque res cecinere poëtæ?
 Quid tot facta virùm toties cecidere? nec usquam
 Æternis famæ monumentis insita florent?
 Verum (ut opinor) habet novitatem summa, re-
 censque

Natura'st mundi, neque pridem exordia cepit.
 Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur:
 Nunc etiam augescunt, nunc addita navigiis sunt
 Multa: modò organici melicos peperere sonores.
 Denique natura hæc rerum, ratioque reperta'st
 Nuper, & hanc primus cum primis ipse repertus
 Nunc ego sum, in patrias qui possum vertere voces.
 Quodd si forte fuisse antehac eadem omnia credis;
 Sed periisse hominum torrenti sæcla vapore,
 Aut cecidisse urbeis magno vexamine mundi,
 Aut ex imbris assiduis exisse rapaceis
 Per terras amneis, atque oppida coopervisse:
 Tanto quippe magis victus fateare necesse'st,
 Exitium quoque terrarum, coelique futurum.

nam cum res tantis morbis, tantisque periclis
 Tentarentur: ibi si tristior incubuisset
 Causa, darent late cladem, magnasque ruinas.
 Nec ratione alia mortales esse videmur
 Inter nos: nisi quod morbis ægrescimus isdem,
 Atque illi, quos à vita natura removit.

Præterea quæcumq; manent æterna, necesse est,
 Aut quia sunt solido cum corpore, respuere ictus,
 Nec penetrare pari sibi quidquam, quod queat
 arctas

Dissociare intus parteis, ut materiai
 Corpora sunt, quorum naturam ostendimus antea
 Aut ideo durare ætatem posse per omnem.
 Plagarum quia sunt expertia, sicut inane est,
 Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur
 hilum:

Aut etiam, quia nulla loci sit copia circum,
 Quo quasi res possint discedere, dissoluique,
 Sicut summarum summa est æterna, neque extra
 Quis locus est, quo diffiliant: neque corpora sunt,
 quæ

Possint incidere, & valida dissolvere plaga.
 At neque (uti docui) solido cum corpore mundi
 Natura est, quoniam admistum est in rebus inane:
 Nec tamen est ut inane: neque autem corpora de-
 sunt,

Ex infinito quæ possint forte coorta
 Connuere hanc rerum violento turbine summam,
 Aut aliam quamvis cladem importare pericli.
 Nec porro natura loci, spatiumque profundi
 Deficit, exspergi quod possint moenia mundi,
 Aut alia quavis possint vi pulsa perire.
 Haud igitur leri præclusa est janua cælo,
 Nec soli, terræque, nec altis æquoris undis:
 Sed patet immansi, & vasto respectat hiatu,
 Quare etiam nativa necessum est confiteare
 Hæc eadem, neque enim mortali corpore quæ sunt,
 Ex infinito jam tempore adhuc potuissent
 Immensi validas ævi contemnere vireis.

Denique tantopere inter se cum maxima mundi
 Pugnent membra, pio nequaquam concita bello:
 Nonne vides aliquam longi certaminis ollis
 Posse dari finem? vel cum sol, & vapor omnis
 Omnibus epotis humoribus exsuperarint,
 Quod facere intendunt, neque adhuc conata pa-
 triantur;

Omnia minuantur, quoniam verrentes æquora venti
Nequidquam, radiisque retexens ætherius sol;
Et siccare prius confidunt omnia posse,
Quam liquor incepti possit contingere finem:
Tantum spirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter se cernere certant:
Cum semel in terra fuerit superantior ignis,
Et semel (ut fama est) humor regnarit in arvis.
Ignis enim superavit, & ambens multa perussit,
Avia cum Phaëthonta rapax vis solis equorum
Aethere raptavit toto, terrasque per omnes.
At pater omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu
Deturbavit equis in terram: solque cadenti
Obvius æternam suscepit lampada mundi
Disiectosque redegit equos, junxitque trementeis:
Inde suum per iter recreavit cuncta gubernans,
Scilicet ut veteres Graiū cecinere poetæ:
Quod procul à vera nimis est ratione repulsum:
Ignis enim superare potest, ubi materiai
Ex infinito sunt corpora plura coorta:
Inde cadunt vires aliqua ratione revictæ:
Aut pereunt res exultæ torrentibus auris.
Humor item quondam coepit superare coortus,
Ut fama est, hominum multos quando obruit undis,
Inde ubi vis aliqua ratione aversa recessit,
Ex infinito fuerat quæcumque coorta,
Constiterunt imbres, & flumina vim inivenerunt.
Sed quibus ille modis conjectus materiai
Fundarit coelum ac terram, pontique profunda,
Solisque & lunæ cursus, ex ordine ponam.
Nam certè neque consilio primordia rerum
Ordine se quæque, atque sagaci mente locarunt:
Nec quos quæque darent motus pepigere profecto:
Sed quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito jam tempore percita plagis,
Ponderibusque suis consuerunt concita ferri,
Omnimodisque coire, atque omnia pertentare,
Quæcumque inter se possent congressa creare:
Propterea fit, uti magnum volgata per ævum
Omnigenos coetus, & motus experiundo,
Tandem ea conveniant, quæ ut convenêre, repente
Magnarum rerum fiant exordia sæpe,
Terrai, maris, & coeli, generisque animantum.

Hic

neque tum solis rota cerni lumine largo
 Altivolans poterat, neque magni sidera mundi,
 Nec mare, nec cœlum, nec denique terra, neq; aër,
 Nec similis nostris rebus res ulla videri:
 Sed nova tempestas quædam, molesque coorta.
 Diffugere inde loci partes cœpere, paresque
 Cum paribus jungi res, & discludere mundum,
 Membraque dividere, & magnas disponere partes
 Omnigenis è principiis: discordia quorum,
 Intervalla, vias, connexus, pondera, plagas,
 Concurfus, motus turbabat, proelia miscens:
 Propter dissimileis formas, variasque figuras
 Quod non omnia sic poterant conjuncta manere,
 Nec motus inter sese dare convenientes:
 Hoc est à terris altum secernere cœlum,
 Et seorsum mare uti secreto humore pateret,
 Seorsus item puri, secretique ætheris ignes.
 Quippe etenim primum terræ corpora quæque,
 Propierea, quod erant gravia, & perplexa, coï-
 bant

In medio, atque imas capiebant omnia sedes.
 Quæ quanto magis inter se perplexa coïbant,
 Tam magis expressere ea, quæ mare, sidera, solem,
 Lunamque efficerent, & magni moenia mundi.
 Omnia enim magis hæc è lævibus atque rotundis
 Seminibus, multoque minoribus sunt elementis,
 Quàm tellus: ideo per rara foramina terræ
 Partibus erumpens primus se sustulit æther
 Signifer, & multos secum levis abstulit igneis:
 Non alia longè ratione, ac sæpe videmus,
 Aurea cum primum gemmanteis rore per herbas
 Matutina rubent radiati lumina solis:
 Exhalantque lacus nebulam, fluviique perennes,
 Ipsa quoque interdum tellus fumare videtur:
 Omnia quæ sursum cum conciliantur in alto,
 Corpore concreto subtexunt nubila cœlum:
 Sic igitur tum se levis, ac diffusilis æther
 Corpore concreto circumdatus undique sepsit,
 Et latè diffusus in omneis undique partibus,
 Omnia sic avido complexu cætera sepsit.
 Hunc exordia sunt solis lunæque secuta:
 Inter utrosque globi quorum vertuntur in auris:
 Quæ neq; terra sibi adscivit, neque maximus æther:
 Quod neque tam fuerint gravia, ut depressa sede-
 rent:

Nec levia, ut possent per summas labier oras:

Et tamen inter utrosque ita sunt, ut corpora viva
Versent, & partes ut mundi totius extent.
Quod genus in nobis quædam licet in statione
Membra manere, tamen cum sint ea, quæ mo-
veantur.

His igitur rebus retractis, terra repente,
Maxima qua nunc se ponti plaga cæcula tendit,
Succidit, & falso suffodit gurgite fossas :
Inque dies quanto circum magis ætheris æstus,
Et radii solis cogeant undique terram
Verberibus crebris extrema ad limina apertam,
In medio ut propulsa suo condensa coëret :
Tum magis expressus falsus de corpore sudor
Augebat mare manando, camposque natanteis :
Et tanto magis illa foras elapsa volabant
Corpora multa vaporis, & aëris, atque coeli
Densebant procul à terris fulgentia templa :
Sidebant campi, crescebant montibus altis
Ascensus : neque enim poterant subsidere saxa,
Nec pariter tantumdem omnes succumbere partes.
Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Constitit, atque omnis mundi quasi limus in imum
Confluxit gravis, & subsedit funditus, ut fæx,
Inde mare, inde aër, inde æther ignifer ipse,
Corporibus liquidis sunt omnia pura relictæ ;
Et leviora aliis alia, & liquidissimus æther,
Atque levissimus aërias super influit auras :
Nec liquidum corpus turbantibus aëris auris
Commiscet : finit hæc violentis omnia verti
Turbinibus, finit incertis turbare procellis :
Ipse suos igneis certo fert impete labens.
Non modicè fluere, atque uno posse æthera nîsi,
Significat Ponto mare, certo quod fluit æstu,
Unum labendi conservans usque tenorem.

Motibus astrorum nunc quæ sit causa cavamus.
Principio magnus coeli si vertitur orbis :
Ex utraque polum parti premere aëra nobis
Dicendum est, & utraque tenere, & claudere u-
trinque :

Inde alium superà fluere, atque intendere eodem,
Quo volvenda micant æterni sidera mundi :
Alit alium subter, contra qui subvehat orbem :
Ut fluvios versare rotas, atque haustro videmus.
Est etiam quoque, uti possit coelum omne manere
In statione, tamen cum lucida signa ferantur :
Sive quod inclusi rapidi sunt ætheris æstus,

Quæren-

Quærentesque viam circumversantur, & ignes
Passim per coeli volvunt se immania templa:
Sive aliunde fluens alicunde extrinsecus aër
Versat agens igneis: sive ipsi serpere possunt,
Quo cujusque cibus vocat, atque iuvitat eunteis,
Flammea per coelum pascenteis corpora passim.
Nam quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum
Difficile est: sed quid possit, fiatque per omne
In variis mundis varia ratione creatis,
Id doceo: plureisque sequor disponere causas
Motibus astrorum: quæ possint esse per omne.
Ex quibus una tamen sit & hæc quoque causa ne-
cesse est,

Quæ vegeat motum signis: sed quæ sit earum
Præcipere, haudquaquam est pedetentim progre-
dientis.

Terraque ut in media mundi regione quiescat,
Evanescere paulatim, & decrescere pondus
Convenit: atque illam naturam subter habere
Ex ineunte ævo conjunctam, atque uniter aptam
Partibus aëriis mundi, quibus insita fedit.

Propterea non est oneri, neque deprimit auras:
Ut sua cuique homini nullo sunt pondere membra,

Nec caput est oneri collo, nec denique totum
Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.

At quæcumque foris veniunt impollaque nobis
Pondera sunt, lædunt, permulto sæpe minora:
Usque adeo magni refert, quid quæ adjaceat res.

Sic igitur tellus non est aliena repente
Adlata, atque auris aliunde objecta alienis:
Sed pariter prima concepta ab origine mundi:
Certaque pars ejus, quasi nobis membra, videtur.

Præterea grandi tonitru concussa repente
Terra, supra quæ se sunt concutit omnia motu:
Quod facere haud ulla posset ratione, nisi esset
Partibus aëriis mundi, coeloque revincta.

Nam communibus inter se radicibus hærent
Ex ineunte ævo conjuncta, atque uniter apta.
Nonne vides etiam, quàm magno pondere nobis
Sustineat corpus tenuissima vis animæ,
Propterea quia tam conjuncta, atque uniter apta est?
Denique jam saltu pernici tollere corpus
Quis potis est, nisi vis animæ, quæ membra gu-
bernat?

Iamne vides quantum tenuis natura valere
Possit, ubi est conjuncta gravi cum corpore, ut aër.

0241043
Esse potest, nostris quàm lentibus esse visum
Nam quibus è spatiis cumque ignes lumina possunt
Adjicere, & calidum membris adflare vaporem,
Illa ipsa intervalla nihil de corpore libant
Flammarum, nihilo ad speciem' est contractior ignis.
Proinde calor quoniam solis, lumenque profusum
Pervenit nostris ad sensus, & loca tingunt:
Forma quoque hinc solis debet lumenque videri,
Nil adeo ut possis plus, aut minus addere vere.

Lunaque sive notho fertur loca lumine lustrans
Sive suam proprio jactat de corpore lucem,
Quidquid id est, nihilo fertur majore figura,
Quam, nostris oculis quam cernimus, esse videtur,
Nam prius omnia, quæ longè remota tuemur
Aëra per multum specie confusa videntur,
Quàm minimum filum. quapropter luna necesse' est.
Quandoquidem claram speciem, certamq; figuram
Præbet, ut est oris extremis cumque notata,
Quanta hæc cumque fuit, tanta hinc videatur in
alto.

Postremo quoscumque vides hinc ætheris igneis,
Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum:
Scire licet, perquam pauxillo posse minores
Esse, vel exigua majores parte, brevique:
Quandoquidē, quoscūq; in terris cernimus igneis,
Per parvum quiddam interdum mutare videntur
Alterutram in partem filum, cum longius absint.

Illud item non est mirandum, qua ratione
Tantulus ille queat tantum sol mittere lumen,
Quod maria, ac terras omneis, cœlumque rigando
Compleat, & calido perfundat cuncta vapore.
Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
Largissimum fontem scatere, atque erumpere flumen,
Ex omni mundo quo sic elementa vaporis
Undique conveniunt, & sic coniectus eorum
Confluit, ex uno capite hic ut profluat ardor.
Nōne vides etiam, quam latè parvus aquai
Prata riget fons interdum, campi que redundet?
Est etiam quoque, uti non magno solis ab igni
Aëra percipiat calidis fervoribus ardor;
Opportunus ita' est si forte, & idoneus aër,
Ut queat accendi parvis ardoribus ictus:
Quod genus interdum segetes stipulamque videmus
Accipere ex una scintilla incendia passim,
Forſitan

tan & rosea sol altè lampade lucens
Possideat multum cæcis fervoribus ignem
Circum se, nullo qui sit fulgore notatus,
Æstiferum & tantum radiorum exaugeat ictum.

Nec ratio solis simplex, nec certa patefcit,
Quo pacto æstivis è partibus Ægocerotis
Brumaleis adeat flexus, atque inde revertens
Canceris ut vertat metas ad solstitiales:
Lunaque mensibus id spatium videatur obire,
Annua sol in quo consumit tempora cursu:
Non, inquam, simplex his rebus reddita causa' est.
Nam fieri vel cumprimis id posse videtur,
Democriti quod sancta viri sententia ponit:
Quanto quæque magis sint terra sidera propter,
Tanto posse minus cum coeli turbine ferri.
Evanescere enim rapidas illius, & acreis
Imminui subter vireis, ideoque relinqui
Paullatim solem cum posterioribu' signis,
Inferior multo quod sit, quàm fervida signa:
Et magis hoc lunam: & quanto demissior ejus
Cursus abest procul à cœlo, terrisque propinquat,
Tanto posse minus cum signis tendere cursum.
Flaccidiore etiam quanto jam turbine fertur
Inferior quàm sol, tanto magis omnia signa
Hanc adipiscuntur, circum, præterque feruntur.
Propterea fit, ut hæc ad signum quodque reverti
Mobilius videatur, ad hanc quia signa revifunt.
Fit quoque ut è mundi transversis partibus aër
Alternis certo fluere alter tempore possit,
Qui queat æstivis solem detrudere signis
Brumaleis usque ad flexus, gelidumque rigorem:
Et qui rejiciat gelidis a frigoris umbris
Æstiferas usque in parteis, & fervida signa.
Et ratione pari lunam, stellasque putandum' est,
Quæ volvunt magnos in magnis orbibus annos,
Aëribus posse alternis à partibus ire.
Nónne vides etiam diversis nubila ventis
Diversas ire in parteis, inferna supernis?
Quí minus illa queant per magnos ætheris orbeis
Æstibus inter se diversis sidera ferri?

At nox obruit ingenti caligine terras,
Aut ubi de longo cursu sol ultima cœli
Impulit, atque suos efflavit languidus igneis
Concussos itere, & labefactos aëre multo:
Aut quia sub terras cursum convertere cogit
Vis eadem, supera terras quæ pertulit orbem,

Tempore item certo roseam Matuta per ora
Ætheris auroram defert, & lumina pandit,
Aut quia sol idem sub terras ille revertens
Anticipat cælum radiis accendere tentans:
Aut quia conveniunt ignes, & semina multa
Confluere ardoris consueverunt tempore certo,
Quæ faciunt solis nova semper lumina gigni:
Quod genus Idæis fama est montibus alius
Dispersos igneis orienti lumine cerni:
Inde coire globum quasi in unum, & conficere orbem.

Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Esse, quod hæc ignis tam certo tempore possint
Semina confluere, & solis reparare nitorem.
Multa videmus enim, certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus, florescunt tempore certo
Arbusta, & certo dimittunt tempore florem.
Nec minus in certo denteis cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubescere veste,
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina postremo, nix, imbres, nubila, venti,
Non nimis incertis sunt in partibus anni.
Namque ubi sic fuerunt causarum exordia prima,
Atque uti res mundi cecidere ab origine prima,
Consequa natura est jam rerum ex ordine certo.

Crescere itemque dies licet, & tabescere nocteis
Et minui luces, cum sumant augmina noctes:
Aut quia sol idem sub terras, atque superne,
Imparibus currens anfractibus ætheris oras
Partit, & in parteis non æquas dividit orbem:
Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
Ejus in adversa tanto plus parte relatus,
Donicum ad id signum coeli pervenit, ubi anni
Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras.
Nam medio cursu flatus Aquilonis, & Austri,
Distinet æquato coelum discrimine metas,
Propter signiferi posituram totius orbis:
Annua sol in quo contundit tempora serpens,
Obliquo terras, & coelum lumine lustrans:
Ut ratio declarat eorum, qui loca coeli
Omnia dispositus signis ornata notarunt:
Propterea fit uti videantur dicere verum:
Aut quia crassior est certis in partibus aer,
Sub terris ideo tremulum jubar hæsitat ignis,
Nec penetrare potest facile atq; emergere ad ortus,
Propterea noctes hiberno tempore longæ

Cessant,

cedant, dum veniat radiatum infigne diei :
 Aut etiam, quia sic alternis partibus anni
 Tardius & citius consueverunt confluere ignes,
 Qui faciant solem certa de surgere parte.

Luna potest solis radiis percussa nitêre,
 Inque dies majus lumen convertere nobis
 Ad speciem, quantum solis secedit ab orbe,
 Donicum eum contra pleno bene lumine fulsit,
 Atque oriens obitus ejus super edita vidit :
 Inde minutatim retro quasi condere lumen
 Debet item, quanto propius jam solis ad ignem
 Labitur ex alia signorum parte per orbem :
 Vt faciunt lunam qui fingunt esse pilai
 Confinilem, cursusque viam sub sole tenere :
 Propterea fit, uti videantur dicere verum.
 Est etiam quare proprio cum lumine possit
 Volvier, & varias splendoris reddere formas.
 Corpus enim licet esse aliud, quod fertur, & una
 Labitur omnimodis occursans, officiensque,
 Nec potis est cerni, quia callum lumine fertur.
 Versarique potest, globus ut, si forte, pilai
 Dimidia ex parti candenti lumine tinctus :
 Versandoque globum varianteis edere formas,
 Donicum eam partem, quæcumq; est ignibus aucta,
 Ad speciem vertit nobis, oculosque parenteis :
 Inde minutatim retro contorquet, & aufert
 Luciferam partem glomeraminis, atque pilai :
 Vt Babylonica Chaldæam doctrina refutans
 Astrologorum artem contra convincere tendit :
 Proinde quasi fieri nequeat, quod pugnat uterque,
 Aut minus hoc illo sit cur amplectier ausis.

Denique, cur nequeat semper nova luna creari
 Ordine formarum certo, certisque figuris :
 Inque dies privos adolescere quæque creata,
 Atque alia illius reparari in parte, locoque,
 Difficile est ratione docere, & vincere verbis ;
 Ordine cum videas tam certo multa creari.
 It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius ante
 Tennatus graditur Zephyrus vestigia propter :
 Flora quibus mater præspersgens ante viai
 Cuncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
 Inde loci sequitur calor aridus, & comes una
 Pulverulenta Ceres, & Etesia flabra Aquilonum.
 Inde Autumnus adit : graditur simul, Evius Evan :
 Inde aliæ tempestates, ventique sequuntur,
 Alcitonans vulturnus, & Auster fuliginis pollens :
 Tandem

0241043
Gignitur, & certo deletur tempore rursus:
Cum fieri possint tam certo tempore multa.

Solis item quoque defectus, lunæque latebras,
Pluribus è causis fieri tibi polle putandum' est.
Nam cur luna queat terram secludere solis
Lumine, & à terris altum caput obstruere eji,
Objiciens cæcum radiis ardentibus orbem:
Tempore eodem aliud facere id non posse putetur
Corpus, quod cassum labatur lumine semper?
Solque suos etiam dimittere languidus igneis
Tempore cur certo nequeat, recreareque lumen,
Cum loca præteriit flammis infesta per auras,
Quæ faciunt igneis interstingui atque perire?
Et cur terra queat lunam spoliare vicissim
Lumine, & oppressum solem super ipsa tenere,
Menstrua dum rigidas coni perlabitur umbras:
Tempore eodem aliud nequeat succurrere lunæ
Corpus, vel supera solis perlabier orbem,
Quod radios interrumpat, lumenque profusum?
Et tandem ipsa suo si fulget luna nitore,
Cur nequeat certa mundi languescere parte,
Dum loca luminibus propriis inimica peragrat?
Menstrua dum rigidas coni perlabitur umbras?

Quod superest, quoniam magni per cærula mundi
Qua fieri quidquid posset ratione, resolvi:
Solis uti varios cursus, lunæque meatus
Noscere possemus, quæ vis, & causa cieret:
Quove modo soleant offecto lumine obire,
Et nec opinanteis tenebris obducere terras:
Cum quasi connivent, & aperto lumine rursus
Omnia conviſunt clara loca candida luce.
Nunc redeo ad mundi novitatem, & mollia terræ
Arva, novo foetu quid primum in luminis oras
Tollere, & incertis tentari credere ventis.

Principio genus herbarum, viridemque nitorem
Terra dedit circum colleis: camposque per omnis
Florida fulserunt viridanti prata colore:
Arboribusque datum' est variis exinde per auras
Crescendi magnum immixtis certamen habenis.
Ut pluma atque pili primum, setæque creantur
Quadrupedum in membris, & corpore pennipo-
tentum:

Sic nova tum tellus herbas virgultaque primum
Sustulit

Infans: inde loci mortalia sæcla creavit
Multa modis multis varia ratione coorta.
Nam neque de cœlo cecidisse animalia possunt,
Nec terrestria de falsis exisse lacunis.
Liquitur ut merito maternum nomen adepta
Terra sit, è terra quoniam sunt cuncta creata.
Multaque nunc etiam existunt animalia terris,
Imbribus, & calido solis concreta vapore.
Quo minus est mirum, si tum sunt plura coorta,
Et majora, nova tellure, atque æthere adulta.
Principio genus alitum, variæque volucres
Ova relinquebant exclusæ tempore verno:
Folliculos ut nunc teretes æstate cicadæ
Liquunt, sponte sua victum, vitamque perentes.
Tum tibi terra dedit primum mortalia sæcla:
Multus enim calor, atq; humor superabat in arvis.
Hinc ubi quæque loci regio opportuna dabatur,
Crescebant uteri terræ radicibus apti:
Quos ubi tempore maturo patefecerat ætas
Infantum fugiens humorem, aurasque petissens,
Convertebat ibi natura foramina terræ,
Et succum venis cogebat fundere apertis
Cousimilem lactis: sicut nunc foemina quæque
Cum peperit, dulci repletur lacte, quod omnis
Impetus in mammas convertitur ille alimenti.
Terra cibum pueris, vestem vapor, herba cubile
Præbebat, multa & molli lanugine abundans.

At novitas mundi nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æstus, nec magnis viribus auras.
Omnia enim pariter crescunt, & robora sumunt.
Quare etiam atque etiam maternum nomen adepta
Terra tenet meritò, quoniam genus ipsa creavit
Humanum, atq; animal propè certo tempore fudit
Omne, quod in magnis bacchatur montibu' passim,
Aëriasque simul volucreis variantibu' formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
Destitit, ut mulier spatio defessa vetusto.
Mutat enim mundi naturam totius ætas,
Ex alioque alius status excipere omnia debet,
Nec manet ulla sui similis res: omnia migrant,
Omnia commutat natura, & vertere cogit.
Namque aliud putrescit, & ævo debile languet:
Porro aliud concrefcit, & è contemptibus exit.
Sic igitur mundi naturam totius ætas
Mutat, & ex alio terram status excipit alter,
Quod potuit, nequeat: possit quod non iulit ante.
Multa-

0241043
Multaque tum tellus etiam portenta creare
Conata' est, mira facie, membrisque coorta.
Androgynum inter verum, nec utrumque & utrin-
que remotum,
Orba pedum partim, manuum viduata vicissim :
Multa sine ore etiam, sine vultu cæca reperta,
Vinctaque membrorum per totum corpus adhæsu,
Nec facere ut possent quidquam, nec cedere quo-

quam,
Nec vitare malum, nec sumere quod foret usus.
Cætera de genere hoc monstra, ac portenta creabat;
Nequidquam, quoniam natura absterruit auctum :
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem
Nec reperire cibum, nec jungi per Veneris res.
Multa videmus enim rebus concurrere debere,
Ut propagando possint procudere sæcla.
Pabula primum ut sint : genitalia deinde per artus
Semina quæ possint membris manare remissis :
Fæminaque ut maribus conjungi possit, habendum
Mutua queis nectant inter se gaudia, utrisque.

Multaque tum interiisse animantium sæcla ne-
cesse' est,
Nec potuisse propagando procudere prolem.
Nam quæcumque vides velci vitalibus auris,
Aut dolus, aut virtus, aut denique mobilitas est
Ex ineunte ævo genus id tutata reservans.
Multaque sunt, nobis ex utilitate sua quæ
Commendata manent tutelæ tradita nostræ.
Principio genus acre leonum, sævaque sæcla
Tutata' est virtus, vulpeis dolus, & fuga cervos.
At levissimæ canum fido cum pectore corda,
Et genus omne, quod est veterino semine partum,
Lanigeræque simul pecudes, & bucera sæcla,
Omnia sunt hominum tutelæ tradita, Memmi.
Nam cupidè fugête feras, pacemque secutæ
Sunt, & larga suo sine pabula parva labore :
Quæ damus utilitatis eorum præmia causa.
At, queis nil horum tribuit natura, nec ipsa
Sponte sua possent ut vivere, nec dare nobis
Utilitatem aliquam : quare pateremur eorum
Præsidio nostro pasci genus, esseque tutum ?
Scilicet hæc aliis prædæ, lucroque jacebant
Endopedita suis fatalibus omnia vinclis,
Donicum ad interitum genus id natura redegit.

Sed neq; Centauri fuerunt, neq; tempore in ullo
Esse queat duplici natura, & corpore bino

Principio circum tribus ætatis impiger annis
Floret equus, puer haudquaquam : quin sæpe etiam
nunc

Vbera mammarum in somnis languentia quærit,
Post ubi equum validæ vires ætate senectæ,
Membraque deficiunt fugienti languida vita :
Tum demum pueris ævo florente, juvenas
Occipit, & molli vestit lanugine malas :
Ne forte ex homine, & veterino semine equorum
Confieri credas Centauros posse, nec esse :
Aut rapidis canibus succinctas seminarinis
Corporibus Scyllas, & cætera de genere horum,
Inter se quorum discordia membra videmus:
Quæ neque florescunt pariter, neq; robora sumunt
Corporibus, neque proficiunt ætate senectæ,
Nec simili Venere ardescunt nec moribus unis
Conveniunt, nec sunt eadem jucunda per artus.
Quippe videre licet, pinguescere sæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæst acce venenum.
Flamma quidem verò cum corpora fulva leonum
Tam soleat torrere, atque urere, quam genus omne
Visceris, in terris quodcumque & sanguinis extet.
Quî fieri potuit, triplici cum corpore ut una
Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra
Ore foras acrem efflaret de corpore flammam;
Quare etiam tellure nova, cœloque recenti
Talia qui fingit potuisse animalia gigni,
Nixus in hoc uno novitatis nomine inani,
Multa licet simili ratione effutiat ore :
Aurea tum dicat per terras flumina volgo
Fluxisse, & gemmis florere arbusta fuisset :
Aut hominē tanto membrorum esse impete natum
Trans maria alta pedum nixus ut ponere posset,
Et manibus totum circum se vertere cœlum ;
Nam quod multa fuere in terris semina rerum,
Tempore quo primum tellus animalia fudit :
Nil tamen est signi, mistas potuisse creari
Inter se pecudes, compactaque membra animan-
tum :

Propterea quia quæ de terris nunc quoque abundant
Herbarum genera, ac fruges, arbustaque læta,
Non tamen inter se possunt complexa creari.
Res sic quæque suo ritu procedit; & omnes

Fœdere

0241043
Foedere naturæ certo discrimina servant.

Et genus humanum multo fuit illud in arvis
Durius, ut decuit, tellus quod dura creasset:
Et majoribus & solidis magis ossibus intrus
Fundatum, & validis aptum per viscera nervis
Nec facile ex æstu, nec frigore quod caperetur,
Nec novitate cibi, nec labi corporis ulla.
Multaque per cælum solis volventia lustra
Volgivago vitam tractabant more ferarum.
Nec robustus erat curvi moderator aratri
Quisquam: nec scibat ferro molirier arva,
Nec nova defodere in terram virgulta, nec altis
Arboribus veteres decidere falcibu' ramos.
Quod sol, atque imbres dederant, quod terra
crearat

Sponte sua, satis id placabat pectora donum:
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerumque, & quæ nunc hiberno tempore cernis
Arbuta Pœniceo fieri matura colore,
Plurima tum tellus etiam majora ferebat.
Multaque præterea novitas tum florida mundi
Pabula dia tulit, miseris mortalibus ampla.

At sedare sitim fluvii fontesque vocabant:
Vt nunc montibus è magnis decursus aquarum
Clare citat ad se sumentia sæcla ferarum.
Denique noctivagi silvestria templa tenebant
Nympharum, quibus exhibant humore fluentia
Lubrica, proluvie larga lavere humida saxa,
Humida saxa super viridi stillantia musco:
Et partim plano scatere atque erumpere campo.

Nec dum res igni scibant tractare: nec uti
Pellibus; & spoliis corpus vestire ferarum:
Sed nemora, atque cavos monteis, silvasque co-
lebant,

Et frutices inter condebant squalida membra,
Verbera ventorum vitare, imbreisque coacti.
Nec commune bonum poterant spectare, nec ullis
Moribus inter se scibant, nec legibus uti.
Quod cunque obtulerat prædæ fortuna, ferebat,
Sponte sua sibi quisque valere & vivere doctus.
Et Venus in silvis jungebat corpora amantum.
Conciliabat enim vel mutua quamque cupido,
Vel violenta viri vis, atque impensa libido:
Vel pretium, glandes, atque arbuta, vel pira lecta.
Et manuum mira freti virtute, pedumque,
Consectabantur silvestria sæcla ferarum

Missilibus

Quibus faxis, & magno pondere clavæ,
 Quæque vincebant, vitabant pauca latebris,
 Setigeri que pares suis silvestribus membra
 Nuda dabant terræ nocturno tempore capti,
 Circum se foliis ac frondibus involventes.
 Nec plangore diem magno, solemque per agros
 Quærebant pavidī, palantes noctis in umbris:
 Sed taciti respectabant, somnoque sepulti,
 Dum rosea face sol inferret lumina cœlo:
 A parvis quod enim consueverant cernere semper
 Alternò tenebras, & lucem tempore gigni,
 Non erat, ut fieri posset, mirari umquam,
 Nec diffidere, ne terras æterna teneret
 Nox, in perpetuum detractò lumine solis:
 Sed magis illud erat curæ, quod sæcla ferarum
 Infestam miseris faciebant sæpe quietem:
 Ejectique domo fugiebant saxea tecta
 Spumigeri suis adventu, validique leonis,
 Atque intempesta cedebant nocte paventes
 Hospitibus sævis intrata cubilia fronde.

Nec nimio tum plus, quàm nunc, mortalia sæcla
 Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.
 Unus enim tum quisque magis deprensus eorum
 Pabula viva foris præbebat, dentibus haustus:
 Et nemora ac montes gemitu, silvasque replebat
 Viva videns vivo sepeliri viscera busto.
 At quos effugium servarat, corpore adesto,
 Posterius tremolas super ulcera tetra tenentes,
 Palmas, horriferis accibant vocibus Orcum,
 Donicum eos vita privarant vermina sæva
 Expertis opis, ignaros quid volnera vellent.
 At non multa virum sub lignis millia ducta
 Una dies dabat exitio: nec turbida ponti
 Æquora lædebant naveis ad saxa, virosque
 Sed temere in casum mare fluctibus sæpe coortis
 Sævibat, leviterque minas miscebat inaneis,
 Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
 Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis,
 Improba navigii ratio tum cæca jacebat.
 Tum penuria deinde cibi sanguentia leto
 Membra dabat: contra nunc rerum copia mer sat.
 Illi imprudentes ipsi sibi sæpe venentem
 Vergebant: nunc dant aliis sollertiis ipsi.

Inde casas postquam, ac pelleis, ignemque para-
 runt,

Et mulier conjuncta viro concessit in unum:

0241043
Cognita sunt, proleque ex se videtur emanare.
Tum genus humanum primum mollescere coepit.
Iguis enim curavit, ut alia corpora frigus
Non ita jam possent coeli sub tegmine ferre :
Et Venus imminuit vireis, puerique parentum
Blanditiis facile ingenium fregere superbum.
Tunc & amicitiam coeperunt jungere habentes
Finitima inter se, nec lacerare, nec violare :
Et pueros commendarunt, muliebrique sæclum
Vocibus, & gestu, cum balbè significarent,
Imbecillorum esse æquum miserier omnium.
Non tamen omnimodis poterat concordia gigni :
Sed bona magnaue pars servabant fœdera casti:
Aut genus humanum jam tum foret omne perem-
tum,

Nec potuisset adhuc perducere sæcla propago.

At varios linguæ sonitus natura subegit
Mittere, & utilitas expressit nomina rerum;
Non alia longè ratione, atque ipsa videtur
Protrahere ad gestum pueros infantia linguæ,
Cū facit, ut digito, quæ sint præsentia, monstrent.
Sentit enim vini quisque suam, quam possit abuti.
Cornua nata prius vitulo quàm frontibus extant,
Illis iratus petit, atque infensus inurget.
At catuli pantherarum, scynnique leonum
Vnguibus, ac pedibus jam tū, morsuq; repugnant,
Vixdum cum ipsis sunt dentes, unguesque creati.
Alituum porro genus alis omne videmus
Fidere, & à pennis tremulum petere auxiliatum,
Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima,
Desipere' est, nam cur hic posset cuncta notare
Vocibus, & varios sonitus emittere linguæ,
Tempore eodem alii facere id non quisse putentur?
Præterea, si non alii quoque vocibus usi
Inter se fuerant : unde infra notities est
Utilitatis, & unde data' est huic prima potestas,
Quid vellet facere, ut scirent, animoque viderent ?
Cogere item plureis unus, victosque domare
Non poterat, rerum ut perdiscere nomina vellent:
Nec ratione docere ulla, suadereque surdis,
Quid sit opus facto. faciles neq; enim paterentur,
Nec ratione ulla sibi ferrent amplius aureis
Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.
Pecūremo quid in hac mirabile tantopere est re, si

0241043
Dissimileis soleant voces, variâsque cedere,
Cum metus, aut dolor est, & cum jam gaudia glif-
cunt?

Quippe etenim id licet è rebus cognoscere apertis.
Irritata canum cum primum magna Mole sum
Mollia ricta fremunt duros nudantia dentes:
Longè alio sonitu rabie districta mirantur:
Et cum jam latrant, & vocibus omnia complent.
At catulos blandè cum lingua lambere tentant,
Aut ubi eos jactant pedibus, morsuque petentes,
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus:
Longè alio pacto gannitu vocis adulant:
Et cum deserti baubantur in ædibus, aut cum
Plorantes fugiunt summisso corpore plagas,
Denique non hinnitus item differre videtur,
Inter equas ubi equus florenti ætate juvenens
Pinnigeri sævit calcaribus ictus amoris,
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma:
Et cum sis alias concussis artibus hinnit?
Postremo genus alituum, variaque volucres,
Accipitres, atque ossi fragæ, mergique marinis
Fluctibus in salso victum, vitamque petentes,
Longè alias alio jaciunt in tempore voces:
Et cum de victu certant, prædaque repugnant:
Et partim mutant cum tempestatibus una
Raucifonos cantus, cornicum ut sæcla vetusta,
Corvorumque greges, ubi aquam dicuntur & im-
breis

Poscere, & interdum ventos aurasque vocare.
Ergo si varii sensus animalia cogunt,
Muta tamen cum sint, varias emittere voces:
Quanto mortaleis magis æquum' sit tum potuisse
Dissimileis alia, atque alia res voce notare?
Illud in his rebus tacitus ne forte requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.
Multa videmus enim cœlestibus incita flammis
Fulgere, cum cœli donavit plaga vapores.
Et ramosa tamen cum ventis pulsa vacillans
Æstuat in ramos incumbens arboris arbor,
Exprimitur validis extritus viribus ignis:
E' micat interdum flammæ fervidus ardor,
Muta dum inter se rami stirpesque terminantur:

Inde cibum coquere, ac haminæ molle vapore
Sol docuit, quoniam mitescere multa videbant
Verberibus radiorum, atque æstu victa per agros.
Inque dies magis hi victum, vitamque priorem
Commutare novis monstrabant rebus, & igni,
Ingenio qui præstabant, & corde vigeant.

Condere coeperunt tum urbeis, arcemque locare
Præsidium reges ipsi sibi, perfugiumque;
Et pecudes, & agros dividere, atque dedere
Pro facie cuiusque, & viribus, ingenioque.
Nam facies multum valuit, viresque vigeant:
Posterior res inventa est, aurumque repertum:
Quod facile & validis, & pulcris demisit hono-
rem.

Divitioris enim sectam plerumque sequuntur
Quamlibet & fortes, & pulcro corpore creti.

Quod si quis vera vitam ratione gubernet:
Divitiæ grandes homini sunt, vivere parçè
Æquo animo: neq; enim est unquã penuria parvi.
At claros se homines voluere esse, atq; potentis,
Ut fundamento stabili fortuna maneret,
Et placidam possent opulenti degere vitam;
Nequidquam, quoniam ad summum succedere ho-
norein

Certantes, iter infestum fecêre viai.
Et tamen è summo quali fulmen dejicit ictos
Invidia interdum contemptim in tartara terras:
Ut satius multo jam sit parçere quietum,
Quam regere imperio res velle, & regna tenere.
Proinde sine in cassum defessi sanguine sudent
Angustum per iter instantes ambitionis:
Invidia quoniam ceu fulmine summa vaporant
Plerumque, & quæ sunt aliis magis edita cumque:
Quandoquidem sapiunt alieno ex ore: petuntque
Res ex auditis potius, quàm sensibus ipsis:
Nec magis id nunc est, nec erit mox, quàm fuit
ante.

Ergo regibus occisis subversa jacebat
Pristina majestas soliorum & sceptrâ superba:
Et capitis summi præclarum insigne cruentum
Sub pedibus volgi magnum lugebat honorem.
Nam cupidè conculcatur nimis antè metutum,
Res itaque ad summam faciem turbasque redibat,
Imperium sibi cum, ac summatum quisq; peribat.
Inde magistratum partim docuere creare:

Itaque

que constituere, ut vellent legibus uti.
Nam genus humanum defessum vi colere ævum,
Ex inimiciis languebat: quo magis ipsum
Sponte sua cecidit sub leges, arctaque jura,
Acrius ex ira quod enim se quisque parabat
Vlcisci, quam nunc concessum est legibus æquis:
Hanc ob rem est homines pertæsum vi colere ævum,
Vnde merus maculat poenarum præmia vitæ:
Circumretit enim vis, atque injuria quemque:
Atque, unde exorta est, ad eum plerumque revertitur;
Nec facile est placidam ac pacatam degere vitam,
Qui violat factis communia foedera pacis.
Etsi fallit enim divum genus, humanumque,
Perpetuum tamen id fore clam diffidere debet:
Quippe ubi se multi per somnia sæpe loquentes,
Aut morbo delirantes protraxe ferantur,
Et celata diu in medium peccata dedisse.

Nunc quæ causa Deum per magnas numina gen-
teis

Pervolgavit, & ararum compleverit urbeis,
Suscipiendaque curavit solennia sacra,
Quæ nunc in magnis florent sacra rebu', locisque:
Vnde etiam nunc est mortalibus insitus horror,
Qui delubra Deum nova toto suscitavit orbi
Terrarum, & festis cogit celebrare diebus:
Non ita difficile est rationem reddere verbis.
Quippe etenim jam tum divum mortalia sacra
Egregias animo facies vigilante videbant,
Et magis in somnis, mirando corporis auctu.
His igitur sensum tribuebant propterea, quod
Membra movere videbantur, vocesque superbas
Mittere pro facie præclara, & viribus amplis:
Æternamque dabant vitam, quia semper eorum
Suppeditabatur facies, & forma manebat,
Et tamen omnino quos tantis viribus auctos
Non temere ulla vi convinci posse putabant.
Fortunisque idem longè præstare putabant,
Quod mortis timor haud quemquam vexaret eorum:
Et simul in somnis quia multa, & mira videbant
Efficere, & nullum capere ipsos inde laborem.
Præterea cœli rationes ordine certo,
Et varia annorum cernebant tempora verti:
Nec poterant quibus id fieret cognoscere causis.
Ergo perfugium sibi habebant omnia divis
Tradere, & illorum nutu facere omnia flecti.
In cœloque Deum sedes, & templa locarunt,

0241043
34
Per cœlum volvi quia sol, & luna videntur :
Luna, dies, & nox, & noctis signa serena,
Noctivagæque faces cœli, flammæque volantes,
Nubila, ros, imbres, nix, venti, fulmina, grando,
Et rapidi fremitus, & murmura magna minarum.

O genus infelix humanum, talia divis
Cum tribuit facta, atque iras adjunxit acerbæ !
Quantos tunc gemitus ipsi sibi, quantaque nobis
Vulnèra ; quas lacrymas peperere minoribus no-
stris !

Nec pietas ulla est velatum sæpe videri
Vertier ad lapidem, atq; omneis accedere ad aras :
Nec procumbere humi prostrarum, & pandere pal-
mas

Ante Deum delubra, nec aras sanguine multo
Spargere quadrupedum, nec votisnectere vota.
Sed inage pacata polle omnia mente rueri.
Nam cum suspicimus magni cœlestia mundi
Templa super, stellisque micantibus æthera fixum,
Et venit in mentem solis, lunæque viarum :
Tunc aliis oppressa malis in pectore cura
Illa quoque expergefactum caput erigere inquit,
Ecquæ forte Deum nobis immensa potestas
Sit, vario motu quæ candida sidera verset.
Tentat enim dubiam mentem rationis egestas,
Ecquanam fuerit mundi genitalis origo :
Et simul, ecquæ sit finis, quoad moenia mundi,
Et tanti motus hunc possint ferre laborem :
An divinitus æterna donata salute,
Perpetuo possint ævi labentia tractu,
Immensi validas ævi contemnere vireis.

Præterea cui non animus formidine divum
Contrahitur, cui non conrepunt membra pavore,
Fulminis horribili cum plaga torrida tellus
Contremitt, & magni percurrunt murmura cœli ?
Non populi, gentesq; tremunt regesque superbi
Concripiunt divum perculsi membra timore,
Nequod ob admissum foedè, dictumve superbe
Peccatum grave sit solvendi tempus adauctum ?
Summa etiam cum vis violenti per mare venti
Eadoperatorem classis super æquora verrit,
Cum validis pariter legionibus, atque elephantis :
Non divum pacem votis adit, ac prece quæsit
Ventorum pavidus paces, animasque secundas ?
Nequidquam, quoniam violento turbine sæpe
Contemptus nihilo fertur minus ad vada leti :

Vsq.

11 Quæ adeo res humanas vis abdita quædam
 Obtrahit, & pulchros fasces, sævasque secureis
 Proculcare ac ludibrio sibi habere videtur.
 Denique sub pedibus tellus cum rota vacillat,
 Concussæque cadunt urbes, dubiæque minantur:
 Quid mirum si se temnunt mortalia sæcla?
 Atque potestates magnas, mirasque relinquunt
 In rebus vireis divûm, quæ cuncta gubernent?
 Quod superest, æs atque aurum, ferrumque re-
 pertum' est,
 Et simul argenti pondus, plumbique potestas:
 Ignis ubi ingenteis silvas ardore cremarat
 Montibus in magnis, seu cœli fulmine misso:
 Sive quodd inter se bellum silvestre gerentes,
 Hôstibus intulerant ignem formidinis ergo:
 Sive quodd inducti terræ bonitate, volebant
 Pandere agros pingueis, & pascua reddere rura.
 Sive feras interficere, & ditescere præda.
 Nam fovea, atque igni, prius est venatier ortum,
 Quàm sepire plagis saltum, canibusque ciere.
 Quidquid id est, quacumq; è causa flammæus ardo
 Horribili sonitu silvas exederat altis
 Ab radicibus, & terram percoxerat igni,
 Manabat venis ferventibus in loca terræ
 Concava conveniens argenti rivus & auri,
 Æris item, & plumbi: quæ cum concreta videbant
 Posterius claro in terras splendere colore:
 Tollebant nitido capti, lævique lepôre;
 Et simili formata videbant esse figura,
 Atque lacunarum fuerant vestigia cuique:
 Tum penetrabate eos, posse hæc liquefacta calore
 Quamlibet in formam, & faciem decurrere rerum,
 Et prorsum quamvis in acuta, ac tenuia posse
 Mucronum duci fastigia procudendo,
 Ut sibi tela parent, silvasque excidere possint,
 Materiem lævare, dolare, ac radere tigna,
 Et terebrare etiam, ac perundere, perque forare.
 Nec minus argento facere hæc, auroque parabant,
 Quàm validi primum violentis viribus æris.
 Nequidquam, quoniam cedebat victa potestas,
 Nec poterat pariter durum sufferre laborem.
 Nam fuit in pretio magis æs, aurumque jacebat
 Propter inutilitatem hebeti mucrone reusum:
 Nunc jacet æs, aurum in summum successit honorẽ.
 Sic volvenda ætas commutat tempora rerum;
 Quod fuit in pretio, sit nullo denique honore:

Porro

136
Porro aliud succedit, & è contemptibus exit,
Inque dies magis appetitur, floretque reperta
Laudibus, & miro' est mortaleis inter honore.

Nunc tibi quo pacto ferri natura reperta
Sit, facile' est ipsum per te cognoscere, Memini.
Arma antiqua manus, ungues, dentesque fuerunt,
Et lapides, & item silvarum fragmina rami,
Et flammæ, atque ignes, postquam sunt cognita
primum;

Posterius ferri vis est, ærisque reperta:
Et prior æris erat quàm ferri cognitus usus,
Quo facilis magis est natura, & copia major:
Ære solum terræ tractabant, æreque belli
Miscebant fluctus, & volnera vasta ferebant,
Et pecus, atq; agros adimebant. nam facile ollis
Omnia cedebant armatis nuda, & inerma.
Inde minutatim processit ferreus ensis,
Versaque in opprobrium species est falcis ahenæ,
Et ferro coepere solum proscindere terræ;
Exæquataque sunt creperi certamina belli.

Et prius est repperit in equi conscendere costas,
Et moderarier hunc frenis, dextraque vegere,
Quàm bijugo curru belli tentare pericla.
Et bijugo prius est, quàm bis conjungere binos,
Et quàm falciferos inventum ascendere currus.
Inde boves Lucas turrito corpore retros
Anguimaneos belli docuerunt vulnera Poeni
Sufferre, & magnas Marris turbare catervas.
Sic alid ex alio peperit discordia tristis,
Horribile humanis quod gentibus esset in armis:
Inque dies belli terroribus addidit augmen.
Tentarunt etiam tauros in moenere belli:
Expertique sues sævos sunt mittere in hosteis:
Et validos Parthi præ se misere leones
Cum ductoribus armatis, sævisque magistris:
Qui moderarier hos possent, vinclisque tenere:
Nequidquam, quoniam permixta cæde calentes
Turbabant sævi nullo discrimine turmas,
Terribiles capitum quatientes undique cristas.
Nec poterant equites fremitu perterrita equorum
Pectora mulcere, & frenis convertere in hosteis.
Irritata læ jaciebant corpora saltu
Undique, & advorsum venientibus ora petebant:
Et nec opinanteis à tergo diripiebant,
Deplexæque dabant in terram volnere victos,
Morsibus adfixæ validis, atque unguibus uncis.

Abantque suos tauri, pedibusque terebant;
 Et latera, ac ventres hauribant subter equorum
 Cornibus, ad terrainque minanti mente ruebant.
 Ac validis socios cædebant dentibus apri,
 Tela infracta suo tingentes sanguine sævi:
 In se fracta suo tingentes sanguine tela:
 Permissasque dabant equitum peditumque ruinas;
 Nam transversa feros exhibant dentis adactus
 Iumenta, aut pedibus ventos erecta petebant:
 Nequidquam, quoniam à nervis succisa videres
 Concidere, atque gravi terram consternere casu.
 Sic quos ante domi domitos satis esse putabant,
 Effervescere cernebant in rebus agundis,
 Volneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu:
 Nec poterant ullam partem reducere eorum.
 Diffugiebat enim varium genus omne ferarum:
 Ut nunc sæpe boves templis, ferro male cæsæ
 Diffugiunt, fera facta suis cum multa dedere.
 Sic fuit, ut facerent. sed vix adducor, ut ante
 Non quierint animo præsentire, atque videre,
 Quàm commune malum fueret, foedumque futu-
 rum.

Et magis id possis factum contendere in omni,
 In variis mundis, varia ratione creatis,
 Quàm certo, atque uno terrarum quolibet orbi.
 Sed facere id non tam vincendi spe voluerunt.
 Quàm dare quod gernerent hostes, ipsique perire,
 Qui numero diffidebant, armisque vacabant.

Nexilis ante fuit vestis, quàm textile regmen:
 Textile post ferrum est: quia ferro tela paratur:
 Nec ratione alia possunt tam lævia gigni
 Insilia, ac fusi, radii, scapique sonantes.

Et facere ante viros lanam natura coëgit,
 Quàm muliebri genus. nam longè præstat in arte,
 Et sollertius est multo genus omne virile:
 Agricolaë donec vitio vertère severi,
 Ut muliebribus id manibus concedere vellent,
 Atque ipsi potius durum sufferre laborem:
 Atque opere in duro durarent membra, manusque.

At speciem fationis, & insitionis origo
 Ipsa fuit rerum primum natura creatrix.
 Arboribus quoniam baccæ, glandesque caducæ
 Tempestiva dabant pullorum examina subter.
 Vnde etiam libitum est stirpeis committere ramis:
 Et nova defodere in terram virgulta per agros:
 Inde aliam, atque aliam culturam dulcis agelli

Tentabant, fructusque feros mansuescere terra
 Cernebant indulgendo, blandèque colendo.
 Inque dies magis in montem succedere silvas
 Cogebant, infraque locum concedere cultis:
 Prata, lacus, rivos, segetes, vinetaque læta
 Collibus, & campis ut haberent, atque olearum
 Cæcula distinguens inter plaga currere posset
 Per tumulos, & convalleis, camposque profusa:
 Vt nunc esse vides vario distincta lepore
 Omnia, quæ pomis intersita dulcibus ornant:
 Arbustisque tenent felicibus obsita circum.

At liquidas avium voces imitaries ore
 Ante fuit multò, quàm lenia carmina cantu
 Concelebrent homines possent, aureisque juvares
 Et Zephyri cava per calamorum sibila primum
 Agresteis docuere cavas inflare cicutas.
 Inde minutatim dulceis didicere querelas,
 Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
 Avia per nemora, ac silvas, saltusque reperta,
 Per loca pastorum deserta, atque otia dia.
 Sic unum quidquid paullatim protrahit ætas
 In medium, ratioque in luminis eruit oras.
 Hæc animos oïlis mulcebant, atque juvabant,
 Cùm satiate cibi: nam tum sunt omnia cordi.
 Sæpe itaque inter se prostrati in gramine molli
 Propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ,
 Non magnis opibus jucundè corpora habebant;
 Præsertim cùm tempestas ridebat, & anni
 Tempora pingebant viridanteis floribus herbas.
 Tum joca, tum sermo, tum dulces esse cachinni
 Consueverant. agrestis enim tum musa vigebar:
 Tum caput, atq; humeros plexis redimire coronis
 Floribus, & foliis lascivia læta monebat:
 Atq; extra numerum procedere membra moventeis
 Duriter, & duro terram pede pellere matrem:
 Vnde oriebantur risus, dulcesque cachinni,
 Omnia quod nova tum magis hæc, & mira vige-
 bant.

Et vigilantibus hinc aderant solatia somni,
 Ducere multimodis voces, & flectere cantus,
 Et supera calamos unco percurrere labro.
 Vnde etiam vigiles nunc hæc accepta tventur:
 Et numerum servare genus didicere: neque hilo
 Majorem interea capiunt dulcedini fructum,
 Quàm silvestre genus capiebat terrigenarum,
 Nam quod adest præsto, nisi quid cognovimus ante

10241043
us, imprimis placet, & pollere videtur.
Posteriorque ferè melior res, illa reperta
Perdit, & immutat sensus ad pristina quæque.
Sic odium cepit glandis: sic illa relicta
Strata cubilia sunt herbis, & frondibus aucta.
Pellis item cecidit, vestis contempta ferina est:
Quam reor invidia tali tunc esse repertam,
Ut letum insidiis, qui gessit primus, obiret:
Et tandem inter eos distractam, sanguine multo
Dispersisse, neque in fructum convertere quisse.
Tunc igitur pelles, nunc aurum, & purpura curis
Exercent hominum vitam, belloque fatigant.
Quo magis in nobis (ut opinor) culpa residit.
Frigus enim nudos sine pellibus excruciabat
Terrigenas: at nos nil lædit veste carere
Purpurea, atque auro, signisque ingentibus apta:
Dum plebeia tamen sit, quæ defendere possit.
Ergo hominū genus in casum, frustra que laboras
Semper, & in curis consumit inanibus ævum.
Nimirum, quia non cognovit, quæ sit habendi
Finis, & omnino quoad crescat vera voluptas:
Idque minutatim vitam provexit in altum,
Et belli magnos commovit funditus æstus.

At vigiles mundi magnum & versatile templum
Sol & luna suo lustrantes lumine circum,
Perdocuere homines annorum tempora verti,
Et certa ratione geri rem, atque ordine certo.

Iam validis septi degebant turribus ævum,
Et divisa colebatur, discretaque tellus,
Tum mare velivolum florebat navibu' pandis:
Auxilia, & socios jam pacto fœdere habebant:
Carminibus cum res gestas cœpere poetæ
Tradere: nec multo prius sunt elementa reperta,
Propterea, quid sit prius actum respicere ætas
Nostra nequit, nisi quæ ratio vestigia monstrat.

Navigia, atque agri culturas, mœnia, leges,
Arma, vias, vesteis, & cætera de genere horum,
Præmia, delicias quoque vitæ funditur omneis,
Carmina, picturas, & dædala signa polire
Vfus, & impigræ simul experientia mentis
Paullatim docuit pederentim progredientis.
Sic unum quidquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.
Namque alid ex alio clarescere corde videbant
Artibus, ad summum donec venere cacumen.

T. LUCRETII

C A R I

DE R E R V M N A T V R A

L I B E R S E X T V S .

P R I M Æ frugiferos fœtus mortalibus ægris
 Dididerunt quondã præclaro nomine Athenæ:
 Et recreaverunt vitam, legesque rogarunt:
 Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ,
 Cum genuere virum tali cum corde repertum,
 Omnia veridico qui quondam ex ore profudit:
 Cujus & extincti propter divina reperta
 Divulgata vetus jam ad coelum gloria fertur.
 Nam cum vidit hic ad victum quæ flagitat usus,
 Et, per quæ possent vitam consistere tutam,
 Omnia jam ferme mortalibus esse parata:
 Divitiis homines, & honore, & laude potentis
 Affluere, atque bona natorum excellere fama:
 Nec minus esse domi cuiquam tamen anxia corda,
 Atque animum infestis cogi servire querelis
 Intellexit ibi vitium vas efficere ipsum,
 Omniaque illius vitio corrumpier intus,
 Quæ conlata foris, & commoda cumque venirent:
 Partim quodd fluxum, pertusumque esse videbat,
 Ut nulla posset ratione explerier unquam:
 Partim quodd tetro quasi conspurcare sopore
 Omnia cernebat, quæcumque receperat intus.
 Veridicis igitur purgavit pectora dictis,
 Et finem statuit cuppedinis atque timoris:
 Exposuitque bonum summum, quod tendimus
 omnes,
 Quid foret, atque viam monstravit tramite prono,
 Qua possemus ad id recto contendere cursu:
 Quidve mali foret in rebus mortalibu' passim,
 Quod flueret naturai, varièque volaret,
 Seu casu, seu vi, quod sic natura parasset:
 Et quibus è portis occurri cuique deceret:
 Et genus humanum frustra plerumque probavit
 Volvere curarum tristes in pectore fluctus.
 Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis

tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
 Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
 Quæ pueri in tenebris pavitant, tinguntque futura.
 Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est
 Non radii solis, nec lucida tela diei
 Discutiant, sed naturæ species, ratioque:
 Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.
 Et quoniam docui, mundi mortalia templa
 Esse, & nativo consistere corpore cælum:
 Et quæcumque in eo fiunt, fientque, necesse
 Esse ea dissolvi: quæ restant percipe porro:
 Quandoquidem semel insignem conscendere cur-
 rum

Vincendi spes hortata est, atque obvia cursu
 Quæ fuerant, sunt placato conversa furore.
 Cætera, quæ fieri in terris, cœloque tuentur
 Mortales, pavidis cum pendent mentibus sæpe
 Efficiunt animos humileis formidine divum,
 Depressosque premunt ad terram, propterea quod
 Ignorantia causarum conferre Deorum
 Cogit ad imperium res, & concedere regnum:
 Quorum operum causas nulla ratione videre
 Possunt, hæc fieri divino numine rentur.
 Nam bene qui didicere Deos securum agere ævum:
 Si tamen interea mirantur, qua ratione
 Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,
 Quæ supera caput ætheriis cernuntur in oris,
 Rursus in antiquas referuntur religiones.
 Et dominos acreis asciscunt, omnia posse
 Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
 Quid nequeat: finita potestas denique cuique
 Quanam sit ratione, atque aliè terminus hærens:
 Quo magis errantes tota regione feruntur.
 Quæ nisi respicis ex animo, longèque remittis
 Diis indigna putando, alienaque pacis eorum:
 Delibata Deum per te tibi numina sancta
 Sæpe aderunt: non quod violari summa Deum vis
 Possit, ut ex ira pœnas petere imbibat acreis:
 Sed quia tute tibi placida cum pace quietos
 Constitues magnos irarum volvere fluctus:
 Nec delubra Deum placido cum pectore adibis:
 Nec, de corpore quæ sancto simulacra feruntur,
 In menteis hominum divinæ nuntia formæ,
 Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis,
 Inde videre licet, qualis jam vita sequatur.
 Quam quidem ut à nobis ratio verissima longè
 Rejiciat,

Rejiciat, quamquam sunt à me multa profara :
 Multa tamen restant, & sunt ornanda politis
 Versibus, & ratio cœli, speciesque tenenda :
 Sunt tempestates, & fulmina clara canenda,
 Quid faciant, & qua de causa quæque ferantur,
 Ne trepides cœli divisis partibus amens,
 Vnde volans ignis pervenerit, aut in utram se
 Verterit hinc partem : quo pacto per loca sepiâ
 Insinuarit, & hinc dominatus ut extulerit se :
 Quorum operum causas nulla ratione videre
 Possunt, ac fieri divino numine rentur.

Tu mihi supremæ præscripta ad candida calcis
 Currenti, spatium præmonstra callida Musa
 Calliope, requies hominum, diviunque voluptas,
 Te ducè ut insignem capiam cum laude coronam.

Principid tonitru quatuntur cœrula cœli
 Propterea, quia concurrunt sublimè volantes
 Ætheriæ nubes contra pignantibus ventis.
 Nec fit enim sonitus cœli de parte serena,
 Verùm ubicumq; magis denso sunt agmine nubes,
 Tâ magis hinc magno fremitus fit in murmure sæpe.
 Præterea neque tam condensò corpore nubes
 Esse queunt, quàm sunt lapides, ac tigna : neque
 autem

Tam tennes, quàm sunt nebulæ, fumique volantes.
 Nam aut cadere abrupto deberent pondere pressæ,
 Ut lapides : aut, ut fumus, constare nequirent,
 Nec cohibere niveis gelidas, & grandinis imbreis.
 Dant etiam sonitum patuli super æquora mundi,
 Carbasus ut quondam magnis intentâ theatris
 Dat crepitum malos inter jactata, trabeisque :
 Interdum perscissa fuit petulantibus Euris,
 Et fragileis sonitus chartarum commeditatur.
 Id quoq; enim gentis in tonitru cognoscere possis,
 Aut ubi suspensam vestem, chartasve volantes
 Verberibus venti versant, planguntque per auras,
 Fit quoque enim interdum, ut non tam concurrerent
 nubes

Frontibus adversis possint, quàm de latere ire
 Diverso motu radentes corpori' tactum :
 Aridus unde aureis terget sonus ille, diuque
 Ducitur, exierit donec regionibus arctis.

Hoc etiam pacto tonitru concussa videntur
 Omnia sæpe gravi tremere, & divolsa repente
 Maxima dissiluisse capacis in cœnia mundi,
 Cum subito validi venti collecta procella

intorfit sese, conclusaque ibidem
Turbine versanti magis ac magis undique nubem
Cogit, uti fiat spisso cava corpore circum.

Post ubi commovit vis ejus, & impetus acer;
Tum per terricrepo sonitu dat mista fragorem,
Nec mirum, cum plena animæ vesicula parva
Sæpe ita dat pariter sonitum displosa repente.

Est etiam ratio, cum venti nubila perflant,
Cur sonitus faciant. etenim ramosa videmus
Nubila sæpe modis multis, atque aspera ferri,
Scilicet ut crebram silvam cum flamina Cauri
Perflant, dant sonitum frondes, ramique fragorem.
Fit quoque ut interdum validi vis incita venti
Perfringat nubem perfringens impete recto.
Nam quid possit ibi flatus, manifesta docet res:
Hic, ubi lenior est, in terra cum ramis alta
Arbusta evolvens radicibus haurit ab imis.

Sunt etiam fluctus per nubila, qui quasi murmur
Dant infringendo graviter: quod item fit in alris
Fluminibus, magnoque mari, cum frangitur æstu.

Fit quoque, ubi è nube in nubem vis incidit ardens
Fulminis: hæc multo si fortè humore recepit
Ignem, ut continuò magno clamore trucidet:
Vt calidis candens ferrum è fornacibus olim
Stridit, ubi in gelidum, properè demersimus im-
brem.

Aridior porro si nubes accipit ignem,
Vritur ingenti sonitu succensa repente:
Lauricomos ut si per monteis flamina vagetur,
Turbine ventorum comburens impete magno,
Nec res ulla magis, quam Phœbi Delphica laurus
Terribili sonitu flamma crepitante crematur.

Denique sæpe geli multus fragor, atque ruina
Grandinis in magnis sonitum dat nubibus altè.
Ventus enim cum confert, franguntur in arcum
Concreti montes nimborum, & grandine misti.

Fulgit item nubes ignis cum semina multa
Excullere suo concursu, ceu lapidem si
Percutiat lapis, aut ferrum: nam tunc quoque lumen
Exsilit, & claras scintillas dissipat ignis.
Sed tonitrum fit, uti post auribus accipiamus,
Fulgere quam cernant oculi, quia semper ad aureis
Tardius adveniunt, quam visum quæ moveant res.
Id licet hinc etiam cognoscere, credere si quem
Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
Ante fit ut cernas ictum, quam plaga per aureis

Det

Det sonitum : sic fulgorem quoque cernimus :
Quàm tonitrû accipimus, pariter qui mittitur igitur
E simili causa, & concursu natus eodem.

Hoc etiam pacto volucris loca lumine tingunt
Nubes, & tremulo tempestas impete fulgit,
Ventus ubi invasit nubem, & versatus ibidem
Fecit ut ante cavam docui spissescere nubem :
Mobilitate sua fervere, ut omnia motu
Percalefacta vides ardescere : plumbea verò
Glans etiam longo cursu volvenda liquefcit.
Ergo fervidus hic nubem cùm percudit atram,
Dissipat ardoris quasi per vim expressa repente
Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ;
Inde sonus sequitur, qui tardius adjicit aureis,
Quàm quæ perveniunt oculos ad lumina nostros.
Scilicet hoc densis fit nubibus, & simul altè
Exstructis aliis alias super impete miro.

Nec tibi sit fraudi, quod nos inferne videmus
Quam sint lata magis, quàm sursum exstructa quid
extent.

Contemplator enim cùm montibus adsimilata
Nubila portabunt venti transversa per auras :
Aut ubi per magnos monteis cumulata videbis
Insuper esse aliis alia, atque urgere superna
In statione locata sepultis undique ventis :
Tum poteris magnas moleis cognoscere eorum,
Speluncasque velut saxi pendentibu' structas
Cernere, quas venti cum tempestate coorta
Complerunt, magno indignantur murmure clausi
Nubibus, in caveis que ferarum more minantur :
Nunc hinc, nunc illinc fremitus per nubila mittunt
Quærentesque viam circumversantur, & ignis
Semina convolvunt è nubibus : atque ita cogunt
Multa, rotantque cavis flammam fornacibus intus
Donec divolsa fulserunt nube corusci.

Hac etiam fit uti de causa mobilis ille
Devolet in terram liquidi color aureus ignis,
Semina quòd nubeis ipsas permulta necesse est
Ignis habere. etenim cùm sunt humore sine ullo,
Flammeus est plerumque color & splendidus ollis,
Quippe etenim solis de lumine multa necesse est
Concipere, ut merito rubeant, igneisque profundant.
Has igitur cùm ventus agens contrahit in unum,
Compressitque locum cogens : expressa profundunt
Semina, quæ faciunt flammæ fulgère colores.

Fulget item, cùm rarefcunt quoque nubila coeli.
Nam

U241243
Cum ventus eas leviter diducit ennteis,
Solvitque, cadant ingratiis illa necesse' est
Semina, quæ faciunt fulgorem. tum sine tetro
Terrore, & sonitu fulgit, nulloque tumultu.

Quod superest, quali natura prædita consent
Fulmina, declarant ictus, & inusta vapore
Signa, notæque graveis halantes sulfuris auras.
Ignis enim sunt hæc, non venti signa, neq; imbris.
Præterea per se accendunt quoque recta domorum,
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipsis.
Hunc tibi subtilem cumprimis ignibus ignem
Constituit natura minutis, mobilibusque
Corporibus, cui nil omnino obistere possit.
Transit enim validè fulmen per septa domorum,
Clamor uti, ac voces: transit per saxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in tempore, & aurum,
Curat item ut vasis integris vina repente
Diffugiant: quia nimirum facile omnia circum
Conlaxat, rareque facit lateramina vasis,
Adveniens calor ejus ut insinuatur in ipsum: &
Mobiliter solveus differt primordia vini:
Quod solis vapor ætatem non esse videtur
Efficere, usqueadeo pollens fervore corusco:
Tanto mobilior vis, & dominantior hæc est.

Nunc ea quo pacto gignantur, & impete tanto
Fiant, ut possint ictu discludere turreis,
Disturbare domos, avellere tigna, trabesque,
Et monumenta virum commoliri, atque ciere,
Exanimare homines, pecudes prostrernere passim:
Cætera de genere hoc, qua vi facere omnia possint,
Expediam, neque te in promissis plura morabor.
Fulmina gignier è crassis, altèque putandum' est
Nubibus exstructis. nam coelo nulla sereno,
Nec leviter densis mittuntur nubibus unquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res,
Quod tunc per totum concrescunt aëra nubes
Undique, uti tenebras omneis Acherunta reamur
Liquisse, & magnas coeli compleisse cavernas:
Usque adeo tetra nimborum nocte coorta
Impendent atræ formidinis ora superne,
Cum commoliri tempestas fulmina coepit.

Præterea persæpe niger quoq; per mare nimbus.
Ut picis e coelo demissum flumen, in undas
Sic cadit, & fertur tenebris procul, & trahit arram
Fulminibus gravidam tempestatem, atq; procellis,
Ignibus, ac ventis cumprimis ipse repletus:

0241043
Tempestatem altam, neque enim caligine tanta
Obruerent terras, nisi in aedificata superne.
Multa forent multis exempto nubila sole :
Nec tanto possent hæc terras opprimere imbris,
Flumina abundare ut facerent, camposque natara.
Si non exstructis foret altè nubibus æther.

His igitur ventis, atque ignibus omnia plena
Sunt : ideo passim fremitus, & fulgura fiunt.
Quippe etenim supera docui, per multa vaporis
Semina habere cavae nubis : & multa necesse est.
Concipere ex solis radiis, ardoreque eorum.
Hic ubi ventus eas idem qui cogit in unum
Forte locum quemvis, expressit multa vaporis
Semina, seque simul cum eo commiscuit igni :
Insinuatus ibi vortex versatur in alto,
Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.
Nam duplici ratione accenditur, ipse sua nam
Mobilitate calescit, & è contagibus ignis.
Inde ubi percaluit vis venti, vel gravis ignis
Impetus incessit : maturum tum quasi fulmen
Perscindit subito nubem, ferturque coruscis
Omnia luminibus lustrans loca percussus ardor :
Quem gravis insequitur sonitus, displosa repente.
Opprimere ut coeli videantur templa superne.
Inde tremor terras graviter pertentat, & altum
Murmura percurrunt coelum. nam tota fere tum
Tempestatas concussa tremat, fremitusque moventur,
Quo de concussu sequitur gravis imber, & uber,
Omnis uti videatur in imbrem vertier æther :
Atque ita præcipitans ad diluvium revocare,
Tantus discidio nubis, ventique procella,
Mittitur ardenti sonitus cum provolat ictu.

Est etiam cum vis extrinsecus incita venti
Incidit in validam maturo fulmine nubem :
Quam cum perscindit, ex tempore cadit igneus ille
Vortex, quod patrio vocitamus nomine fulmen,
Hoc fit idem in partibus alias, quocumque tulit vis.

Fit quoque ut interdum venti vis missa sine igni,
Ignescat tamen in spatio, longoque meatu,
Dum venit, amittens in cursu corpora quædam
Grandia: quæ neque sit pariter penetrare per auras.
Atque alia ex ipso conradens aëre portat
Parvula, quæ faciunt ignem commissa volando:
Non alia longè ratione, ac plumbea sæpe

Frigida fit glans in cursu, cum multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in auris.

Fit quoque, ut ipsius plagæ vis excitet ignem,
Frigida cum venti pepulit vis missa sine igni:
Nimirum quia cum vehementi perculit ictu,
Confluere ex ipso possunt elementa vaporis:
Et simul ex illa, quæ tum res excipit ictum:
Ut lapidem ferro cum ca dimus, evolat ignis:
Nec quod frigida vis sit ferri, hoc secius illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum:
Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
Opportuna fuit si forte, & idonea flammis.
Nec temere omnino planè vis frigida venti
Esse potest, ex quo tanta vi immissa superne' sit:
Quin prius in cursu si non accenditur igni,
At tepefacta tamen veniat commista calore.

Mobilitas autem fit fulminis, & gravis ictus:
Et celeri ferme pergunt sic fulmina lapsu,
Nubibus ipsa quod omnino prius incita se vis
Conligit, & magnum conamen sumit eundi.
Inde ubi non potuit nubes capere impetis ausum:
Exprimitur vis, atque ideo volat impete miro,
Ut validis quæ de tormentis missa feruntur.

Adde quod è parvis, ac lævibus est elementis:
Nec facile' sit tali naturæ obistere quidquam:
Inter enim fugit ac penetrat per rara viarum:
Non igitur multis offensibus in remorando
Hæsitat, hanc ob rem celeri volat impete labens.

Deinde, quod omnino natura pondera deorsum
Omnia nituntur: cum plaga sit addita vero,
Mobilitas duplicatur, & impetus ille gravefcit:
Ut vehementius, & citius quæcumque morantur
Obvia, discutiat plagis, itinerque sequatur.
Denique, quod longo venit impete, sumere debet
Mobilitatem, etiam atq; etiam quæ crevit eundo,
Et validas auget vireis, & roborat ictum.

Nam facit, ut, quæ sint illius semina cumque,
E regione locum quasi in unum cuncta ferantur,
Omnia conjiciens in eum volventia cursum.
Forfan, & ex ipso veniens trahat aëre quædam
Corpora, quæ plagis intendunt mobilitatem,
Incolumis que venit per res, atque integra transit:
Multa, foraminibus liquidis quia travolat ignis.
Multaque perfringit, cum corpora fulminis ipsa
Corporibus rerum inciderint, qua texta tenentur.

Dissolvit porro facile æs, auremque repente

10241043
Confervefacit: è parvis *omnia* racta minute
Corporibus vis est, & lævibus ex elementis,
Quæ facile insinuantur, & insinuata repente
Dissolvunt nodos omneis, & vincla relaxant.

Autumnoque magis stellis fulgentibus alta
Concutitur coeli domus undique, totaque tellus:
Et cum tempora se veris florentia pandunt.
Frigore enim defunt ignes, ventique calore
Deliciunt, neque sunt tam denso corpore nubes.
Inter utrumq; igitur cum coeli tempora constant,
Tum variae causæ concurrunt fulminis omnes.
Nam fretus ipse anni permiscet frigus, & æstum:
Quorū utrumq; opus est fabricanda ad fulmina no-
Vt discordia sit rerum, inagnoque tumultu (bis,
Ignibus, & ventis furibundus fluctuet aër.

Prima caloris enim pars, & postrema rigoris,
Tempus id est vernum. quare pugnare necesse est
Dissimileis inter se res turbareque mistas.

Et calor extremus primo cum frigore mistus
Volvitur, autumnus quod fertur nomine tempus.

Hic quoq; configunt hiemes æstatibus acres.

Propterea sunt hæc bella anni nominanda.

Nec mirum est in eo si tempore plurima sunt
Fulmina, tempestasque cietur turbida coelo,
Ancipiti quoniam bello turbatur utrimque,
Hinc flammis, illinc ventis, humoreque misto.

Hoc est igniferi naturam fulminis ipsam
Perspicere, & qua vi faciat rem quamque videre;

Non Tyrrhena retro volventem carmina frustra

Indicia occultæ divūm perquirere mentis:

Vnde volans ignis pervenerit, aut in utram se

Vergerit hic partem, quo pacto per loca septa

Insinuari, & hinc dominatus ut extulerit se,

Quidve nocere queat de coelo fulminis ictus.

Quod si Iupiter, atque alii fulgentia divi

Terrifico quatiunt sonitu cælestia templa,

Et jaciunt igneis, quo ducit quemque voluptas.

Cur, quibus incautum scelus averfabile cunque est,

Non faciunt, icti flammis ut fulguris edant

Pectore perfixo documen mortalibus acre?

Et potius nullæ sibi turpis consciu' reii

Volvitur in flammis innoxius, inque peditur,

Turbine cœlesti subito conreptus, & igni?

Cur etiam loca sola petunt, frustra que laborant?

An tum brachia suefaciunt, firmantque lacertos?

In terra que patris cur telum perpetiuntur

Obrundi?

cur ipse finit, neque parcit in hosteis?
 Denique, cur numquam coelo jacet undique puro
 Iupiter in terras fulmen, sonitusque profundit?
 An simul ac nubes succedere, ipse in eas tum
 Descendit, prope ut hinc teli determinet ictus?
 In mare qua porro mittit ratione? quid undas
 Arguit, & liquidam molem, camposque natanteis?
 Præterea, si vult caveamus fulminis ictum:
 Cur dubitat facere, ut possimus cernere missum?
 Si nec opinanteis autem vult opprimere igni:
 Cur tonat ex illa parte, ut vitare queamus?
 Cur tenebras ante, & fremitus & murmura concit?
 Et simul in multas parteis quæ credere possis
 Mittere? an hoc ausis numquam contendere factum,
 Ut fierent ictus uno sub tempore plures?
 At sæpe est numero factum, fierique necesse est,
 Ut plueret in multis regionibus, & cadere imbreis,
 Fulmina sic uno fieri sub tempore multa.
 Postremo, cur sancta Deum delubra, suasque
 Discutit infesto præclaras fulmine sedes?
 Et bene facta Deum frangit simulacra? suisque
 Demic imaginibus violento voluere honorem?
 Atque cur plerumque petit loca, plurimaque plus
 Montibus in summis vestigia cernimus ignis?
 Quod superest, facile est ex his cognoscere rebus,
 Prestêras Graii quos ab re nominatarunt,
 In mare qua missi veniant ratione superne.
 Nam fit, ut interdum tanquam demissa columna
 In mare de coelo descendat: quam freta circum
 Fervescunt, graviter spirantibus incita flabris:
 Et quæcumque in eo tum sunt deprensatumulta
 Navigia, in summum veniunt vexata periculum.
 Hoc fit ubi interdum non quit vis incita venti
 Rumpere quam caput nubem: sed deprimit, ut sit
 In mare de cælo tanquam demissa columna
 Paullatim, quasi quid pugno, brachique superna
 Conjectu trudatur, & extendatur in undas:
 Quam cū discidit, hinc prorumpitur in mare venti
 Vis, & fervorem mirum concinnat in undis:
 Versabundus enim turbo descendit, & illam
 Deducit pariter lento cum corpore nubem.
 Quam simul ac gravidam detrusit ad æquora ponti,
 Ille in aquam subito totum se immittit, & omne
 Excitat ingenti sonitu mare fervere cogens.
 Fit quoque, ut involvat venti se nubibus ipse
 Vortex contradens ex aëre semina nubes,

Officere in terris: appâret crebrius idem
Prospectu maris in magno, cæloque patenti.

Nubila concrefcunt, ubi corpora multa volando
Hoc fuper in cœli fpatio coïere repente
Afperiora, modis quæ poffint endopedita
Exiguïs, tamen inter fe comprefa teneri.
Hæc faciunt primum parvas confiftere nubeis:
Inde ea comprehendunt inter fe, conquæ gregantur,
Et conjungendo crefcunt, ventisque feruntur
Vfque adeo, donec tempeftas fæva coorta' fit.

Fit quoque uti montis vicina cacumina cœlo
Quàm fint quæq; magis, tanto magis edita fumens
Affiduè fulvæ nubis caligine craffa;
Propterea, quia cum confiftunt nubila primum,
Ante videre oculi quam poffint tenuia, venti
Portantes cogunt ad fumina cacumina montis.
Hic demum fit, uti turba majore coorta,
Condensa, ac ftipata fimul cernantur, & udo
Vertice de montis videantur furgere in æthram.
Nam loca declarat furfum ventofa patere
Res ipfa & fentus, monteis cùm ascendimus altæ,
Præterea permulta mari quoque tollere toto
Corpora naturam, declarant littore veftes
Sufpenfæ, cùm concipiunt humoris adhæfum.
Quo magis ad nubeis augendas multa videntur
Poffe quoque è falfo confurgere momine pontis.
Nam ratio confanguinea eft humoribus omnis,
Præterea, fluviis ex omnibus, & fimul ipfa
Surgere de terra nebulas, æftumque videmus:
Quæ velut halitus, hinc ita furfum exprefla ferun-
tur,

Suffunduntque fua cælum caligine, & altas
Sufficiunt nubeis paulatim conveniundo.
Vrget enim quoque figniferi fuper ætheris æftus,
Et quafi defcendendo fubtexit cærulea nimbis.

Fit quoque, ut hunc veniant in cætum extrinsecus
illa

Corpora, quæ faciunt nubeis, nimbofq; volanteis.
Innumerabilem enim numerum, fummamque pro-
fundi

Elle infinitam docul: quantæque volarent
Corpora mobilitate, oftendi, quamque repente

Imantur

morabile per spatium transire solerent.
Tand igitur mirum est, si parvo tempore sæpe
Tam magnos monteis tempestas, atque tenebræ
Cooperiant maria, ac terras, impensa supernæ.
Undiq; quandoquidem per caulas ætheris omneis;
Et quasi per magni circumspiracula mundi
Exitus, introitusque elementis redditus extat.

Nunc age, quo pacto pluvius concreseat in altis
Nubibus humor, & in terras dimissus ut imber
Decidat, expediam. Primum jam semina aquarum
Multa simul vincam consurgere nubibus ipsis
Omnibus ex rebus, pariterq; ita crescere utrumq;
Et nubibus, & aquam, quæcumque in nubibus extat,
Ut pariter nobis corpus cum sanguine crescit,
Sudor item, atque humor quicumque est denique
membris.

Concipiunt etiam multum quoque sæpe marinum
Humorem, veluti pendentia vellera lænæ,
Cum supera magnum venti mare nubila portant.
Consimili ratione ex omnibus annibus humor
Tollitur in nubibus: quo cum bene semina aquarum
Multa modis multis convenere undique adaucta:
Confertæ nubes vi venti mittere certant
Dupliciter. nam vis venti contrudit, & ipsa
Copia nimborum turba maiore coorta
Urget, & e supero premit, ac facit effluere imbreis.

Præterea cum rarescunt quoque nubila ventis,
Aut dissolvuntur solis super iecta calore:
Mittunt humorem pluvium, stillantque, quasi ignis
Cera super calido tabescens multa liquecat.
Sed vehemens imber fit, ubi vehementer utroque
Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti.

At retinere diu pluviae, longumque morari
Consuerunt, ubi multa fuerunt semina aquarum,
Atque aliis aliæ nubes, nimbi que rigantes
Insuper, atque omni volgo de parte feruntur:
Terraque cum fumans humorem tota rehalat.

Hinc ubi sol radiis tempestatem inter opacam
Adversa fulsit nimborum aspergine contra:
Tum color in nigris existit nubibus archi.
Cætera, quæ sursum crescunt, sursumque creantur;
Et quæ concrescunt in nubibus omnia, prorsum
Omnia, nix, venti, grando, gelidæque pruinae,
Et vis magna geli, magnum duramen aquarum:
Et mora, quæ fluvios passim refrenat eunteis:
Perfacile est tamen hæc reperire, animoque videre,

0241043
Omnia quo pacto fiant, quareve creentur,
Cum bene cognoris, elementis reddita quæ sunt.

Nunc age, quæ ratio terrarum motibus extet,
Percipe : & imprimis terram fac ut esse rearis
Subter item, ut supera sit, ventis, atq; undiq; plenam
Speluncis : multosque lacus, multasque lacunas
In gremio gerere, & rupeis, deruptaque saxa:
Multaque sub tergo terrarum flumina tecta
Volvere vi fluctus, submersaque saxa putandum est.
Undique enim similem esse sui, res postulat ipsa.
His igitur rebus subjunctis, suppositisque,
Terra superne tremit magnis concussa ruinis,
Subter ubi ingenteis speluncas subruit ætas.
Quippe cadunt toti montes, magnoque repente
Concussu late disserpunt inde tremores:
Et merito, quoniam plaustris concussa tremiscunt
Tecta viam propter, non magno pondere, tota.
Nec minus exultantes, quam ubi fortis equum vis
Ferratos utrimque rotarum succutit orbeis.
Fit quoque, ubi magnas in aquæ, vastasque lacunas
Gleba vetustate e terra provolvitur ingens.
Ut jactetur aquæ fluctu quoque terra vacillans:
Ut vas in terrâ non quit constare, nisi humor
Destitit in dubio fluctu jactarier intus.
Præterea ventus cum per loca subcava terræ
Conlectus parti ex una procumbit, & urget
Obnixus magnis speluncas viribus altis:
Incumbit tellus, quo venti prona premit vis:
Tum, supera terram quæ sunt extructa domorum,
Ad cælumque magis quanto sunt edita quæque,
Inclinata minent in eandem prodita partem,
Protractæque trabes impendent ire paratæ:
Et metunt magni naturam credere mundi
Exitiale aliquod tempus, clademque manere,
Cum videant tantam terrarum incumbere molem.
Quod nisi respirent venti; non ulla refrenet
Res, neque ab exitio possit reprehendere euntem:
Nunc quia respirant alternis, inque gravescunt,
Et quasi conlecti redeunt, ceduntque repulsi,
Sæpius hanc ob rem ininitatur terra ruinas,
Quam facit. inclinatur enim, retroque recellit,
Et recipit prolapsa, suas se in, pondere, sedeis:
Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,
Summa magis mediis, media imis, ima perhilum.
Est hæc ejusdem quoque magni causa tremoris,
Ubi, atq; animæ subito vis maxima quædã,
Aut

02410
Infectus, aut ipsa ab tellure coorta
Loca se cava terrarū coniecit, ibique
Speluncas inter magnas fremit ante tumultu,
Versabundaque porratur, post incita cum vi
Exagitata foris erumpitur, & simul artam
Diffundens terram magnum concinnat hiatum:
In Tyria Sidone quod accidit, & fuit Aegis
In Peloponneso: quas exitus hic animarū
Disturbat urbeis, & terræmotus obortus.
Multaque præterea ceciderunt mœnia magnis
Motibus in terris. & multæ per mare pèssum
Subsedere suis pariter cum civibus urbes.
Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse animarū
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Dispertitur, ut horror, & incutit inde tremorem:
Frigus uti nostros penitus cū venit in artus,
Concutit invitos cogens tremere atque moveri.
Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis:
Tecta superne timent, metuunt inferne, cavernas
Terrarū ne dissolvat natura repente:

Neu distracta suum latè dispandat hiatum:
Idque suis confusa velit complere ruinis.
Proinde licet quamvis cœlum, terramq; reantur
Incorrupta fore æternæ mandata saluti:
Attamen interdum præsens vis ipsa pericli
Subditat hunc stimulum quadam de parte timoris,
Ne pedibus raptim tellus subtrahata feratur
In barathrum, rerumque sequatur prodita summa
Funditus, & fiat mundi confusa ruina.

Nunc ratio reddunda, augmen cur nesciat æquor.
Principio mare mirantur non reddere majus
Naturam, quo fit tantus decursus aquarum:
Omnia quod veniunt ex omni flumina parte.
Adde vagos imbreis, tempestatēque volanteis:
Omnia quæ maria, ac terras sparguntq;, rigantque:
Adde suos fonteis; tamen ad maris omnia summa
Eutrai vix instar erunt unius, ad augmen:
Quo minus est mirum, mare non augescere magnū,
Præterea magnam sol partem detrahit æstu.
Quippe videmus enim vesteis humore madenteis
Exsiccare suis radiis ardentibus solem.
At pelago multa, & latè substrata videmus.
Proinde licet quamvis ex uno quoque loco sol
Humoris parvam delibet ab æquore partem:
Largiter in tanto spatio tamen auferet undis.
Tum porro venti magnam quoque tollere partem
K s Humoris

0241043
Omnis toris possunt verrentes æquora ponti.
Cum la nocte vias quoniam per læpe videmus
Nunc tri, mollisque luri concrefcere cruftas.
Præterea docui multum quoque tollere nubeis
Humorem magno conceptum ex æquore ponti,
Et paffim toto terrarum fpargere in orbe:
Cum pluit in terris, & venti nubila portant.
Postremo, quoniam raro cum corpore tellus
Est, & conjuncta'ft oras maris undique cingens:
Debet, ut in mare de terris venit humor aquai,
In terras itidem manare ex æquore falfo.
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris, & ad caput annibus omnis
Confluit: inde fuper terras redit agmine dulci,
Qua via fefta femel liquido pede derulit undas.

Nunc ratio quæ fit, per fauceis montis ut Ætnæ
Expirent ignes interdum turbine tanto,
Expédiam. neque enim media de elade coorta
Flammæ tempeftas Siculûm dominata per agros
Finitimis ad fe convertit gentibus ora,
Fumida cum cœli fcintillare omnia templa
Cernentes pavida complebant pectora cura,
Quid moliretur rerum natura novarum.
Hifce tibi rebus lætè'ft, alrèque videndum:
Et longè cunctas in parteis difpiciendum,
Vt reminifcaris, fummam rerum efle profundam,
Et videas, cœlum fummam totius unum
Quàm fit parvula pars, & quàm multefima conflet,
Et quota pars homo terrai fit totius unus.
Quod bene propositum fi planè contueare,
Ac videas planè: mirari multa relinquas.
Numquis enim noftrum iniratur, fi quis in artus
Accepit calido febrim fervore coortam:
Aut alium quemvis morbi per membra dolorem?
Obturgescit enim fubitò pes, arripet acer
Sæpe dolor denteis, oculos invadit in ipfos:
Exiftit facer ignis, & urit corpore ferpens
Quamcunque arripuit partem, repitque per artus.
Nimirum, quia funt multarum femina rerum,
Et fatis hæc tellus nobis cœlumque mali fert:
Vnde queat vis immenfi procrefcere morbi.
Sic igitur toti cœlo, terræque putandum'ft
Ex infinito fatis omnia fuppeditare,
Vnde repente queat tellus concuffa moveri,
Perque mare, & terras rapidus percurrere turbo,
Igais abundare Ætnæus, flammefcere cœlum.

241043
Quod enim fit, ut ardescant coelestia templa
Tempestates pluviae graviore coorta
Sunt, ubi forte ita se tetulerunt semina aquarum.
At nimis est ingens incendi turbidus ardor.
Scilicet & fluvius, qui non est, maximus eii' est,
Qui non ante aliquem majorem vidit : & ingens
Arbor, homoq; videtur : & omnia de genere omni.
Maxima quae vidit quisque, haec ingenita fingit:
Cum tamen omnia cum coelo, terraque, marique,
Nil sint ad summam summam totius omnem.

Nunc tamen, illa modis quibus irritata repente
Flamina foras vastis Aetnae fornacibus efflet,
Expediam. Primum totius subcava montis
Est natura, ferè silicum suffulta cavernis.
Omnibus est porro in speluncis ventus & aer.
Ventus enim fit, ubi est agitando percitus aer.
Hic ubi percaluit, calefecitque omnia circum
Saxa furens quae contingit, terramque, & ab ollis
Excussit calidum flammis velocibus ignem:
Tollit se, ac rectis ita faucibus ejicit alie,
Funditque ardorem longè, longèque favillam
Differt, & crassa volvit caligine fumum:
Extruditque simul mirando pondere saxa:
Ne dubites, quin haec animam turbida sit vis.

Præterea magna ex parti mare montis ad ejus
Radices frangit fluctus, æstumque resorbet.
Ex hoc usque mari speluncæ montis ad altas
Perveniant subter fauceis. hac ire fatendum est,
Et penetrare mari penitus res cogit aperto,
Atque efflare foras, ideoque extollere flammam,
Saxaque subiectare, & arenæ tollere nimbos.
In summo sunt ventigeni cratères, ut ipsi
Nominitant, nos quas fauceis perhibemus, & ora.

Sunt aliquot quoq; res, quarum unam dicere causam
Non satis est, verum plureis, unde una tamen sit.
Corpus ut exanimum quod si procul ipse jacere
Conspicias hominis : fit ut omneis dicere causas
Conveniat leri, dicatur ut illius una.
Nam neque cum ferro, neque frigore vincere possis
Interiisse, neque à morbo, neque fortè veneno:
Verum aliquid genere esse ex hoc, quod cōcio dicat,
Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.

Nilus in æstate crescit : campisque redundat
Unicus in terris Aegypti totius annis.
Is rigat Aegyptum medium per sæpe calorem,
Aut quia sunt æstate Aquilones omnia contra

Omnia si tempore eo, quo Etesia flabra fertur,
Cum contra fluvium flantes remorantur, & undas
Cogentes sursum replent, coguntque manere.
Nam dubio procul hæc adverso flabra feruntur
Flumine, quæ gelidis à stellis axis aguntur.
Ille ex ætiferâ parvi venit amnis ab Austro
Inter nigra virum, percocta que sæcla calore,
Exoriens penitus media ab regione diei.
Est quoque, uti possit magnus congestus arenæ
Fluctibus adversis oppilare ostia contra,
Cum mare permotum ventis ruit intus arenam.
Quo fit uti pacto liber minus exitus amni,
Et proclivus item fiat minus impetus undis.
Fit quoque, uti pluviae forsan magis ad caput ejus
Tempore eo fiant, quo Etesia flabra Aquilonum
Nubila conjiciunt in eas tunc omnia parteis.
Scilicet ad mediam regionem ejecta diei
Cum convenerunt, ibi ad altos denique monteis
Contrusæ nubes coguntur, vique premuntur.
Forfit & Æthiopum penitus de montibus altis
Crescat, ubi in campos albas descendere ninguetis
Tabificis subigit radiis sol omnia lustrans.

Nunc age, Averna tibi quæ sint loca cumque, lacusque,

Expediam, quali natura prædita consent.
Principid, quod Averna vocantur, nomen id ab re
Impositum est, quia sunt avibus contraria cunctis,
E regione ea quod loca cum venere volantes,
Remigii oblita pennarum vela remittunt,
Præcipitesque cadunt molli cervice profusæ
In terram, si forte ita fert natura locorum:
Aut in aquam, si fortè lacus substratus Averno est.
Qualis apud Cumas lacus est montemque Vesevum,
Oppleti calidis ubi fumant fontibus auctus.

Est & Athenæis in incenibus, arcis in ipso
Vertice, Palladis ad templum Tritonidos almæ,
Quo nunquam pennis appellant corpora rauca
Cornices, non, cum fumant altaria donis;
Usque adeo fugiant non iras Palladis acreis
Pervigilii causa, Graium ut cecinere poetæ:
Sed natura loci hoc opus efficit ipsa suapte.

In Syria quoque fertur item locus esse, videri,
Quadrupedes quoque quod simulac vestigia primæ
Intulerint, graviter vis cogat concidere ipsa,
Manibus ut si sint divis mactata repente.
Omnia quæ naturali ratione geruntur,

Quid nient, & retro concrefcere odore bitumen
Cum Denique ubi argenti venas, aurique fequuntur.

Terrai penitus fcruantes abdita ferro :
Qualeis exspirat fcaptentula fubter odores ?
Quidve mali fit ut exhalent aurata metalla ?
Quas hominum reddunt facies ? qualeisq; colores ?
Nonne vides, audifve perire in tempore parvo
Quam foleant, & quam vita copia dehi,
Quos opere in tali cohibet vis magna ? necelle'ft
Hos igitur tellus omneis exa'fuet a'flus :
Exspiretque foras in aperta promptaq; coeli.

Sic & Avena loca alinibus fummittere debent
Mortiferam vim, de terra quæ furgit in auras,
Ut fpatium coeli quadam de parte venenet,
Quo fimul ac primum pennis delata fit ales,
Impediatur ibi cæco conrepta veneno,
Ut cadat è regione loci, qua dirigit a'flus :
Qua cum conruit, hæc eadem vis illius a'flus,
Reliquias vitæ membris ex omib; aufert.
Quippe etenim primo quafi quendâ conciet a'flû :
Posterius fit, uti cum jam cecidere veneni
In fonteis ipfos, ibi fit quoque vita vomenda,
Propterea quod magna mali fit copia circum.
Fit, quoq; ut interdum vis hæc, atq; a'flus Avernî,
Aëra, qui inter aveis cunq; e'ft terramq; locatus,
Difcutiat, prope uti locus hinc linguatur inanis :
Cujus ubi è regione loci venêre volantes,
Claudicat extemplo pennarum nifus inanis :
Et conamen utrinque alarum proditur omne.
Hic, ubi nixari nequeunt, infitereque alis :
Sci'licet in terram delabi pondere cogit
Natura, & vacuum prope jam per inane jacentes
Dispergunt animas per caulas corporis omneis.

Frigidior porro in puteis a'fate fit humor,
Rarefcit quia terra calore, & femina fiqua
Forte vaporis habet, propere dimittit in auras,
Quo magis e'ft igitur tellus affecta calore,
Hoc fit frigidior, qui terra'ft abditus, humor.
Frigore cum premitur porro omnis terra, coitque,
Et quafi concrefcit : fit fcilicet, ut coëundo
Exprimat in puteos, fi quem gerit ipfa calorem.

E'ft apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus, at calidus nocturno tempore ferur.
Hunc homines fontem nimis admirantur, & acrl
Sole putant fubter terras fervefcere raptim,
Ex uti terribili terras caligine texit :

Quod

Non querit calidum supera de reddere parte,
Cum superum lumen tanto fervore fruatur :
Quiqueat hic subter tam crasso corpore terram,
Percoquere humorem, & calido sociare vaporibus ?
Præsertim cum vix possit per septa domorum
Infinuare suum radiis ardentibus æstus ?
Quæ ratio est igitur ? nimirum terra magis quod
Rara tenet circum hunc fontem, quam cætera tellus.
Multaque sunt ignis prope semina corporis aquæ.
Hinc ubi roriferis terram nox obruit umbris :
Extemplo subitus frigescit terra, coitque.
Hac ratione fit, ut tamquam compressa manu fiat,
Exprimat in fontem, quæ semina cumque habet ignis,
Quæ calidum faciunt laticis tactum atque saporis,
Inde ubi sol radiis terram dimovet obortis,
Et rarefecit calido miscente vapore :
Rursus in antiquas redeunt primordia sedeis
Ignis, & in terram cedit calor omnis aquæ :
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Præterea solis radiis jactatur aquæ
Humor, & in luce tremulo rarefcit ab æstu :
Propterea fit uti quæ semina cumque habet ignis,
Dimittat : quasi sæpe gelum, quod continet in se,
Mittit, & exsolvit glaciem, nodosque relaxat.

Frigidus est etiam fons, supra quem sita sæpe
Stuppa jacit flammæ concepto protinus ignis,
Tedaque consimili ratione accensa per undas
Conlucet, quocumque natans impellitur auris :
Nimirum quia sunt in aqua permulta vaporis
Semina, de terraque necesse est funditus ipsa
Ignis corpora per totum consurgere fontem.
Et simul expirare foras, exireque in auras,
Non tam viva tamen, calidus queat ut fieri fons.
Præterea, dispersa foras erumpere cogit
Vis per aquam subit, sursumque ea conciliari :
Quod genus endo mari spirat fons dulcis aquæ,
Qui scatit, & salas circum se dimover undas.
Et multis aliis præbet regionibus æquor
Utilitatem opportunam sitientibus nautis,
Quod dulcis inter salas intervomit undas.
Sic igitur per eum possunt erumpere fontem,
Et scatere illa foras in stuppam semina : quo cum
Conveniunt, aut cum tedæ corpori adhærent,
Ardescunt facile extemplo : quia multa quoque in se
Semina

024
Omnia, una habent ignis stuppæ tedæque tenet.
Cum tunc vides etiam, nocturna ad lumina lycum.

Nuper ubi extinctum adinoveas, accendier ante,
Quàm retigit flaminam? redamque pari ratione?
Multaque præterea, prius ipso tacta vapore
Eminus ardescunt, quàm comminus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandum est.

Quod superest, agere incipiam quo foedere fiat
Naturæ, lapis hic ut ferrum ducere possit,
Quem magneta vocant patrio de nomine Graii,
Magnetum quia sit patriis in finibus ortus.
Hunc homines lapidem mirantur, quippe catenam
Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex se.
Quinque etenim licet interdum, plureisq; videre
Ordine demissos levibus jactarier auris,
Vnus ubi ex uno dependet subter adhærens,
Ex alioque alius lapidis vim, vinclaque nescit:
Vsq; adeo permananter vis pervaleat ejus.

Hoc genus in rebus firmandum est multa, prius
quàm

Ipsius rei rationem reddere possis:
Et nimium longis ambagibus est adeundum:

Quo magis attentas aureis, animumque reposco.

Principio omnibus à rebus, quascumq; videmus,
Perpetuè fluere, ac mitti, spargique necesse est
Corpora, quæ feriant oculos, visumque lacestant:
Perpetuèque fluunt certis ab rebus odores,
Frigus & a fluviiis, calor à sole, æstus ab undis
Æquoris exesor mœrorum littora propter:
Nec variè cessant sonitus manare per aures.
Denique in os falsi venit humor sæpe saporis,
Cum mare versamur propter; dilutaque contra
Cum tuimur misceri absinthia, tangit amaror:
Vsq; adeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undique parteis:
Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi:
Perpetuè quoniam sentimus, & omnia semper
Cernere, odorari licet, & sentire sonare.

Nunc omnes repetam quàm raro corpore sunt res,
Cōmemorare, quod in primo quoq; carmine claret.
Quippe etenim, quanquā multas hoc pertinet ad res
Noscere, cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
Qua de disserere aggredior, firmare necesse est,
Nil esse in promptu, nisi mistum corpus inani.
Principio fit, ut in speluncis saxa superna
Sudent humore, & guttis manantibus stillent:

Manat

Item nobis è toto corpore sudor,
 Efficit barba, piliq; per omnia membra, per a
 Auditur in venas cibus omneis, auget, alitque
 Corporis extremas quoque parteis, unguiculofq;
 Frigus item tranfire per æs, calidumque vaporem
 Sentimus : sentimus item tranfire per aurum,
 Atque per argentum, cum pocula plena teneamus.
 Denique per diffepta domorum faxea voces
 Pervolitant, permanat odos, frigusque, vaposque
 Ignis : quin ferri quoque vim penetrare fuëvit,
 Undique qua circum corpus lorica coërcet,
 Morbida vis quæcumq; extrinsecus infinuatur.
 Et tempestates terra coeloque coortæ
 In coelum terrasq; remotæ jure facessunt,
 Quandoquidem nihil est, nisi raro corpore nexum.

Huc accedit, uti non omnia, quæ jaciuntur
 Corpora cumque ab rebus, eodem prædita sensu,
 Atque eodem pacto rebus sint omnibus apta.
 Principio terram sol excoquit, & facit are :
 At glaciem dissolvit, & altis montibus alie
 Exstructas ninguëis radiis tabescere cogit.
 Denique cera liquefcit in ejus posta vapore.
 Ignis item liquidum facit æs, aurumque resolvit :
 At coria, & carnem trahit, & conducit in unum.
 Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni,
 At coria, & carnem mollit durata calore :
 Barbigeras oleaster eo juvat usque capellas,
 Diffluat ambrosia quasi vero, & nectare tinctus :
 At nihil est, homini frõde hac quod amarius extet.
 Deniq; amaracinum fugitat fns, & timet omne
 Unguentum (nam fetigeris subus acre venenum'lt) :
 Quod nos interdum tanquam recreare videtur,
 At contra nobis coenum teterrima cum sit
 Spurcines, eadem subus hæc res munda videtur :
 Infatiabiliter toti ut volvantur ibidem.

Hoc etiam superest, ipsa quam dicere de re
 Aggredior, quod dicendum prius esse videtur :
 Multa foramina cum variis sit reddita rebus,
 Dissimili inter se natura prædita debent
 Esse, & habere suam naturam quæque, viasque.
 Quippe etiam variis sensus animantibus insunt,
 Quorum quisque suam propriè rem percipit in se.
 Nam penetrare alio sonitus, alioque saporem
 Cernimus e succis, alio nidoris odores,
 Propter dissimilem naturam, textaque rerum :
 Præterea manare aliud per saxa videtur,

02410
Omnino aliud per ligna: aliud transire per
Cum datoque foras aliud, vitroque meare.

Nam fluere hac species, illac calor ire videtur,
Atque aliis aliud citius transnittere eadem.
Scilicet id fieri cogit natura viarum,
Multimodis variis, ut paullo ostendimus ante.
Quapropter bene ubi hæc confirmata, atque locata
Omnia constiterint nobis præposita, parata:
Quod superest, facile hinc ratio reddetur, & omnis
Causa patefiet, quæ ferri pelliciat vim.

Principio fluere è lapide hoc permulta necesse est
Semina, sive æstum, qui discutit aëra plagis,
Inter qui lapidem, ferrumque est cumque locatus.
Hoc ubi inanitur spatium, multusque vacet
In medio locus: extemplo primordia ferri
In vacuum prolapsa cadant conjuncta, fit utque
Annulus ipse sequatur, eatque ita corpore toto.
Nec res ulla magis primoribus elementis
Endopedita suis arte connexa cohæret,
Quam validi ferri naturæ frigidus horror.
Quo minus est mirum, quod paullo diximus ante,
Corpora si nequeunt de ferro plura coorta
In vacuum ferri, quin annulus ipse sequatur:
Quod facit, & sequitur donec pervenit ad ipsum
Iam lapidem, cæcisque in eo compagibus hæsit.
Hoc fit item cunctas in parteis, unde vacet
Cumque locus, sive ex transverso, sive supernè:
Corpora continuo in vacuum vicina feruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipsa
Sponte sua sursum possunt consurgere in auras.

Huc accedit item, quare queat id magis esse,
Hæc quoque res adjumento, motuque juvatur:
Quod simul à fronte est annelli rarior aër
Factus, inanitusque locus magis ac vacuatus:
Continuo fit, uti qui post est cumque locatus
Aër, a tergo quasi provehat atque propellat.
Semper enim circumpositus res verberat aër.
Sed tali fit uti propellat tempore ferrum,
Parte quod ex una spatium vacat, & capit in se.
Hic, ubi, quem memoro, per crebra foramina ferri est
Privas ad parteis subtiliter insinuatus:
Trudit & impellit, quasi navim, velaque ventus.
Denique res omnes debent in corpore habere
Aëra, quandoquidem raro sunt corpore, & aër
Omnibus est rebus circumdatus, adpositusque.
Hic igitur, penitus qui in ferro est abditus aër,
Sollicito

motu semper jactatur, eoque
 erat anellum dubio procul, & ciet intus
 cinct: atque eodem fertur, quo præcipitavit
 am semel, & quamque in partē conamina sumfita.

Fit quoque ut à lapide hoc ferri natura recedat
 interdum, fugere, atque sequi consueta vicissim.
 xfulcare etiam Samothracia ferrea vidi:
 t ramenta simul ferri furere intus ahenis
 n scaphiis, lapis hic magnes cum subditus esset:
 s que adeo fugere à saxo gestire videtur
 Ere interposito, & discordia tanta creatur:
 propterea, quia nimirum prius æstus ubi æris
 præcepit, ferrique vias possedit apertas:
 posterior lapidis venit æstus, & omnia plena
 venit in ferro: neque habet qua tranet, ut antea
 cogitur offensare igitur, pulsareque fluctu
 errea texta suo: quo pacto respuit ab se,
 atque per æs agitat, sine eo quod sæpe resorbet.

Illud in his rebus mirari mitte, quod æstus
 non valet è lapide hoc alias impellere item res.
 pondere enim fretæ partim stant, quod genus aurum:

Ac partim, raro quia sunt cum corpore, ut æstus
 pervolet intactus, nequeunt impellier usquam:
 lignea materies in quo genere esse videtur.
 Inter utrasque igitur ferri natura locata,
 Eris ubi accepit quædam corpuscula: tum fit,
 impellant ut eam Magnesi flumina saxi.

Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena,
 Et mihi multa parū genere ex hoc suppeditentur,
 Quæ memorare queam inter se singulariter apta.
 Laxa vides primum sola coalescere calce:
 Glutine materies taurino ita jungitur una,
 Et vitio venæ tabularum sæpius hiscant,
 Quam laxare queant compages taurea vincla.
 Virigeni latices in aqua fontibus audent
 Disceri, cum pix nequeat gravis, & leve olivum.
 Purpurensque colos conchylî jungitur una
 Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat usquam:
 Non si Neptuni fluctu renovare operam des:
 Non, mare si totum velit eluere omnibus undis.
 Denique res auro argentum copulat una,
 Vereaque res plumbo fit uti jungatur ab albo,
 Cætera jam quàm multa licet reperire? quid ergo?
 Nec tibi jam longis opus est, ambagibus usquam,
 Nec me tam multam hic operā consumere par est:

0241043
Cuiusmodi haec textura ceciderunt, multa congerit.
Vt cava convenient plenius hæc illius, illa
Huiusque: inter se junctura horum optima constat.
Est etiam, quasi ut anellis, hamisque plicata
Inter se quædam possint copulata teneri:
Quod magis in lapide hoc fieri ferroque videtur.

Nunc, ratio quæ sit morbis, aut unde repente
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida vis hominū generi, pecudumq; catervis,
Expeditam. Primum multarum semina rerum
Esse supra docui, quæ sint vitalia nobis:
Et contra, quæ sint morbo, mortique, necesse est
Multa volare. ea cum casu sunt forte coorta,
Et perturbarunt coelum, fit morbidus aër.
Atque ea vis omnis morborum, pestilientiaque,
Aut extrinsecus, ut nubes nebulæque superne
Per coelum veniunt, aut ipsa sæpe coorta
De terra surgunt, ubi putrorem humida nacta est,
Intempestivis pluviisque, & solibus icta.
Nōne vides etiam coeli novitate, & æquarum
Tentari, procul à patria quicumque, domoque
Adveniunt, ideo quia longè discrepant res:
Nam quid Britannis coelum differre putamus,
Et quod in Ægypto est, qua mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto est differre à Gadibus, atque
Usque ad nigra virū, percoctaque sæcla calore?
Quæ cum quattuor inter se diversa videmus,
Quattuor à ventis, & coeli partibus esse,
Tum color & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim sæcla tenere.

Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neq; præterea usquam,
Arthide tentantur gressus, oculique in Achæis
Finibus, inde aliis alius locus est inimicus
Partibus ac membris. varius concinnat id aër.
Proinde ubi se cœlū, quod nobis forte alienum est,
Commovet, atque aër inimicus serpere coepit:
Vt nebula, ac nubes paulatim repit, & omne
Qua graditur, conturbat, & immutare coactat.
Fit quoque, ut in nostrum cum venit deniq; cœlū,
Corrumpt, reddatque sui simile, atque alienum.
Hæc igitur subito clades nova, pestilientiaque,
Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumque cibatus
Aut etiam suspensa manet vis aëre in ipso.

Exstanteis mistas hiuc ducimus anras,
Quoque in corpus pariter forbere necesse est:
Simili ratione venit bubus quoque sæpe
estilitas, etiam pecubus balantibus ægor.
Nec refert utrum nos in loca deveniamus
vobis adversa, & cœli mutemus amictum:
Nec cœlum nobis ulro natura corruptum
referat, aut aliquid, quod non consuevimus uti:
Quod nos adventu possit tentare recenti.
Hæc ratio quondam membrorum, & morrifer æstus
inibus in Cecropis fuustos reddidit agros,
Fastavitque vias, exhaustis civibus urbem.
Iam penitus veniens Ægypti è finibus ortus,
Terra perimensus multum, camposque natanteis,
Incubuit tandem populo Pandionis. omnes
inde catervatim morbo mortique dabantur.

Principio caput incensum fervore gerebant:
Et duplicis oculos suffusa luce rubenteis.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
Sanguine, & ulceribus vocis via septa coibat:
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu gravis, aspera tactu.
Inde, ubi per fauceis pectus complerat, & ipsum
Morbida vis in cor mæstum confluxerat ægris:
Omnia tum vero vitæ claustra lababant.
Spiritus ore foras tetrum volvebat odorem,
Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.
Atque animi prorsum vires totius, & omne
Languibat corpus, leti jam limine in ipso.
Intolerabilibusque malis erat anxius angor
Assidue comes, & gemitu commixta querela.
Singultusque frequens noctem persæpe, diemque
Conripere assidue nervos & membra coactans,
Dissolvebat eos defessos ante fatigans.
Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
Corporis in summo summam fervere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum,
Et simul ulceribus quasi inustis omne rubere
Corpus, ut est, per membra sacer cum deditur ignis.
Intima pars homini vero flagrabat adesta:
Flagrabat stomacho flamma, ut fornacibus intus.
Nil adeo posset cuiquam leve, tenueque membris
Verrere in utilitatem ad ventum & frigora semper:
In fluvios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum jacentes corpus in undas.
Multi præcipientes lymphis putealibus alte

incomitata rapi certabant funera vasta:
Nec ratio remedi communis certa dabatur.
Jam quod aliis dederat vitaleis aëris auras
Solvere in ore licere, & coeli templa tueri:
Ioc aliis erat exitio, letumque parabat.

Illud in his rebus miserandū & magnopere unum
Verumnabile erat, quod, ubi se quisque videbat
Implicitum morbo, morti damnatus ut esset,
Deficiens animo mæsto cum corde jacebat
Funera respectans, animam & mittebat ibidem:

Idque vel imprimis cumulabat funere funus.
Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
Ex aliis alios avidi contagia morbi:

Jam quicumque suos fugitabant visere ad ægros,
Vitæ nimium cupidi, mortisque timentes,
Poenibat paullo post turpi morte, malaque
Desertos, opis experteis, incuria mactans,
Canigeras tamquam pecudes, & bucera sæcla.

Qui fuerant autem præsto, contagibus ibant,
Atque labore, pudor quem tum cogebat obire,
Blandaue latorum vox mista voce querelæ.

Optimus hoc leti genus ergo quisque subibat:

Inque aliis alium populum sepelire fuorum
Certantes, lacrymis lassī, luctuque redibant.

Unde bonam partem in lectum incoerore dabantur:

Nec poterat quisquam reperiri, quem neq; morbus,
Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.

Præterea jam pastor, & armentarius omnis,
Et robustus item curvi moderator aratri,

Languebant, penitusque casis contrusa jacebant
Corpora, paupertate & morbo dedita morti.

Exanimis pueris super exanimata parentum
Corpora nonnumquam posset, retroque videre
Matribus, & patribus natos super edere vitam.

Nec minimam partem ex agris ægroris in urbem
Confluxit, languens quem contulit agricolarum
Copia, conveniens ex omni morbida parte.

Omnia complebant loca, rectaq; quo magis eos tum
Confertos ita acervatim mors accumulabat.

Multa siti prostrata viam per, proque voluta
Corpora filanos ad aquarum strata jacebant

Inter-

Corporis inlucie : pectus super ossibus una,
 Visceribus cæcis prope jam, sordique sepultis.
 Omnia denique sancta Deum delubra replebat
 Corporibus mors exanimis, onerataque passim
 Cuncta cadaveribus cœlestum templa manebant;
 Hospitibus loca quæ complerant ædituentes.
 Nec jam religio divûm, nec numina magni
 Pendebantur : enim præsens dolor exsuperabat,
 Nec mos ille sepulturæ remanebat in urbe,
 Ut pius hic populus semper consuevit humari.
 Perturbatus enim totus trepidabat, & unus-
 Quisque suum pro re consortem mæstus humabat.
 Multaque vis subita, & paupertas horrida suavit.
 Namque suos consanguineos aliena rogorum
 Insuper exstructa ingenti clamore locabant,
 Subdebantque faceis, multo cum sanguine sæpe
 Rixantes potius, quàm corpora deferrentur.

FINIS.

